

1953 1953

11

044231

OMgKDK

24804

LELTÁR
1953

C2407-2

Apulum Ordines

Á N G L I A I
MÉHES KERT

Sum: Sept: MELY Hozzász. 1783.

A' Méhekkal való bánásnak mestersé-
get, és titkait szemünk elejbe terjeszti.

Azokat, mellyeket a' régi, és új Irók e'
dologról írtak, meg-jobítva, rövid
summázbz foglalolja,

É S

A' Méh-kasok el-készítésének egy új, és igen
hasznos módjával együtt, a' Méhes-Gazdáknak eddig
fel-talált minden módoknál hasznosabb, kevesebb
kölségű, és fáradságú rendszer nyújt,

M E L L Y E T

Ki-adott Angliai nyelven

G E D D E J Á N O S.

és helyben hagyott a' London-béli Királyi
Tudós Társaság 1721-dik Elszendőben

M O S T P E D I G

Német nyelvből Tekéntetes Nemes

SZATTMÁRY KIRÁLY GYÓRGY

T. N. Borsod Vármegye Törvény-szé-
kének egyik Tagja, a' Méhes-Gazdáknak

hasznokra Magyar nyelvre fordított, s - maga

különös jegyzésével - is meg-nagyobbított.

Másodszor ki-nyomtatott.

E G E R B E N.

Nyomt. a' Püspöki Oskola betőivel 1768

MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM ÉS KÖNYVTÁR
LELTÁR SZÁM
9821/1952

A' FORDITÓNAK KÖLÖNÖS MEG-JEGYZÉSRE FEL-TETT DOLGAI.

Királyi Társaság-által annyira meg-dicsírt ezen Könyvvel, nem-fogjuk szaporítani a' Német-Országi sok haszontalan Könyveknek számokat, mert azt mondgya az említett Nevezetes Társaság az ő ezen Munkában fel-tett Approbatiojában, hogy egy kevés idő-alatt ezen mód által egy Kópúból 20. Kópút szaporíthatni, mely által minden szegény Gazda, efsztendő-által 10-et leg-alább könnyen nyerhet. Midőn tudni-illik mind a' Méhes - Kertnek rendes helyen-való le-tétele, annak mennyiségét, és melly-fele-való helybeztetését, már előre le-irta volna, nem csak a' Materianak kevés volta, hanem olly kevés idő alatt olly ártatlan módon lebető sok haszonnak vétele, magok fogják ezen Munkát javasolni. A' ki mindazonáltal ezen dologról az ékesen szólásnak, és bölcs elmélkedésnek mestersége sze-

vint készült valami Munkát akar olvasni, az 1721-
dik Esztendőben Hannoverában Förstern Miklós-
által fardított Varders D. 1-nak a' Méhek Monar-
chiájáról írott munkáját nézze, és olvassa - meg.
A' mi Autorunk, csak a' szükséges, és hasznos
dolgokról akart írni a' Házi - Gazdák számára,
melyre nézve, engedelmet várok én akár kívül is,
ba a' Magyar nyelvben valamit találtam hibázni,
a' Méhészek rendes szollásának módja ellen. A'
melly felelem miatt, ba én le - találtam volna tenni
kezemről ezen forrásbéli - szándékomat, kétség - ki-
vül kintelenek lettek volna a' Méhekről való Tu-
dománynak szeretői tovább várakozni, míg tudni-
illik valamely Méhes Gazda ezen Munkát magára
vállalta volna. Melyre nézve, élyenek ezzel ma-
gok hasznokra, és a' Bölcs ISTEN Munkáinak
csudállására, 's dicséretire, a' ki ezen parányi, és a-
pró Népecskében - is olly elmés munkaságot, és böl-
cseséget plántált - bé. Mitfoda édessebb a' Méh-
nei? Kicsoda elméssebb, és munkássabb a'
Méhnel.

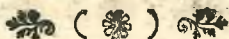

A'

A' FORDITÓHOZ NAGY TISZTELETRE MÉLTÓ JÓ ÚRAIM!

IGaz szívevel köszönöm ezen nagy Contentumomat, mellyet vettem a' Mébokrúl tött, 's- Kegyelmetek által Nekem meg - küldött ezen iráshúl. Kegyelmetek kívánságáboz képest nagy serénységgel ózve-vetettem én ezt, ezen kedves Materiárul író több régi, és új Authorokkal, nevezet-szerint a' Régiek közül Columellával, Varróval, Aristoteles-fel, Pliniussal, Virgiliussal, és több paraszti dolgokrúl irckkal. Az Újjak közül pedig a' mi magunk Nemzetünkbeli Sontherrel, Levittel, Buthlerrel, Remnantal, Hartlihbél, Larsonnal, Gongéval, Hilmivel, Balonnal, és a' Tiszteletre méltó Purchással, k k közül - is ezen leg utolsó, igen helyessen jegyzete-meg, hogy a' Mébokrúl-való Tudománynak mesterségét senkivel nem kóz örte ISTEN e' világon annyira, mint az Anglusokkal.

Kiknek-is az ő velekedését, bizonyították az ő tulajdon irásinak helyes voltai, a' ki-is, valamit csak a' fellyebb elő-számlált Irokbán haszonra valót talált, azt szorgalmatosan meg-tartotta, 's azoknak a' Materiátul gyakori szeleffen ki-csavar-gásokat maga bölcsesége szerint őszve szorította.

A' GEDDE idejéül fogva-való Irok közül (a' mint én emlékezem) Rusden, és Croydai Vardes (a' ki még most - is él) ez az, a' ki a' Rusden csupa velekedésén, és könnyű bitelés minden proba nélkül fundált irásit meg-jobbitotta. A' mint-is meg-kell azt vallanunk, hogy jóllehet Varder sok külömb-külobb féle Authorokból szedte őszve a' maga irásit, de ugyan csak maga-is tett próbákat, mellyek által világosította elottünk e' dolgot. Summásan szólván a' dologrúl Uraim, bizonyos vagyok benne, hogy ezen irásit nem csak bátran ki-lebet Nyomtatni, de a' közönséges jót-is annyira fogja kötelezni, hogy egy Vévó sem találkozik olly, a' ki erette nagy köszönettel ne fizetns. Én pedig maradok.

Az én jó Uraimnak

Engedelmes, és köteles
Szolgája

MOURSE ISTVÁN.

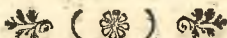
A'

A' KIRÁLYI TÁRSASÁG ÁLTAL VALÓ HELYBEN - HAGYÁS.

Jóllehet találatnak az eddig ezen Materialról világ eleiben bocsájtott irások között, némely Jegyzések mindenféle Kóptuk, és Méh-Kasok felől, mellyekből által lehet látni, miként kívánták légyen a' Méheket, és Rajokat meg-óltalmazni, de azok-közül egy sem lévén olly tókélletes mód, melyhez valami jobbitás nem férhetett volna, azt tartjuk, hogy a' figyelmetes Olvasó, az alább írt Projectumban, 's-annak le-írásában fel-fogja mind azon eddig meg-kívántatott jobbitáfokat találni.

Ezen alább írt mód, fok Herczogségeknek, és Uraságoknak nagy hasznával már régen próbára vonattatott itten Anglia-Országban, és nem csak nyugodalmassabbnak, hanem fokkal elő-menetelesebbnek-is találatott az eddig - való minden módoknál.

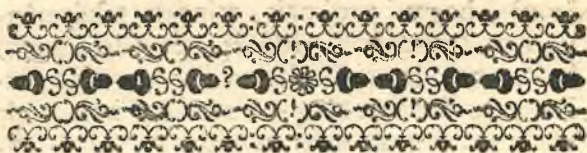
És jöllehet sem az eddig írott, sem ezután irándó minden Könyvek sem elegendők arra, hogy a' Méhek környül történhető, és történni szokot minden Casufokrúl eleget irhassanak, 's - allig-is vagyon olly esztendő, hogy a' gondos Mészész valamit ne tanulyon maga - is a' Méhekkal - való bánásnak mestersége körül, mi módon keltsék őket gondosfág, és szorgalmatofság által meg - tartani.

Még-is mindazonáltal, csak ugyan ér ez a' Profectum annyit, hogy ebben feltett módnak gyakorlása, és jó meg - tartása mellett, ISTÉN segítségével kevés idő alatt csak egy sem, avagy leg alabb kevés olyan szegény fog Országunkban találtatni, a' kinek kenyerére, és ruházattára elég segitséget ne szolgáltasson. Minden takarékos Gazda, valamelynek csak annyi helyt adott az Isten, hogy egy Méhest csináltathasson, egy - egy Kópúból könnyen húszra verheti magát, melly is kevés kölcséggel, és fáradsággal többet fog néki tenni mintha 10. font Sterlingje volna esztendőnkint minden máséra - való szorulás, és más javának illetése nélkül, a' mit nyer ez által, és azt maga hasznára fordíthattya.

Minthogy pedig akár ki-is, ha csak akarja, meg-tarthattya maga Mészész, remélem, senki sem fog maga iránt olly kegyetlen, a' Méhek iránt pedig olly irgalmatlan len-

lenni , hogy azoknak minden takármán-
nyokat (tudni-illik Mézét , és Viaszját)
s életeket - is egyszermind el - vegye , mint-
hogy ha életben meg - tartatnak , nem csak
eledelre , hanem még ruházatra valót - is ad-
nak Uraiknak. A' Mézet , és viaszot rit-
kán viszi az ember a' Vásárrúl haza , hogy
azt el - ne adhassa. Mostan pedig , Bóldog
ISTEN! allig talál az Ember valakire Án-
glia - Országban holott , ha akarnánk , va-
lamint e' világon leg - jobb Viaszot lehet
gondolni , ollyannal , nem csak magunk él-
hetnénk , sőt szomszédgyainkat - is segíthet-
nénk , mostan pedig magunk tulajdon re-
stségünk , és túnyaságunk miatt minden
roszszat , gorombát , és meg - egye-
lítettet a' nyakunkra
hordanak.

A' K E G Y E S O L V A S Ó H O Z ELŐL - JÁRÓ BESZÉD.

A' Méhek mint igen igen gyors, és fértény népek, régi gyakorlott próbák által - is annyira eszméretes állatok, hogy mindenkor nem csak kedves, de egyszerűs mind hasznos dolognak is tartatott, azoknak tartások felől szorgalmatoskodni, és nékiek olly házakat képzíteni, a' melyekben ők élhessenek, munkálkodhassanak, és Télben, 's-az esztendőnek egyéb alkalmatlan részeiben, mivel a' fokféle veszedelmek ellen magokat óltalmazni elégtelenek, magok tápláláfokrúl-is gondot viselhessenek.

Krétának Mellissus nevű Királya, irt és tanított leg-előszó a' Mész - Kasok avagy Kópók, és a' Mész felől, hogy az, az ember egységének fen - tartására melly hasznos.

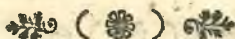
Konchis Villhelm írja, hogy Roma Városának egy nevezetes Polgár-Mestere olly nagy indulattal viseltetett a' Méhek tartásához,

hoz, hogy a' maga Kertében Kőpüket vékony szarukból csináltatott, a' melly által azoknak szorgamatos munkálkodásokat, és gazdálkodásokat valójában meg-vizsgálhassa, és észében vehesse.

A' Histotiák minden időbéli nevezetes Embereknek fok példáit horgyák elől, a' kik magok egész Contentumokat helyhez-tették a' Méhekkal-való bánásban. Lengyel-Országban, és más Országban-is fokban tudnak jó hasznot venni a' Méhekkal-való jobban bánásnak mesterségéből; bizonyos-is az, hogy az Orzágnak sokkal nevezetesebb haszna lehetne belőle, ha a' Méhekkal-való bánásnak mestersége jobb karban vétetődhetnék.

De a' régi Mész-Kasokkal, és Kőpükkel annyi alkalmatlanságai, költségei, terhei, szerencsétlenségei vannak a' Méhes-Gazdának, hogy a' nyájjas, és hasznos Mész tartásnak módjától tellyeséggel majd ugyan el-is idegenednek, és fokban fok panaszolkodásokra-is fakadtanak már. És mivel én, a' magam tulajdon példáján eléggé tanultam, ugyan az-által kényszerítetttem-is próbát tennem, hogy ha azon fok rendbéli galyibáktól, a' Mész-Kasoknak, vagy Kőpüknek új formára léendő vétele-által meg-lehetne e' menekedni.

A' mint-is minek-utánna mindenféle formákat próbáltam-vólna, találtam ugyan csak
egy

egy módra , a' melly-is az én kívánságomnak , és czélomnak tellyefséggel meg-felelt. A' melly-is az , mellyet én a' köz jóra , és haszonra közönségesé tésztek.

Minek-utánna én , az én új találmányomat fok rendbéli Embereknek ki-jelenttettem-vólna , jónak , és igen nyugodalmasnak találták ezen új találmányt , és fokkal jobbnak minden eddig-való módoknál , s-kértek-is , hogy tenném közönségesé ezen új találmányomat , mellyet is eleinte nem olly könnyen kívántam cselekedni , míglen annak helyes , és nyugodalmas volta felől fok próbákból bizonyossá nem tétettem-vólna.

Midőn azért azon vólnék , hogy ezen új találmányomat csak némely jó akaróimmal , és esmérőimmal közleném , értésemre adá egy Fő-Ember , hogy amaz Greshaimi Collegiumbéli Királyi nevezetes Tátfaság , a' mindenféle tudományoknak dicséretes előmozdító , és minden hasznos találmányoknak bővséges meg-jutalmaztatói bé-irták , és avatták már ezen én újjonnan talált Meh-Kassaimról , vagy Kópűjimiről-való irást , az eddig-való több bőics találmányok közé , mely ő nékiek értékre esett *Murai Sir Robertül* , ez pedig értette *Tompson Sir Villiamtül* , a' ki is azon Kópűk minden részeit , és véle-való élésnek minden módgyát én tüllem le-irta-vala , nem azért , hogy közönséges

Világosságra mennyen, hanem egyedül csak, hogy azzal magát gyönyörködtesse.

De minekutánna a' Nagy emlékezetre méltó Királyi Tárfalság azon találmányt, mint a' még eddig - valók között leg jobbat, maga tettzésével - is helyben hagyta, és meg-erősítette volna, fel-indított engemet-is arra, hogy ez egész Méhes-Kertet, Kassaival, vagy Kópúivel-együtt Világ eleiben bocsásfam; Minthogy magamban úgy ítéltem, hogy ama' Méltóságos, és Nagy hirű Tárfalság csak az egy Kópúknak csonka le-írását is olly hajlandósággal vette, ezen egész új találmányt (hogy ha azt hoszfzas próbával - is nyúgodalmának, és hasznosnak fogja tapasztalni) fokkal kegyesebb szemekkel fogja tekinteni.

Egész fel-tett czélom azért ez, hogy Én ezen Méh-Kafokrúl, vagy Kópúkrúl, Méh-Kelentzék-rúl, vagy Méhes-Házak-rúl, azokkal való éléfrúl, hasznairúl, és becsesebb voltárúl mind-azok felett, a' mellyek még eddig vóltanak, irjak, mellyet midön rövideden, és egész világossággal véghez-vinném, magamban el-tökélleném,

Elöre fel-kell tennem bizonyos fundamentomos igazságokat, a' mellyeken az én egész Munkám mint az élő-fa a' maga gyökerein erőssen meg-álhasson.

Elősz.

Előszó. Hogy a' Méhek természetek szerént felülről kezdik munkájokat, és aláfelé jönnek vele.

Másodszor. Hogy a' Méhek, helyeknek avagy Kőpűjöknek szoros volta miatt szoktak rajzani.

Harmadszor. Az a' nagy őszve-zúrés zavarás a' mely szokott esni az eresztés alkalmatosságával, nagy hátra-maradást szokott okozni az ő rendes munkájokban: Nem különben, hogy ha idejeket henyélesben, és bujaságban töltik-el.

Negyedszer. A' heverés bujává téfzi a' Méhet, és alkalmatoságot ad arra, hogy hafzontalan, és felettébb-való rajt óncsón, melly henyélefrül-is, ha ezen alkalmatos új móddal el-vonattatik, és a' munkás ferénységre kényszerítettik, a' reménytelen, de meg szokott meg-fojtástúl meg-kímélheti Ember őket.

Ötödször. Hogy a' nagy kölcség, és a' rajzás alkalmatosságával véghez-menni szokott fok alkalmatlanság, el-rémítik a' Méhes-Gazdát, és minden hafznát semmivé téfzik.

GEDDE JÁNOS.

MU.

MUTATÓ TÁBLA.

1. Rész. *A' Méhnek definitiojáról, és környü-
álló - képen - való le - irásáról.*

2 dik. *A' Méheknek neveiről, és színeiről.*

3 dik. *Az ő természetéről, és tulajdonságokról.*

4-dik. *Az ő magok igazgatásának mesterségéről,
erkölcsökről, és majorkodásoknak módgyáról.*

5-dik. *Az ő érzékenységeknél tulajdonságiról.*

6-dik. *A' Méhek Királynéjáról avagy Kalauzzáról.*

7-dik. *A' Heréről.*

8-dik. *A' Méheknek fajzásáról.*

9-dik. *A' Méh - Kasokról avagy Kópúkról, azok-
kal - való bánásának módgyáról.*

10-dik. *A' Kópúknél melly-felé - való ki - rakás-
ról, és a' Méh - Kelentzéről, vagy Mé-
hes - Kertekről.*

11-dik. *A' Méheknek serény munkaságokról.*

12-dik. *A' Méheknek ereztéséről, és arról, mi-
ként kell őket bé-fogni.*

13-dik. *Mitsoda Virágokból hordgyák ok a' Mézet.*

14-dik. *Summáson, mikint kell bánni a' Méhekkel.*

15-dik.

- 15-dik. A^o Mébeknek idejéről , vagy mennyi
idős vóltokról.
- 16-dik. A^o Mébeknek veszekedésekről , és egy-más
predálásáról.
- 17-dik. A^o Mébeknek ellenségiről , és nyavalyái-
rül.
- 18-dik. A^o Méb-Ser csinálásnak módgyáról.
- 19-dik. Igen dicséretes Recipe, miként kellefsék a^o
Mébeglint készíteni.
- 20-dik. Remnánt Uramnak nevezetes , és igen di-
cséretes Recipeje a^o Mézzel - való gyógyítás-
ról.
- 21-dik. Új találmány , és igen jeles mód a^o Méb-
Kásoknak , vagy Kópásoknak formájáról . 's-
népesítéséről , és a^o Rajoknak megtartásáról.

Á N G L I A I MÉHES - K E R T

A V A G Y
TÖKÉLLÉTES MÉHÉSZ - MESTER.
E L S Ő R É S Z.

*A Méheknek le-írása, ki-rajzolása, és egész
fel-tráncsirozása.*

A Méh egy repeső állat, mellynek négy szárnyai, és hat csontai vannak, Természetre nézve kicsiny, barna, hajlott-dereki, és hofszacska. Az ő szemei, mint egy szarubúl álló hárttyával vannak befedezve, az ő nagyobb védelmezésekre nézve; mellyek is fekete fényességűek mint az Agátkő, által lóttzonúak mint az Üveg, mozdíthatatlanok, nem benn, hanem inkább kinülők, szemöldökök nincs az ő áll-kapuzatokon, vagy ugyan azok helyében vagy

B

holz

hoszfzas formájú , a' melly felül nagyobb mint alól. Az ő szarvait Arisztoteles Antennáknak avagy Vitorláknak nevezi , mivel azokat előre szokták ki-terjesztetni , mellyek igen hajlongók , és majd éppen a' szemek-felett szoktak nőni az ő óltalmazáfkora , két izecskébül állók , melly izecskének egyike éppen közel a' fejéhez , a' másika mint egy közép-tájon , úgy annyira , hogy mikor akarja , egész hoszfzaságára - is ki-nyújthattya , ha pedig akarja a' fejében bé-is húzhattya. És azon Antennak , avagy szarvacskákkal mint egy érzékenység gyanánt szoktak élni , mellyel mihelyt vala melly tapasztalható portékához találak érni , azonnal meg érzik , és észre - vészik.

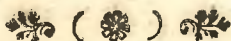
A' Herének szemei fokkal nagyobbak , és majd harmad-részt tészik az ő fejeknek , kiknek - is hasonló - képpen két hajlongó szarvaik vannak , mellyek az ő izemeik-között szoktak ki-nőni , és mint - egy Villa úgy állonak.

Az ő kereshményének bé-takarítására két eszközei vannak , tudni - illik az ő áll kapczái (fogocskái) és az ő nyelve. Az ő áll - kapczái , mellyek mint - egy harapó-fogók , vagy mint egy olló , nem úgy vannak egy - más alatt mint egyéb állatoknak , hanem egy-más által-ellenében oldalt. Az ő nyelve olly hoszfzú , hogy az ő szájában el-nem - fér ; hanem mint - hogy az ő álla-
kap.

kapczája között, az ő nyaka - alatt duplán fekszik, le ér szinte az ő melyéig. Három-részből áll, mellynek a' két külső része mint egy tok gyanánt vagyon a' nyelvek bé-fe-dezésére, és mint-hogy ez az a' nevezetes részecske, mellyel a' Méhek az ő munká-joknak véghez-vitelekben kiváltképpen élni-fzoktak, ki, és bé - fzokták nyújtani, és vonni, arra-való nézve három - részekből, és így mind őszve öt-részekből áll.

Leg-nagyobb erejek fzokott lenni az ő áll-kapczájokban, mellyben a' fogaik is vannak, mert míg az ő egy-más között véghez-vinni fzokott verekedésekben, fulánk-jokkal egyet ölnek - meg, addig fogaikkal hufzat-is el-veztenek, midőn az ő ellenségeiknek szárnyaikat igen - hirtelen el - harapják, csfontyaikat őszve-törik, annyira hogy valamennyit harapással meg-marhatnak, csak rövid idő alatt el kell veszniek.

Fulánkjakkal fzoktak élni kiváltképpen az Emberek, Barmok, és Madarak - ellen, mert ugyan-is tudván azt, hogy harapásaikkal nem fokra mennek, s - olly erős teremtett - állatok ellen kevesset érnek, inkább kívánnak meg-halni, hogy sem háborgatóikon boszízút ne állyanak. Mivel pedig az ő fulánkjok a' vízszás nyilhoz hasonló, melly - is, ha egyszer a' húsban bé - ment, olly erőssen áll, hogy azt többé ki-fem húzhattyák, és midőn magokat repüléssel fel-sza-

kasztyák, 's-el-repülnek, belső részeikből is egy darab, fulánkjokkal együtt oda-fzakad.

Csak-nem egész testekre nézve szőrőflek, kivált az eleiben, négy szárnyai vannak, mellyek száraz és által-látható hárttyácskából állonak, mellyek-közül, egyik vállán, kettő kettő szokott nőni egy más-mellett, de a' belsőbbek rövidebbek a' más-rendbélielnél, hogy valami módon őket a' repülésben meg-ne akadályoztassák, mellyek-is a' hosszúszas véle-való élés miatt annyira meg-szakadoznak, és el-kopnak (melly-is csálhatatlan jele a' Vénységnek, és vesztekekhez közel léteknék) hogy tellyefséggel haszon-talanokká léfsznek ofztán.

Az ő hátúlsó -részek egészlen mint-egy meg-vólna ábronsolva.

Az ő hátrüllyok hegyefecske (mind-az-által a' Heréje' tompább) mellyben-is az ő fulánkajok belső részeken belől függ.

Alól vagy on az ő természeti-dolgok-nak véghez-vitelére szükséges részek, és a' mint némelleyek képzellik, fajzáfra-is más részek.

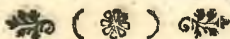
Hat kőrmős lábai vannak, mellyek haj-longók, izecskékkal tellyefek, szőrőflek, és mindenik lába-hegyei két-két kőrómmel erős.

A' hátúlsó lábai leg-hosszabbak, és szintén az elsőkhöz ki-nyújthatók, mellyek-

lyekkel a' Ragyát avagy a' Méh Kenyeret, és a' viafzkot szokták nyelveikről le-szedni, és az ő hátúlsó Soldarjaikra ragganni, az-alatt pedig a' két középső lábaikon állnak. És jóllehet ők, mind a' hat lábaikon állyanak, és járjanak, még is mind azon-által az ő első lábaikkal Kéz gyanánt szoktak élni, 's azokkal Szemeiket-is mofogat-tyák, és tisztogattyák, minek-előtte ki-mennének, kivált-képpen pedig az ő munkájoknak idején, mellyel hátúlsó Soldarjai-kat is alkalmatosfokká tészik a' tehernek fel-vételére; Minden ő lábaik borzofok, és da-rabofok, hogy annyival-is inkább könnyeb-ben mingyárt meg-álhassanak, mihelyt vala-hová le-ereszkednek.

Fejekben vagyon agy-velejek-is, az ő Melyek, és Hátok verhenyeges inas-hús-búl áll, Gyomrokban vagyon Szívek, és egyéb szükséges tagjok; Hátúlsó részekben vagyon egy kiseded hólyagocskájok, melly-nek szája szinte gyomrokban bé-ér.

Ebben hordgyák ők a' mézet, mellyét az ő melegségekkel főznek, tisztítanak, és készítenek-el, úgy-annyira, hogy azt rit-kán, vagy soha sem engedik el-romlani. Né-ha néha Vizecskét-is hordanak ezen hólya-gocskában, csupán-csak egy őszve-szorúlt bélecskéjek vagyon, a' melly egész hosz-szára-is nem-hoszfzabb testeknél. Ganéj-jok folyó, nedves, és sárga.

M Á S O D I K R É S Z.

A' Méheknek nemeiről, és színéről.

Némellyek beszéllnek a' Méheknek külömb-külömb-féle Nemeiről. De mi a' Világnak ezen Réfzében csak egy Nemét esmérjük a' Házi-Méheknek. Külömböznek ugyan nagyságokra-nézve némellyek, de csak történetből szokott meg-esni ezen külöbség. Mert a' mellyek Mézzel avagy Vízzeel terhelik-meg magokat, az üresséknél nagyobbaknak és hosszabbaknak tetteznek. A' Nympháknak avagy Rajoknak sincsen mingyárt mihelyt ki rajzonak rend-szerint való nagyságok. De a' nagyok-is fokszor kissebbekké léfznek.

Hasonló-képpen változni szokott színük-is ezen három rend-béli idejekre-nézve. Mert közép idejekben barnák szoktanak lenni, holott annak-előtte mint-egy Ón színűek vóltanak, és utóllýára mint-egy Hamú-színű formák. De ezen külöbségét a' Méheknek fel-talállya Ember csak egy Kópú-béli Méhek között-is, és így, nem a' Méhek nemei, vagy a' Kópúknak különöségei ezen színeknek az oka, mivel ilyen különös nemeket talál Ember minden Kópúknak.

HAR-

HARMADIK RÉSZ.

Az ó természetekről, és tulajdonságokról.

A' Méhek természet szerént igen okosak, és alkalmatosok minden-féle munkára valamellyhez kezdenek, és egy-más között változtatva szokták véghez-vinni munkájokat. Az ó fulánkjok gyakran az ó romlásoknak, valamint szinte az ó segítségeknek, és óltalmazásoknak - is eszköze szokott lenni; Mert mihelyt azt el-vefztik, bizonyosan el-vefztik életüket-is, úgy-hogy Fulánkjoknak el-vefztése, életüknek el-vefztése.

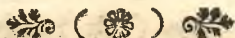
A' Tolvaj-Méh, ki-jelenti maga feltett czéliját, mihelyt azon Kőpü-mellé érkezik, mellyet fel-predálni akar, nagy dúlló, fülló pengésével értésére kívánnya amannak adni utolsó romlását, hogy-ha el-lent akar állani, 's magát ön kint fel-nem akarja adni.

Az igen szeles időben, szokták-venni magok járáfokat a' Völgyeken, vagy az Partoknak hátok-megett, ha olly helyhez közel eshetnek, hogy így a' szél nékik ne-árthasson. Hogy-ha pedig tér-földön éri őket a' szél, mellyet el nem mellőzhetnek, tehát igen alattan repülnek, csak-nem a' föld-színén, és néha meg-is pihennek.

Ők sem a' jó illatú keneteket meg-nem íszszák, sem a' kedvetlen szagoktól meg-

B 4

nem

nem iszonyodnak. Tudom, hogy húsz Kőpü - Méh állott egy - néhány Észtendőkben egy nagy rakás Ganéj mellett, mellyek is igen jók, és szerencsések voltak. Még is mind azon - által jobb nekik ha lehet más - féle helyet választani.

Egy cseppel sem - szeretik jobban Gazdájokat, mint az idegent, hanem mivel a mazokhoz jobban hozza - szoktak, nagyobb hűséggel - is viseltetnek hozzájuk, mellyet meg - próbálhat akár - ki, őket Kezeiben veheti, 's jámborúl, szeliden fogják magokat viselni (hanem - ha már előre valaki - által meg - háborítottak - volna) Ha néha a' Méhek döglötteknek láttzanak - is, mind azon - által meg - élednek, és magokhoz térnek új - jobban, ha a' Nap fényre, vagy a' Tűzhöz - tétetnek.

Ha a' Kőpük Mézzel, és egyéb eledelekkel tellyesek, sem a' moly, sem egyéb ártalmas - állat könnyen nekik nem - árthat; hogy - ha pedig vagy gyenge a' Méh, vagy igen kevés a' Kőpüben, könnyen szerencsétlenségben hozhattya akár - melly ellenség - is. Hogy ha pedig olly kevés - számúak - nak tapasztalják magokat, hogy magokban el - nem élhetnének, egyenlő akarattal meg - eskik az, hogy más Kőpüvel ófzve - csatolják magokat, de az ritkán eskik - meg veszedelem, sőt gyakran egész életeknek - is vedelmek - nélkül.

Szok-

Szoktak a' Méhek, kivált Rajzáfoknak idején, rend-szerént Napjában csak egyszer, midőn szép-idő van, 's nagyobb részént egy bizonyos idő tájban, néha pedig más-idő tájban-is, ha tudni illik vagy hideg, vagy Zűrzavaros-idő miatt tovább voltak bé-rekesztve, az ő Kőpűjök-előtt játszani, és olly sűrűn ki-'s-bé járni, mint ha ugyan verekedni, vagy rajzani akarnának. Az első szép- napon szoktak ki-jőni rész-szerént magok gyönyörködtetésekre; rész-szerént magok ki-üresítésére, és könnyebbitésére, mivel repülésekben szokták nagyobb részint magokat ki-üresíteni.

NEGYEDIK RÉSZ.

A' Méheknek Politiajáról, avagy magok igazgatásának Mesterségéről. Erkölcsokról, és majorkodásfoknak módjáról.

MInnyájan egy aránysú közönséges Törvénnel élnek, és egy-másra egy aránysú különös szorgalmatossággal vigyáznak, 's ugyan különös kötések vagy az iránt, hogy egynek se legyen az szabad, a' melly másnak nincs meg-engedve. Nagy tekintettel, és különös tisztelettel vífeltetnek az ő Elől-járójokhoz-is, a' melly által igazgattatik az ő kiseded Republicajok. Legalább, kiváltképen-való nagy szereteteknek jelét szokták mutatni az ő Elől-járó-

B 5 jok.

jokhoz, tudniillik, a' nélkül még csak dolgozni, és munkálkodni sem akarnak, veles együtt pedig mindenre készek, mindenüvé mennek, mindenütt csendefek, és mindenben nyugott elmével vannak.

Az ő erkölcsi, és majorkodásbéli tudományok - is fok részekből áll.

Mihelyt nagy szorgalmatossággal, és munkával a' Mézet hordgyák; azonnal bezárlják meg-tölt házacskáikat, mellyet fel sem nyitnak a' Télnek előtte, hanem üdőközben Ragyával vagy Mész kenyérrel, Viaszkal, és egyéb oly ciedelel táplállyák magokat, a' micsodáft kívül találnek.

Tiszta, és csinos állatocskák ők, nem szenvedik a' Kópúben sem magok ganéjokat, sem egyéb tisztátalanságot fokáig, hanem kívül szokták ki-üressíteni magokat. Hogy ha pedig Télben, midőn még gyengék, valami tisztátalanság talál Kópújokban akadni, mihelyt a' Tavaszt érik, és népesednek, 's erősödnek, azonnal ki szokták azt tisztítani, és minden gázt ki-hordani. Halottaikat sem szenvedik fokáig Kópújokban, hanem mingyárt temetőre ki-hordgyák azokat.

Csak az idegenekkel szoktak harcolni, mert jóllehet midőn két Rajaak történik őszve szállani, néha nagy harcok esnek is, azt mindazáltal csak olyannak esik tartani, mintha idegennel esnék, mivel nem egy Király népei.

Az

Az eledeléért soha ófzve nem vesznek, hanem a' miek vagyon, azt egy más között egy-aránt ofztyák; és midőn mindeneket el-költének, ha hordásra való alkalmas ide-jek nem szolgál, minnyájan-is együtt hal-nak meg éhel. Ha Kópújoktól megszere nem mennek, hanem csak a' körül repdesnek, holott másként alkalmas jó idő vagyon, bizonyos jele a' közel való zúr-zavaros idő-nek. De egy dologban kiváltképen való elmés voltokat mutattya-meg. Bizonyof-san tudgyák midőn fajzanak, avagy mi-dőn tojnak him, midőn nőstén tojafokat, melly is abbúl ki-tettzik, mivel a' here vagy him tojafokat nagyobb, a' nőstén, és Rajnak való tojafokat pedig apróbb, és kü-lönös házacskákban szokták le-rakni.

Ö T Ö D I K R É S Z.

Az ő érzékenségeknék tulajdonságiról.

A' Méhek birnak mind az őt érzékenségek-
kel (ha szinte mint más állatokban a'
szaglásra szükséges eszközeit észre nem le-
het-is venni) minden érzékenségeik között
leg-gyengébbek a' látásban, mindazonáltal
ugyan csak jól-látók, kiváltképen távúlról,
ellenben közelről nem olly élesek, mert gyak-
ran történik, hogy midőn terhesen jönnek
haza a' mezőről, ha az Ember szem közben
hirtelen mégyen reájok, meg-ütkeznek. **A'**
Kő.

Kópú szája körül - is, midőn bé - akarnának menni, kerefgélve futkosnak, mintha ugyan fetét volna, 's néha újjobban egy darabon el-is repülnek, 's jobb látással térnek ismét vízfsza.

A' kik fetétben találnak haza érkezni, 's le-találnak esni a' Kópú eleiben, tiz annyi hál kívül egész éjtszaka, mint a' mennyi bé-mégyen. 'S - ha néha fel-találnak éjjel boszszontatni 's - lármáztatni, ki - repölnek a' Kópúból, toborziholnak, 's - ha szinte frissek, és vidámak is, mindazáltal fel 's - alá szaladoznak, ide-'s tova szállongonak, míglen meg - fáradnak, 's még finsz módgyok femmiképen, hogy újjonnan az ajtó-ra talállyanak.

Innen vagyon ez, hogy valamikor ki-repülnek az ajtó előtt mindenkor ki tisztit-tyák szaru - forma hártájú szemöldökös szemeket, hogy annál jobban láthassanak, és ki-'s bé jobban meg-találhassák az utat.

Az ő szaglások igen hatalmas, és éles, 's meg érzik a' Mézet egy mál földnyire - is az ő Kópújoktól, 's midőn a' levegő égben fel-repülnek, akármely virágos - rétet 's kaszállót meg-érzenek.

Mihelyt le-esik az Mész - harmat, azonnal meg - érzik, ha szinte a' tölgy - fátúl, melyre szokott esni, megszűze volnának-is.

Az ő tapasztalások olly eleven, valamint egyéb érzékségek, mellyel őket a'
ter-

termézet meg-ajándékozta; mert ugyan-is, ha az Ember a' Kőpükhöz csak valamennyire hozzá ér-is, vagy az allyán csak egy kevesfé kopogtat-is, azon szem-pillantásban észre-vézik.

Az ő izlések egyéb érzékenségeknél nem alább-való, hasonló tífzta, és világos, és az által tudgyák el-választani, 's meg-külömböztetni a' vizeket.

A' mi utólyára az ő hallásfokat illeti, hallással is igen jóval birnak, mire való volna egyebre az ő fzőllások, mellyel élnek a' Rajzás előtt, és a' viadalra való fel-ingerlésben.

Ennek még nagyobb világosítására. Mídon a' Raj fel kél, és (a' mint gyakran szokott történni) a' Királynéja avagy Kalauzá, vagy az útbán el-marad, vagy valami szerencsétlenségben talál esni, a' Raj azonnal meg-fzál, 's annak el-jövetelire várakozik, melly is, hogy ha a' Kőpüben vízfzátért, azonnal észre-vézik, és el-kezdik nagy zokogással magok el-hagyott állapotokat siratni; Némelylek bé-fzaladnak a' Kőpüben, némelylek kívül nyargalodznak alá-'s fel, és minekutánna egy kevesfé megcsendefedtenek, 's szomorúságotól megfzűntenek-vólna, újjabban fel-'s-alá fzaladoznak, 's újra kezdik panaszszokat. Ki-is küldenek gyakran felefeket a' Királynét keresni. En gyakran meg-találtam az hol le-sett, és újra a' kőpüben bé-tettem. **Az**

Az hol csudálkozva kellett szemlélnem; hogy Királynéjok el érkezésével azon szem-pilantásban félben szakasztván zokogó panaszolkodásaikat, izárnyaiknak ószve-csapdosálival, 's örvendetes ditselkedéssel jelt adtanak, mutatván hogy Királynéjok meg-érkezését élzre-vették, és a' kik ki-vóltak is küldetve a' Királyné keresésére, ha szin-te egy keveysé távúl találtak - is lenni, egy szem-pilantásban haza tértenek, 's minden örömöknek bizonyításával fogadták el tévelyedet Királynéjokat.

HATODIK RÉSZ.

A' Királynérül avagy a' Kalauzrül.

A' Királyné igen Szép, és Tekintetes Méhecske, a' melly - is felényivel hoszszabb, és nagyobb a' rend-szerént-való Méhnél mindazonáltal még - finsz olly nagy mint a' Here, ha hoszszabb - annál; színére, és teste állására nézve, mind - az által különbözik a' közönséges Méhektül. Az ó háta e-gészien világos barnaságú, Teste, az álla-kapczájátül fogva szinte hátrúlyának a' végéig tiszta, szép, és fetét sárga, egy keveysé fetétebb a' finom - aranynál. Feje valamennyire gönbölyübb a' rend-szerént - való Méheknél, mivel állók - kapczája rövidebbek. Nyelvek, csak fél - annyi hoszszasá-

ságtí mint a' más-rendbéli Méheké, melly-
által alkalmatlanokká tette őket a' termé-
szet a' munkálkodásra, mivel ha sokkal gyor-
sabban, és ferényebben dolgoznának is -
lehetetlen volna nyelvekkel a' töcséres Vi-
rágoknak mélységéből valamit ki szíjni.

Szárnyaik nem nagyobbak a' rend-sze-
rént való Méheknek szárnyainál, sőt úgy
tettzik, hogy testeikhez képest rövidek - is,
tovább nem érnek csak hafoknak feléig.
Egyenesebb csontyai, Sódorai vannak mint
a' rend-szerént való Méheknek, mellyek is
testekhez hasonló színűek, egyedül hogy
Czombjai sárgácskábbak. Pompás járata
van, mellyel ugyan Királyi Méltoságot czi-
merez - ki.

Hátrúlya fokkal hosszabb eleinél, és
fokkal hegyesebb mint más - féle Méheknek,
mellyen négy abroncsocska, avagy négy
ízecske láttzik, mellyek közül mindenikben
tettzik egy Arany-peretzecske, amaz há-
rom fejres-peretzecskék helyett, mellyek
a' rend-szerént való Méheknek hármas I-
zecskeiben vannak. Igen kicsiny Fulánkjuk
vagyon, sőt felényi sincs mint más Mé-
hekké.

A' Királynéknak Palotájok mellyekben
ők fajzonak, nem a' Fenekén vannak, mint
rend-szerént szokott lenni a' Slejtnek az al-
lyán, hanem a' szegeleten, némellyek a'
külső szélin, némellyek Kópákben találta-
tik

tik hat, hét, némellyekben nem szinte an-
nyi, némellyekben kilentz, és tíz-is.

A' Királynék Nemeztetésének Mareria-
ja nem Tojás, hanem olyan forma Mag,
mint a' Téjfel, melly-is egy keveysé sárga-
ságra vonízon.

Vólt egyszer egy derék Rajom, melly-
ben majd épen kárt vallottam, mert a' Ki-
rálynének szárnyai meg-fzakadozván midőn
a' Kőpüből ki-ment volna, az ajtó előtt
le-efett, kit-is jóllehet gyakran az ajtó-
előtt találván, mindenkor bé-tettem a' Kő-
püben, ugyan csak utólyara még-is el-ve-
szett, úgy annyira, hogy a' Méhek majd
minden munkájoktól meg-fzűntek, 's-éppen
Utolsó Veszedelemre juttottak, míglen osz-
tán máfunnan Új Királynét adtam nekik.

Néha midőn a' Raj ki-fzál, 's a' Ki-
rálynéja gyenge, gyakran le-fzokott esni a'
Kőpü előtt, 's néha megszzeb- is a' Kőpü-
től, mellyre nézve fokban az ő Népei kö-
zül, a' kik el esését észre vették, környü-
lőtte maradnak, ott vigyáznak, 's el-
fem hagygyák, kit, hanem ha vagy fel-fzál,
vagy fel-emelik, Vele-együtt ugyan ottán
meg-is halnak.

Bizonyosnak láttzik Énnékem, hogy
néha az utolsó Rajjal együtt az Óreg-Ki-
rályné-is el-mégyen, 's talám ugyan ez az
oka, hogy nem-lehet elő-menetelek az Óreg-
Kőpüknek. En fok illyes Kőpüket ugyan
jól

jól meg-vizgáltam, de soha sem találtam benne Anyákat avagy Királynékat.

Ha észre veszed, hogy valamely Kőpöben, a' melly már kettőt ereftett, 's még is sok Méh vagyon benne, és resten dolgozik, vagy Tavaszszal nehezen vész fel magát, bizonyos lehetz benne, hogy Királynék nincsen, mellyre nézve mennél-hamarább lehet, Királynét szerezzenékiek. Ha egyéb módot nem találsz, újs-belé egy szegény Rajt, melly végre-is tart mindenkor olyat készen; Tapasztaltam sok Méheket Tavaszszal, mellyeknek Fejekén bokkrétájok vagy tarécskájok láttzott, némellynek sárga, némellynek fetétbarnás, mintegy tollas bokkréta, mellyek közül némellyik fel-felé, némellyik alá felé állott. Ritkán láttzott egyébkor, hanem Májusban, és valamivel az után, mint-hogy úgy gondolom ezen ékekségeket a' munkával azután elbontották.

A' Királyné, csak nem mindenkor utólyára mégyen-ki a' Rajjal, néha ugyan fél-órával-is jön-ki elébb, mint-sem a' Raj ki-szállana, 's rend-szerént felesed-magával, a' kik környűl fogják, és helyére-kísírik, és követik. De ezen Trupp meg-nem indul addig, míg az egész Raj ki-nem Jött a' Kőpüből, úgy kezdenek osztán ők-is fel-szállani, 's a' Királyné-is velek-együtt.

C

Ha

Ha történet-fzerént a' Rajzás közben , vagy más-képpen - is a' Királyné fzerencsétlenségben esett , kéntelenítettem a' Kőpűnek meg-tartására , más Kőpűből néki Anyát adni.

Minden Méhek eleintén éretlen bogarak , és alkalmatlan férgek , mellyek húsz Napokig vannak házacskájokban bé-pólálva , 's azután szárnyassan jönnek-elő.

Minden Kőpűben lévő Slejtnek az Óldalán belől (de néha a' közepi táján is talál-tatik egy kised , fejr , üres házacská , egy helyben több nincs egynél) (melly-is majd éppen olyan , mint a' Máknak a' tokja) de nincs szinte olly széles , hanem egy-kevesé mélyebb. Viaszkjára nézve igen vastag és erős , kerekded , és gömbölyeg mint-egy kis pénz , mellyben téfzi-le a' Királyné a' Királyi-Magot , melly-is sűrű mint a' Téjfel , éppen hogy sárga színű , mellyből-is formá-tatik ofztán a' Királynéhoz mingyárt elein-te minden tagjaira , és termetire nézve más hasonló. És mivel kerekdeden fekszik benn a' házacskában , ugyan abból táplállya magát is , 's addig nevelkedik Palotájának formája fzerént , míglen ofztán tökéletességre menvén , belőle ki-kél , és ki-búvik.

A' Királyné mem-mindenkor azon egy helyen mulatozik , hanem a' mint a' szükség , és alkalmatosság magával hozza , hol egy helyre mégyen , hol más-helyre , de

ma-

maga tellyefséggel nem dolgozik, mint-hogy t'ale a' természet a' munkához kívántató eszközöket-is meg-vonta. Némellyek tapasztalván a' Slejteknek szélein nagy és kerek Palotákat úgy vélekednek, hogy a' Királynéknak lakó Palotájok, hollott jól meg-gondolva, egyfzer tőkélleteségre ment te-
steknek fele-részt bé fogására sem valónak elegendők, 's nem-is egyébre valók, hanem egyedül Fajzásra készült Veteményes-Ker-
tek, nem pedig mulatozásra való Paloták.

HETEDIK RÉSZ.

A' Heréktről.

A' Herék Fulánk nélkül való Méhek, kö-zönséges vélekedés az, mint-ha ők rend-szerént-való Méhekből lennének, mel-lyek tudni-illik fulánkjoktól találtak meg-fosztatni. De soha egy Ember sem tapasztalta azt, hogy a' rend-szerént való Mész valaha Herévé vált-vólna. Jól-lehet ugyan azon Nemből való a' több Méhekkal, de u-
gyan csak különböző Fajzás.

A' Here Hím Mésznek a' neme, mel-lyet fok-féle okból lehet ki-hozni.

Előszó. Hogy jól-lehet nagy Uraságot vettenek a' Mézen, 's azt mind addig el is nézik a' Méhek míglén a' Rajzástól meg-nem-szűnnek, 's míg jövő Esztendőre újra teher-ben nem esnek (melly történiik rész-szerént

Juliusban, de többire Augustusnak vége-
lött) azután mingyárt el kezdik ki-hajtani
a' Heréket, mellyet a' melly Kópú el-mulat,
bizonyosan el-vész Octobernek - előtte.
Hogy ha pedig tellyfséggel Here-nélkül van-
nak a' Kópúk, tehát abban az Esztendőben
nem fognak többet tojni, egyedül azt kől-
tik - ki, mellyet már annak - előtte tojtanak.

Másodszor. Mennél több, és elébb való
a' Here, annál - jobb és elébb - való Rajt le-
het várni. Ellenben a' hol késő, és kevés
a' Here, kevés, késő, és szegény Rajt le-
het remélni. Hogy ha pedig a' Herét meg-
ölyük (mint némelyek a' Méznek meg tar-
tása kedvéért gorombául szoktanak csele-
kedni) sem a' Mész többet nem fog Rajza-
ni, sem a' már ki-jött Rajnak elő - menete-
lét ne várd. És ha szinte az után még meg-
annyi Kenyérnek - valót hordanak - is - bé,
valamennyit annak - előtte, de mivel nin-
csennek Magzattyaik, a' mellyek azt meg-
éllék, csak le-rakják az űres Kamarákban,
hóltt-is el romol és meg-bűszhődik, melly
miatt még Kópújőket-is osztán meg-útállják.
És ha szinte nagy gond-viselés-által meg le-
het-is az olly Kópút tartani, ugyan csak
Februariusban, midőn a' Tojásnak ideje már
ben - van, észre-vévén, magok magtalansá-
gokat, magok magokat meg - útállják, és
minden Józágokat, és Gazdagságokat annak
adgyák, a' ki azzal gazdagodni kíván. És
mi-

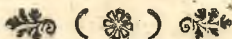
midőn egy darabig más idegen Méhekkal-
való társalkodásra adgyák magokat , meg-
tettzván azoknak barátságok , azokkal - e-
gyütt ugyan azoknak Heréjekhez el-mennek.
De még is ugyan csak valamikor jó idő va-
gyon , mindenkor amazokkal együtt vízf-
fza térnek annak el-hordására , a' mit oda-
haza hagytak vólt.

Az Öreg Méhek , azután szoktak He-
rét önteni , midőn már a' Rajt el-készítették
(ugyan azon formán készítik pedig a' He-
rét-is valamint a' Rajt , tudni illik a' Herének
különöffen készített Házacskában , mi-némű-
ek minden Kópükben csak egy helyen talál-
tatnak , rend-szerént pedig azok - is a' Slejt-
nek a' végén , mélyebbek , és bővebbek a'
Rajoknak házaiknál.

Hogy a' Herék Him-méhek légyenek,
kivált-képpen abbúl meg tettzik , mivel min-
deniknek két golyója vagyon , mellyek az
ő testeknek proportzioja szerént nagyobbak
minden más egyéb-állatokénál.

A' Here tellyefséggel femmit - fem dol-
gozik , mint - hogy nekik a' természet ar-
ra alkalmas állakat , avagy fogacská-
kat , és nyelvet (mivel az igen rövid) nem
adott.

És jól-lehet a' szegény , és gyenge Kó-
pük (a' mint én gondolom népetlen vóltok
miatt , ha szinte másként gazdagok - is) a'
Herét meg hagygyák 's azokat meg nem ölik-

is, még - is mindazonáltal Novembert egy Here sem szokta érni.

Jó jel az, ha a' Méh idején ki-óli a' Heréjét, és bizonyos, hogy jövő-Eszten-dőre idején fog rajzani. Mivel a' melly Kőpük fokot rajzanak, fokáig szokták meg-szenvedni Heréjeket-is, holott két annyi-is szokott ofztán lenni, mint rend-ízerént szükséges volna. Mellyre nézve, igen jól esik, ha Tizenegyed Nap múlva utolsó e-resztések után mingyárt fogyatni kezdi Ember a' Herét, mellyet a' meleg időben könnyen véghez vihet az Ember, 's újjával-is meg-ölheti. Mellyet midőn az Ember a' Kőpü ajtaja-előtt talál meg-ólni, még a' Méhek-is ki ragadják az Ember kezéből.

NYÓLCZADIK RÉSZ.

A' Méheknek Tenyészéséről, és Fajzásokról.

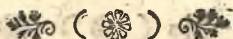
A' Méhek leg-első Fajzásoknak ideje Februariusnak vége-felé szokott-lenni, midőn Tojáskájokat-is világosan meg-láthatni, melly-is már a' Házácskákban bé-vagyon rakva mellyekben tellyeséggel nincsen-is egyéb a' Magnál, melly fokkal nagyobb a' Légy-ganéjnal. Mindazonáltal ugyan csak nem Ganéjja a' Méhnek, mert így Tojásnak sem lehetne nevezni. Mert ugyan is midőn fogontak az ő Méhekben, azt nem hátrúlyokon, hanem szájaikon tojják-ki.
Rend.

Rend-fzerént a' Sonkolynak első résziben, avagy alsó-felében szoktak ki-kelni, mint-hogy a' Méhek a' Mézet, a' Slejt hátrúlsó felének felső résziben rakják-le.

Ha a' Zúr-zavaros, és alkalmatlan időben a' Méhet kéztől nem-tartod, 's Napjában enni nem adsz, tehát az gyenge fajzat még az ő házacskájában meg-hal, a' mint-is, mihelyt az alkalmatlan idő meg-szűnik, azonnal láthattya az Ember, hogy az Óreg-Méhek dőglött, és éretlen fiacskájokat kihordgyák, és úgy kezdenek újra fiat önteni.

A' Nyárnak vége felé-is, midőn nem nagy ideje vagyon a' Mész hordásnak, kintelenek neveletlen gyenge hím-fiacskáikat ki hánni, hogy valami módon az eleségnek szük-volta miatt minnyájan éhhel meg-ne hallyanak: Mellyre nézve mihelyt ki-kelnek, azonnal szükség, hogy eledelek legyen, Szobácskájokból mindazáltal ki-nem mázhatván mindgyárt, azért az a' Kérdés. Hol-vegyék az eledelt?

Minek-utánna egy darabb ideig a' Méhek Tojáfokon űlnek, és azokat már kiköltötték volna, szájokban azoknak eledelt szoktak hordani, és egyiket a' másík-után, mint szinte szokta a' Madárka a' maga fiai, szinte úgy étetik, annak-utánna pedig mint egy tizen-nyolcz Nap múlva, vagy később, minek-utánna nővéfeket vették, bé-zárattatnak, és rekesztetnek Viasz-fedél által, ben-

maradnak majd szinte annyi ideig azon-állapotban, holott-is egyfzer osztán, magokat a' Viasz fedélen által-rágván, újjobban, de már szárnyasan jönnek-ki. Színekre nézve, eleinte hamú színűek, sőt még szárnyaik is hasonlók. De kevés idő múlva újjobban sötétbarna színben öltöznek, míglen osztán érett állapotra jutnak, és meg-öszülnek. Valamint-hogy a' száraz-időben leg-több Mézet gyűjtőnek a' Méhek (hogy ha nem-fele-tébb való az szárazság) szinte úgy a' nedves időben leg-többet fajzonak.

Annak pedig, hogy a' nedves időben többet fajzonak oka ez: Mivel ollykor leg-könnyebben válnak-el a' Méhek, és annál idejebben öntőnek fiakat, a' nedveséggel könnyebben táplálhattyák, mellyet a' száraz-időben sem-nem olly könnyen kaphatnak, sem nem olly hasznosan. A' mint-is midőn egy kevesé meleg idő jár, tapasztalhattya az Ember majd minden füvecskén miként ifznak, úgy annyira, hogy a' Kópúk előtt allig teheti-le az Ember lábait is, hogy valamellyiket meg-ne tapodgya, annyival inkább ha ivó Vizek hozzájuk igen közel van.

A' hofzfas jó idő-is ártalmas a' Méhek elő-menetelinek, mivel ha minden Nap kereskedni mennek, el-is fárasztyák az által magokat, 's a' fajzást-is el-mulattyák, 's az által ugyan hamar meg-gazdagíttják magokat,

kat, de igen kevésre fzaporíttyák a' Kópúk izámát.

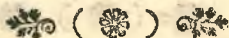
Azért tanácsollya Columella, hogy minden harmad nap bé-kell őket rekeszteni, hogy így kintelenek legyenek a' fajzásról is gondolkozni.

KILÉNCZEDIK RÉSZ.

A' Kópúkról, azoknak ki-rakásáról, és velek-való bánásnak módgyáról.

A' Szalma Kasok leg-jobbak, mellyek-által leg-jobban meg óltalmazhatnia' hideg ellen a' Méheket, ha azok mint-egy Golyóbis avagy Lapta formán ószve-szóvetnek, és mennél sűrűbben ószve szorítatnak illy formára a' Mém Kasok, annál melegebbek, és bátorságosabbak. De megkívántatik, hogy az allya szélesebb, a' tetejefelé pedig mint-egy négy újni vastagságra hegyesebb légyen a' Golyóbisnál.

Leg jobb formája vagy on még-is az olly Kópúnak avagy Kasnak, melly hasonló az olly tojáshoz, mellynek étel-közben tetejét el vágjuk, Tizen két szalma-tekerésből is ki-telhetik. A' leg-alsó három egy forma lehet, középitül mint egy, egy Lábnyi, fellyebb mingyárt a' négynek már egy-kevesé hajlani-kell bé-felé, egy más on mint egy bóltozat-képen úgy fekünni, hogy a'

Slejt annál-erősebben meg-álhasson rajta. A' leg-felsőbb öt tekerését, szinte a' tetejéig mindég egyikét a' másik-felett keskenyebbre kell hajtani, hogy egy Píramis forma jöjjön-ki belőle. Hasonlónak kell lenni, ha szinte nagyobb fog-is lenni a' Kas, mivel a' le-írott mód, a' leg-kissebb Kafnak formája.

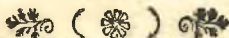
Vannak Én nékem, a' mellyek tizenhét tizen-nóltz Tekerésből-is állanak. Mindenféle nagyságra lehet a' Méh-Kafokat csinálni, fok Kaffaim vannak Én-nékem, a' mellyekben Méhekkal együtt belé-mégyen öt Angliai szapú, 's még is tovább el tart bennek Nemzettségről Nemzetségre a' Méh, mint sem az apróbb Kafokban. És jól lehet egy fél-szapunyi Kópűben alkalmas portéka el-fér, még-is mindazonáltal, az illyekben a' Rajok kicsinyek, és az eresztésre magokban semmire kellők. És az illyekben a' melly Méhek a' kettős eresztés után meg-szoktak maradni, olly kevés számból állanak, hogy csak szerencsére élhetnek-el. Még is mindazonáltal inkább apróra csináltasd a' Kópűket, hogy sem nagyokra, mert ha igen nagyok, az által a' Méhek csak restebbekké, és henyébbekké lesznek, 's nem-is kívának helyessen munkálkodni, mivel kételkednek, ha vallyon meg-tólthetnék e' nagy Pajtájokat. Ha mindazonáltal igen Népes talái lenni a' Méh, ugyan csak még-is szor-
gal-

galmatofsan kívánnak dolgozni , ha szinte nagy - is a' Kőpü , 's annyira igyekeznek a' mennyire gondollyák , hogy reá érhetnek. De még is ugyan csak bizonyos az , hogy a' nagy Kőpü veszedelmes szokott lenni a' Rajoknak.

Ha már Kőpüd vagyon , tisztics-ki ab-ból minden szalmát , forgácsott , szálkát , és egyéb alkalmatlanságot , 's légy azon men-nél fimábbá teheted ; Arra pedig leg - jobb , és leg-alkalmatoflabb mód ez : Először ned-vesíted jól-meg kívül a' Méh-Kafnak részeit , annakutanna tarcsd egy - néhányszor lángoló szalma - tűz feliben , 's vedd-el ísmét , csele-kedd ezt kéttzer , 's ha szükség háromszor-is , annakutánna dörgöld Pumex kővel , meg-ládd melly nagy könnyebbséget fogsz szer-zeni Méheidnek , és melly nagy fáradságtól mented-meg őket. És ámbár mindent vég-hez viszel-is , valamit véghez vihetz , még-is mindazonáltal tapasztalni fogod mingyárt , mihelyt Délről le-hajol , hogy mint Egerek fognak rágsálni egynéhány éjtszaka egy-más után.

Ha szinte a' Kőpü régi , és penyéfszes ta-nálna-is lenni , még is mindazonáltal kedves-sé téfszed előttök , hogy ha egynéhányszor a' tűzön meg-meg forgatod ; 's a' Méhek-is é-desdebben fognak az ollyanban lakni , mint az ollyan újban , mellyet a' tűzön meg-nem forgattak , és tűzzel ki-nem perfeltek.

Né.

Némellyek, minek-előtte belé-fognák a' Méhet, Anissal, és egyéb jó illatú fűvekkel szokták meg-fűstölteni, némellyek pedig Mézses Serrel, és egyéb édes nedveséggel is meg-fokták locsolni a' Kőpüket, Én mindazonáltal részemről azt igen kevészer próbáltam, hanem a' mint fellyebb-is írtam, csak tűzzel szoktam tisztítani, és ki tézsem a' Nap fényre minek-előtte szükséges volna, előtte két három Nappal, úgy mindazonáltal, hogy az első meg ne verje.

Már itten leg-közelebb arrúl kell szólani, miként kellefsék Kereszt-fákat a' Kőpükben tenni, mellyet fok féle módon vihetni véghez.

Részemről Én azt a' módot tartom: Fogok egy Fűz-fa vészszót, mellynek mint egy kilencz, vagy tíz czollnyi hosszúságúnak kell lenni, és a' minémű vastag, annyi-felé apró hasábokra hasogatom, melly hasábocskákat is mind addig forgatom, míg hajlongokká léfsznek, annak utánna meg-hegyesítem mind a' két végét, háromnak a' felső végét szúrom a' Kőpü tetejének kellő közepiben, az alsó végeit pedig a' Kőpü oldalaiban szúrom bé. Úgy-hogy ugyan oda hajollyonak, annak utánna Triangularis avagy igaz három szegeleltre helyheztetem őket, azután egy erős vészszót által dugok az egész Kőpünek a' közepin, az allyátúl-fel felé mint egy négy ujnnyi vastagságra. Hogy ha pedig a' Kőpü nagy

nagy talál lenni, még egygyet dugok kerefsz-
tül, mintegy egy-czollal alább a' felsőnél,
többet pedig semmit-sem.

Levitt Ó Kegyelme Ir ilyen módot e-
lőnkben: Végy egy Fűz-fa avagy Mogyoró-
fa veszfűt, melly is nagy újnyi vastagságú,
és egyLábnyi hoszfűzaságú légyen, mellyet
hasíts meg a' felső végén alól, mintegy te-
nyérnitül-fogva szinte az alsó végeig, ofz-
tán hajcsd - meg mind a' négy hasábját, kü-
lön külön felé, és vedd-le mindenik hasáb
szélinek az éleit, azután a' hasítatlan végít
szúrd a' Kőpű felső végeinek közepiben, a'
hasábokat pedig külön-külön felé kajtván
szúrdald bé a' Kőpűnek oldalában, úgy-hogy
a' kőpűnek felső közepit erőssen tarcsák.
Hogy ha pedig a' Kőpű felső végén a' lyuk
kicliny talál lenni, tehát a' veszfűző végít
csappanóffan vágjad, melly-is arra-való,
hogy óltalmazza a' Kőpűnek felső-fenekét a'
le-fülyedéstül, a' melly meg-eshetik akkor
(hanem ha felettébb jók lennének a' te Mé-
heid) mikor Mézzel jól meg-vannak rakva,
és tellyefek. Azután végy egy kiseded vesz-
fűt, hasicsd két felé, faragd simára, és szúrd
kerefsztül egy más fellet által a' Kőpűn a'
Defzkán mint egy négy újnyival felül.

De ezen módban én ilyen alkalmatlan-
ságot találok. Hogy ezen veszfűzőket egy-
más nélkül ki-nem lehet venni, mellyel a'
Slejt igen meg-roncsolódik, 's a' Mész is ki-
soly midőn Mézet akarsz szedni. **TI.**

TIZEDIK RÉSZ.

*A' Kópúknak melly - felé ki - rakásáról, és a'
Méh-Kafokról avagy Méh-Kelentzékéről.*

AZt mondgya Columella: hogy netarcsd mezfze magadtúl Méheidet, hogy ha csak Echos avagy vizfza - hangozó helyre nem vólnál kintelen rakni. Felül jól bé - takard, alól bé - tapaszd. Tapasztaltam Én egy jó Sor Méh iránt, melly - is egy nagy Épületnek Éjszak felől való Óldalában vólt kirkva, melly Épület - is egész Télen - által a' Nap fényét tülök meg - tartóztatta, kiknek - is felényi elefségek sem vólt, mint a' mennyinek kellett - vólna másként lenni, ha mindég a' Nap fénye reájok izolgált vólna. Kik - is mivel igen ritkán repültek - ki Kópújőkből, keveset - is ettenek, még - is mindazonáltal Tavaszszal szinte olly idején hozzá kezdetenek a' munkához és szaporodáshoz, mint szinte azok a' mellyeknek Ózszfel két annyi Mézek vólt, 's egyebekben - is ezekhez hasonlók vóltanak.

Némelly Méhek igen későn szoktak haza menni, munkájokon el - kéfvén egész Nap le - mente utánig. Kik - is ha Kópújők körül fetétséget találnak, kintelenek kívül hálni, holott - is csak meg - nem hálnak, mellyre nézve egy kevésé Nap - nyugot felé kell az ajtajokat hagyni.

A'

A' Méhes Kertet igen jól meg-kell őrzeni minden-féle Marhától, és valamenyire lehet a' szél-től-is, kivált-képen a' Nap nyúgotti, és Nap nyúgot 's Dél közt lévő szelektől, mellyek mi nálunk Nyárba leg-bővebbek.

Bé járó ajtójokat allattan, és kicsinyekre hagygyad (az Egerekre nézve) Nyárban ugyan nagyobbakra, de Télben kissebbre, Ófzfel pedig leg-kissebbre, úgy hogy egy, 's leg-seillyebb két Méhnél több egyszer 's mind ki-ne férhesen, azon veszedelmeknek el-távoztatására, mellytől lehet tartani mind a' Tolvaj Méhek, mind pedig a' Darázfok miatt.

Gyakran, midőn valamelly szegény Méh, más gazdag Kőpű mellé esik, és a' jó csak heveréssel tölti idejét, mivel rajzásra való idő nem szógál. Baráttságot szokott a' szegényrel vetni, 's eleinte vele nyájassan kezd-bánni, azután pedig feles számú Méheivel, mellyek el-nem férnek a' jó Kőpűben, és minden féle Takarmánnyokkal meg-tölti a' szegény Kőpűt, melly-által nagy hamar szinte olyan jóvá leszzen, mint a' leg-jobb Raj. Mindazáltal azon Esztendőben ritkán, avagy tellyesféggel nem-is fog rajzani.

De még is nagyobb meg-tartásra méltó dolog, miként lehesen feles, és szép tisztá Mézet minden munka, és fáradság nélkül szedni. Aprilisnek közepi-táján midőn jó meleg-Tavaszi vagyon, vigyázz reá, mellyik Kőpű
va.

vagyon tele Mézzel, és heverésnek adta magát, tégy mellé egy üres Kőpüt, mellyből Télben ki-döglött a' Méh, meg-ládd azonnal dolgozni kezdenek, és kelletinél fellyebb való Mézeket az üres Kőpüben fogják hordani. Sokan kintelenek, a' tulajdon magok Kőpűjöknek kicsiny volta miatt heverésre adni magokat, mivel allig vagyon valami üres helyecske a' hol dolgozhatnak. Mellyre nézve ezen segítséget igen kedvesen vészik, es azonnal benne dologhoz kezdenek, mellyet sem Éjjel, sem Nappal el-sem hagynak, egyedül a' tulajdon Kőpűjőkhöz nagy indulattal viseltetvén, ahoz néha oda repülnek mellyek-is mindazáltal ugyan csak rendes időre rajzani el-nem mulattyák.

Es mihelyt ez első eresztés után helyecske marad magok Kőpűjőkben, azonnal visszafut mennek a' magok Királynéjokhoz, amott hagyván minden Takarmányokat. Ha egynéhány el-találna maradni, 's észre vészed, kergesd-ki őket, és haza mennek elébbeni Kőpűjőkben.

Purchas Úr írja: Hogy Ó 1656dik Esztendőben, egy-máshoz közel-lévő ilyen négy Kőpüből nyóltz nap allatt, Aprilisnek végi-előtt, csak nem négy Gallon, melly-is 16. Angliai Ittze, Mézet fzedett ki ilyen formán, még-is a' Kőpük Aprilisben-is eresztettek, ez volt a' Szűz Leany fejér Méz, és olly fejér mint a' Tej. Hogy

Hogy ha pedig Májusban, egy hétig állonak, és még sem eresztenek a' Méhek, vedd-fel azon Kőpút, tudni-illik a' mellyben helyhezítették magokat, vidd-el egy kevésbé a' Méheitől, kolompozd vagy zörgesd-ki, 's ki mennek azon Kőpútból. Ha pedig így nem mernél vele bánni. Hajcsd egy üres Kőpűben, mellyet más nap vigy a' tulajdon magok Kőpűjök mellé, 's ott kolompozd-ki, 's azonnal régi Kőpűjökben vízfűz mennek.

A' Méhek előtt-való Fűvet gyakran le kaszáltasd, hogy az aprócska légyen, mert a' magos fű, kivált a' Bab, és Borsó a' Méhek előtt igen veszedelmes, úgy annyira hogy midőn a' gyenge és erőtlen Rajok ilyen árnyékos helyre le-találnak esni, 's az idő nem kivált-képpen-való száraz és meleg, minek előtte onnan fel-fzálhatnak, féltő, hogy a' hideg miatt meg-ne hallyanak. De a' Föld előttök ne-is légyen egészen mezítelen, mert az olyan föld Télben nedves, és így igen híves, mellyre ha le-esnek, meg-fagnak, Nyárban pedig poros szokott lenni, úgy-hogy ha reá esnek, és mingyárt fel-nem repülhetnek, hanem futkosni kellek nekik, a' por reá tapad virágos darabos Lábacsáikra, és annyira, reá csomósodik, hogy ofztán tellyességgel alkalmatlanok légyenek a' fel-repülésre

Felgyebb ne-rakd egy, avagy leg-felgyebb más-fél Lábnyinál a' földtől, mert ha

D

fel.

fellyebb helyhezted , igen a' szél torkában ejted , és ha a' szélből a' Kőpü eleiben le-találnak veretni , 's hirtelen első talál érkezni , vagy a' Nap csak gyengén talál reájok sütni , hirtelen meg-döglenek , 's el-vesznek.

A' Füst fellettéb ártalmas a' Méheknek, mellyre nézve , vagy Téglá , és Sütő ke-mentzéhez , vagy Ser házhoz közel ki-ne rakd , sem olly helyre , az hová valahonnan igen reá verné a' szél a' füstöt.

Minden-féle gyümölcs , úgy- mint cse-refsznye , szilva , és egyéb ollyas fákkal , nem külömben virágokkal-is , mellyeket a' Méhek szeretnek , fel-ékesíted Méhes ker-tedet.

TIZEN-EGYEDIK RÉSZ.

A' Méheknek serény-munkáságokról.

Midőn a' Föld hozzá fog az önnön maga új ékesítéséhez , és egy aránsúva lesz az Éjj a' Nappal , akkor kezdenek a' szegény Méhek-is (mellyek úgy gyűlölik a' henyélést , mint a' halált) minden-féle Fákat , és Virágokat fel keresni , hogy a' magok táplálásokra szükséges dolgokat meg szerezhessék.

Ők sem igen - keferű , sem igen erős szű Virágokról nem szoktak hordani , mint Né-mellyek állíttják , hogy a' Rétekről , és Mu-flár magról-is hordanának.

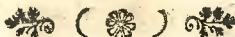
Végy

Végy egy Kópút, mellyben valamely maradt volna imitt-amott a' régi Sonkolybúl, vagy ha tellyefséggel olyanra nem találsz, végy Viasz darabocskákat, raggasd imitt-amott a' Kópú tetejéhez belől, tarcsd egy kevéssé a' szalma-tűz feliben, hogy rajta meg-lágyúlylon, és el folyon, az ilyen Kópút jobban kedvellik, és hamaráb - is rakodnak belé, mint más felé Kópúkben, és az ilyen Viaszkos Kópúkhöz könnyebben - is hozzá tapasztyák új mukájokat.

Az első munkácskat szokták mingyárt felül a' középihez ragasztani, de úgy, ha feles számú a' Méh, mert ha kevés a' Méh a' Kópúben, csak az oldalához ragasztja. Magok Házacskáikat, avagy Slejtyeket egyenesen szokták alá - felé rakni, mint hogy felül kezdik-el munkájokat, 's alá-felé dolgoznak. A' Méheknek melegsége lágyíttya - meg a' Viaszkat, és téfzi olvadóvá.

Nem csak a' Viaszkat, mellyet őszvegyűjtőnek, szokták rakni mesterségesen vékony, és gyenge hat szegeletű formára, hanem még darabostúl is bé-rakják a' Viaszkat azon házacskaikban, mellyet-is gyakorta tapasztaltam, midőn valamely darab Viaszkat tettem valamely olly Kópú - alá, melly csak nem a' deszkáig vólt már akkor Slejtél tellyes.

Mennyi Viaszkat hozzanak egyfzerre, meg-tettzik az új Rajokon, a' kik-is első he-
teket nagyobb részént csak Sonkoly cfinálás-

ban töltik-el, mellyben olly ferények, és gyorsak, hogy csak nem mindenkori hozáfokból szoktanak el-húllatni, minek-előtte azt a' Sonkolyhoz ragaszthatnák, mellyet-is tapasztalni a' Kőpük-allat mint a' gyenge Madarkáknak tollakból le-húllani szokott tokocsát, egyedül hogy annál-is fejébb, és fényesebb szokott lenni.

A' Raj, midőn dolgozni kezd, alá-nyomakodik a' Kőpüknek feneke felé, mint-ha ugyan üressen hagyná a' Kőpüknek tetejét, de mennél jobban nyó alá-felé a' Sonkoly, annál jobban nyomakodik fel-felé a' Méh-is, úgy-hogy egy két avagy 10. Nap múlva, mind fel-mennek a' Méhek-is. Akár kevésből, akár fokból állyon Mész hordások, azt az Esztendőnek kilentz Hónapjaiban szokták gyakorlani.

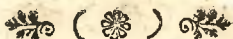
A' Méh-Kenyeret, mellyet másként Ragyának is hívunk, olly elméfen tudgyák első Lábaikkal hátrúlsó Sódarjaikra praktikalni, és olly szaporasággal, hogy ha csak nem igen éles látású az ember, másként észre sem veheti. Mellyet Tavaszszal, midőn az levegő ég híves, és a' Méhecske gyengébb, jobban lehet észre venni, kivált képpen midőn a' Rakkottya birkárul, Mogyoró-fa, vagy kevésfél később Fűz-fa Virágrul kezdenek hordani.

Midőn vagy egyebet nem dolgozhatnak, vagy pedig gyenge fiacskáikat nem kell táplálniok, a' Ragyát avagy Méh-Kenyeret
csak

csak az űres Sonkolyban szokták le-rakni. Melly-is ha fokáig úgy hever, és meg - nem eszik, meg - szokott száradni, és favanyodni, és így ízetlené tétetődven többé eledele alkalmatlaná lészzen.

De a' miatt soha el-nem szokták hagyni Kópűjőket a' Méhek, hanem hogy Kópűjőket el-hagyják, azt szokta okozni a' Méheknek kevés vóltok, midőn vagy igen feletébb ki - rajzották magokat, vagy pedig Királynéjőket el - találták vesztetni. Mert ugyan-is, próbáld - meg, fogj Rajt, egy tisztátalan ó Kópűben, melly ha szinte gazos lesz - is még-is mindazáltal elő meneteli lesz benne a' Méhnek, és azon gazt fogják hordani a' Sonkolyból. Ha a' Kópűben lévő Sonkoly annál régibb lesz-is (csak hogy nedves vagy penészes ne-légyen, 's meg - ne lágyúllyon) még-is tettzeni-fog a' Méheknek: egyedül, hogy ha igen régi talál lenni a' Sonkoly, annak felső hárttyácskáját le-fogják hántani, és új materiával vonnyák-bé, egyébránt szinte úgy fognak vele contentáltatni, mint ha tulajdon új Sonkolyból cfinált házacszkákban lakoznának.

Meg-történt rajtam, nem egyszer, hogy a' régi Kópűből ki-dögölvén a' Méh, némelyikben kilentz, tíz Esztendeig is állott a' Sonkoly, még - is hol idején - való, hol késői Rajt fogván belé, kilentz, tíz Esztendeig-is el-lakott benne a' Méh; Néha meg-

történt, hogy máfoktúl - is belé - mentek az olly Kópükben, a' mellyekből ki - dőglött a' Méh, és üressen találták, 's fokkal jobban fel - vették benne magokat, mint fem á' mellyeket új Kópüben fogott az ember. A' Sonkolyinak fekete színe fem csalhatatlan jele a' Méh alá - való voltának (a' mint közönségeffen szokták felőle itélni) mert a' Sonkolyinak hová tovább mind más - más féle színe szokott lenni.

Nem fog ártani, kivált a' gyenge Méhek - körül, ha a' melly tisztátalanság egész Télen - által Kópüjökben eshetett, azt Tavaszzal ki - tisztítod.

Meg - szóták ők ölni az egész Királyi magot, mihelyt az eresztést el - végzik, de Tavaszszal újjobban annak rendes idején máfokat tojnak, a' melly - is alkalmas légyen mingyárt az első Rajjal elől állani. Midőn a' köz - Nép láttya, hogy Ragyával meg - rakodva jó haza a' Mezőrül a' Méhecske, azt gondollya, hogy Viaszkat hoz, de kóstold - meg csak, mingyárt észre vészted, hogy koránt fem úgy van a' dolog. Melly - is új korában egy kevefsé édeske, de csak ugyan nem olly édes mint a' Méz.

Hogy pedig az nem Viaszk légyen, vigyázz reá egy öreg kópüre, a' mellyben észre vészted, hogy leg - többet hordanak, tapasztalni fogod, hogy még finsz több Viaszk benne az Esztendőnek végén (ha színte Ra -
gya

gya több legyen is) mint volt elein az Esztendőnek; És jól lehet a' Rajocska, néha egy Hét-alatt majd a' fél Kópút is meg-rakja, még sem veheted észre, hogy valamit hordott-vólna belé.

Oka pedig annak, miért hordanak anyi Ragyát az Anya-Méhek, ez, mivel fok gyenge fiacskákat kell nekik táplálniok. A' Rajnak pedig tíz első napjaiban rend-szerént még kevés fiacskái szoktak lenni, 's nagyobb részént kívül legelnek.

A' Folyó Mézet nyelvekkel szokták a' Méhek szívni, és gyomrocskájokban alábocsátani, úgy-hogy mindenik egy-egy csep-pet szokott vinni. Észre lehet venni, hogy szinte ugyan ki-puffad tüle a' hasok, fokban midőn semmit-sem látnak a' Méhecskének hátulsó Lábaikon, azt gondollyák, hogy űressen jönnek haza, holott fokkal terhefeseb-bek másoknál.

Az ő serény, és fáradhatatlan munkás-ságok leg-jobban meg-tettzik Tavaszszal, midőn a' hofszas, és hideg-Téli arestombúl egyszer ki-szabadúlhatnak.

TIZEN-KETTŐDIK RÉSZ.

A' Méheknek rajzásárúl, és arrúl mi-ként kellefsék őket bé-fogni.

A' Méheknek leg-főbb szaporodásfok Már-tiusban, Aprilisban szokott lenni. Ha

D 4

az

az Anya Méhek Tavaszszal szaporíthatanak, és Kópújőket Rajocskákkal meg-tölthették, azon vannak, hogy minden jó Kópóból egy, avagy két Rajt bocsáthassanak.

A' rend-kivül való száraz, és szeles némelly Esztendőkben, fok Anya-Méh, ha bátor leg több Rajjal birjon-is, még sem akar erefzteni. Mert minekutánna hoszfazon várakozott-vólna az időnek változására, és heverésnek adta-vólna magát, letelepedvén a' Kópú oldalán, kívül az oldalán vagy az allya-felé, ottan egyszer meghívul, 's feles takarmányátul nem akar megválni, 's máshoz újra fogni. De néha attúl-is meg-esik, hogy Királynéjok nincsen. Vólt egy alkalmatósággal igen derék Anya-Méhem mellynek-is feles-bogarát tapasztaltam, még-is fok Esztendők alatt nem akar-va erefzteni. El-tökéllém-va magamban, hogy csak el-várom mi-lesz belőle, és ime' nyóltzadik Esztendőre kétfzer, 's annak-utánna-is minden Esztendőben erefztett.

Szinte olly idejű Méh szokott lenni a' Raj közt, mint az Anya-Méh közt, mivel rajzáskor egy-aránt jön-ki mind az Óreg Méh, mind pedig a' Raj, 's nem szokták ofztán külön-külön csuportra verni magokat. Hogy ha mindazáltal egy Királynéjánál több talál lenni, el szokott menni minden Rajjal egy-néhány Here, de ritkán esik meg-

meg, hogy csak tizen-kettő-is el-mennyen, az honnan nem bizonyos Regula az, mellyet fokban tartanak, hogy a' melly Rajkőzött nem fok a' Here, nem fog lenni elő-menetelek.

A' meleg, és csendes Tavasz, mellyet néha-néha sűrű eső ér, fok, és idején-való Rajt fog-szaporítani. De reá kell vigyázni, hogy ha az öly Rajokra hirtelen hideg, és zúr-zavar idő talál érkezni, nem fognak meg-maradhatni. Vólt egyfzer Én nékem (mint-hogy a' Tavasz kezdette kedves, és meleg-vala) feles eleinte való Rajom, úgy hogy már Mártiusnak vége felé a' Kőpük oldalán-is kezdetek heverni, és mivel Aprilisnek az elein, mint egy nyóltz-napig az idő alkalmasint változik vala, jól lehet a' Kőpök Rajokkal tellyefek valának, még-is mindazonáltal Aprilisnek a' feléig csoportosan ugyan csak kívül heverték. Minekutánna pedig a' Tavasz Májusban mintegy egy Hétiig tartó hideg, zúr-zavaros idővel következett reájok, Tíz közül-is alig maradtott egy a' leg-jobbak közül, minthogy a' hideg miatt ki-nem jöhettek magok táplálafoknak keresésére.

A' mellyek pedig nem olly igen jók vóltanak, nem kezdettek-el olly idején a' fajzást, és jól lehet nem színte olly gazdagok vóltak-is mint mások, kevés Holnap múlva mindazáltal, a' kegyetlen időn-is ki-állot-

tak, 's ugyan rajzottak-is, ámbar későbbent mint rend-fszerént.

A' bizonytalan időre nézve, nem is mindenkor jók az idején-való Rajok; Vólt egy alkalmatósággal Énnékem Májusnak kőzepi tájáig mint egy húsz Rajom, 's azután fokkal több, mellyek közül Észtenőre több nem maradt egynél: minthogy olly száraz-Nyár következett rájok, hogy Szent János-nap tájban Virágot-alig-talált az Ember.

Sokszor meg-történik az-is, hogy a' Májusi Rajok nem ollyan jók mint a' Juniusnak elein való, minthogy Májusban a' szél is hideggel uralkodik, 's az Levegő Ég is még nem olly tiszta, melly miatt a' gyenge Rajok könnyen el-vezhetnek.

Ha a' Raj, az ő ki-jövetelinek első he-tiben, az alkalmatlan idő által maga munkájában meg-akadályoztatik, és el-rémítetik, ritkán történik-meg, hogy az ollyan Raj, abban az Észtenőben többé szíves bá-torsággal, és ferénységgel dolgozhasson.

A' száraz idő Méznek bővséget, a' nedves idő pedig feles Rajt okoz, mellyre nézve ha a' nedves Tavaszt, száraz Nyár talál-lya követni, igen meg-szaporodnak a' Méhek; Hogy ha pedig a' Nyár-is nedves talál lenni, igen nagy elő menetelit lehet a' Méheknek reménleni. Mindazonáltal a' Méznek szük-volta miatt, a' Méhek reménylett elő-

elő-menetelek nagyon meg-fog csalni. Men-
nél több Raj vagy on a' Nyárnak végi felé,
annál kevessebb Anya-Méh marad-meg Elz-
tendõre, mint hogy nagyobb részént éhhe-
fognak meg-halni (ki-vévén, az igen ide-
jén-való Rajokat, vagy pedig a' melly Kõ-
pük tellyesféggel semmit - sem rajzottak)
mert, mivel az alkalmatlan idő miatt kén-
telenek voltanak csak benn lebselni, egyéb-
re nem adhatták magokat, egyedül csak a'
szaporodásra, 's a' midõn ki-mennek - is,
egyebet semmit-sem hoznak haza, egyedül
Kenyeret, és Vízet, mellyel gyenge Mag-
zattyaikat táplálhassák, mivel semmit sem
találnak, mellyel gazdagságokat szaporíthat-
nák. És így a' nedves idő kettõt okozott
okozni a' Méhek körül, úgy mint feles Rajt,
és kevés Mézet. Mellyre nézve, õket sem
a' szél, sem az elsõs idő, sem a' Kõd meg-
nem fojthattya.

Minek-elõtte Rajokat el bocsájtanák a'
Méhek, két, harmad nappal elõre, külö-
nõs zengéssel jelt adnak az egész Kõpü béli
fokaságnak, melly zengést-is egyébkor meg-
nem hall az Ember, egyedül az elsõ Raj-
nak ki bocsátása elõtt egynéhány Órával.

Az Elsõ Rajnak jelei bizonytalanok,
mindazonáltal, ha reggel, és estvénkint a-
lól a' Kõpüben, és környülõtte az oldalán
kezdenek heverni, igen bizonyos jele szo-
kott lenni eresztéshez - való készületeknek.

El-

Ellenben , ha mindég csak veszteg hevernek , bizonyos jele szokott lenni , hogy nem fognak erefzteni.

Hogy ha erefztéshez készülnek , néha abbúl - is észre veheti az Ember , hogy az ajtó avagy szája körül a' Kópűnek őszve - őszve csoportoznak , 's nem csak a' Kópűben pedig , hanem meg a' Kópű - alatt - való Dészkán - is. Ha már látod , hogy az erefztésnek ideje táján , olly csoportosan függ a' Méh a' Kópűben mint a' Szöllő - gerézd , és a' Dészkát - is már bé - lepte , bizonyos lehetz - benne , hogy mihelyt az idő szolgál , azonnal fognak erefzteni. Rend - szerént pedig , előre egy - néhány szokott ki - 's - bé repdefni a' Kópű szája körül , nagyobb lármával mint rend - szerént cselekedni szoktak , mellyel magokhoz , több és nagyobb sereget Verbuválnak , annál nagyobbban zúgnak , és zengenek pedig akkor , mikor a' Kópű ajtaja - előtt el - kezdik a' Tántzolászt , minden - féle toborzokolászt , és kerezstül kasul való ugrádozászt.

Hogy ha a' Sonkolynak alsó szélin már Anya - Házat kezdenek formálni , bizonyos jele az , hogy nem akarnak többet Rajzani , mellyet ámbár le - szakajcson - is az Ember , és a' helyett valami erős , vagy keferű szerrel meg - kenneye , 's vízfíza hajcsa - is rúla a' Méheket a' Kópűben , és akármit mivellyék véle az Ember , még - is mindazonáltal né-

melly

melly Kópű tellyefséggel nem , vagy igen későre fog-ereftzeni.

Azon légy mindenképpen , miképpen készíthets a' Rajhoz illendő jó Kópűt, az idején-való Rajt ha nagy , belé-foghadd három szapunál nagyobb Kópűben ; A' Junius elein-való első Rajt pedig három szapus Kópűben.

A' Nyárnak-felén ereftett Rajt pedig egy-kevesé kissebben. Én-nékem mindazonáltal meg-vallom , egy Kópű sem tettyik , a' mellyben leg-alább két vékánál valamivel több nem mégyen.

Mihelyt meg-fzáll a' Raj , azonnal légy rajta , hogy bé-foghasd (mellyhez mindenkor egész készülettel kell lenned) más-kint könnyen újra fel-kél , vagy más ereft reája. Ha Dél-tájban a' Nap meg-talállya sűtni , igen könnyen újra fel-kél. Az hol fok az Anya-Méh , lehet tartani , hogy könnyen más-is fog ereftzeni , és ha egy-más zengését meg-talállyák hallani , könnyen őzve-mennek. Mellyre nézve , mennél hamarább lehet csak fogd-bé. Hogy ha pedig addig más is találna ereftzeni , míglen amaszt bé-fognád , takard-bé ezt ruhával míg amaszt bé-fogod , 's azután úgy bocsásd újra-ki. Ha pedig addig ugyan csak ki-találna verni a' másik , takard-bé az első ruhával , 's tarcsd rajta addig , míg a' másik valahová meg-fzáll. Hogy ha pedig az elsőre akar-

na

na erővel szállani, és a' körül erőssen rep-
desne, tégy mellé üres Kópút, gyakran meg-
esik, hogy az üres Kópúben is bé - mégyen
a' Raj.

Hogy ha pedig két első Rajt egyszer - 's-
mind találunk erefzteni, femmi fzorgalmatos-
ság fem háfznál, 's gyakrabban együvé fog-
nak szállani; Kiket is jobb ha két felé fogfz-
bé, egyiket egy Kópóben, másikat másban,
kik-is, hogy ha a' Királynéjok egy - máftúl
el vált, külön fognak maradni. Hogy ha pe-
dig a' Királynéjok együtt maradtak, a' Ra-
jok fem maradnak meg külön. A' mint - is,
hogy ha újjobban együvé mennek, üsd egy
Vékában, vagy valami széles Deszkára,
tégy két üres Kópút reájok, az üres Kópú
alá pedig három négy darab gyömbölyű fács-
kát, melly a' Kópút fenn tarcsa, azután se-
perd valami seprő tollúval, vagy valami
csomó fűvel egy részét egyik, más részét
másik Kópúben. Hogy ha mindazonáltal
még-is ugyan csak együvé mennének, végy
egy gyenge Rajt, és minekutánna már felét
a' Vékában hajtottad volna, a' másikat vidd-
el tüle, mint egy két ölnyire, vagy még
meszszebb, és a' gyenge Rajt tedd a' Rosta-
feliben, így ofztán két jó Kópú Méhre te-
hetz szert. Ha a' Raj valamelly Fának a'
Gallyára, vagy valamelly Óltoványra száll,
rázd - bé gyengén a' Kópúben, 's tedd egy
Deszkára, vagy Rostában, minekutánna két,
avagy

avagy három gömbölyű fácskát tettél-vólna alája, hogy azok a' Kópút fel-tartsák, és óltalmazzák a' Méhecskéket a' meg nyomtatástúl, 's könnyebb bé-menetelre való alkalmatóságot szolgáltaffanak nékiek. És a' mint rend-szerént meg-szokott esni, ha né melly része újjobban az elébbeni helyre találna szállani, rázd-le újjobban, és tégy azon helyre egy marok Szék-füvet, Ürmöt, vagy egyéb a' félet, azonnal el-ofzlanak onnét, és a' magok Trúpjaihoz vízfőza fognak térni. Hogy ha pedig igen-magaffan találának repülni, végy valami Rühát, fogd Kópűben, takard-bé azon ruhával, és úgy hozd-le a' Kópút alsó részível fel-felé, 's úgy tedd elébbeni helyére, 's a' mi az más üres Kópűben meg-maradott, azt-is üsd hozzája, 's midőn alá hoztad, kolompozd egyűvé, néha háromszor, négyfzer-is véghez kell vinni, míg tellyeséggel őfze kerítheted őket.

Hogy ha valami Fának a' derekára száll a' Raj, és igen nehéz a' Kópűben bé-fogni, ha félet egyszerre le-nem veheted is, seperd Rostában újra a' mennyit le hozhatz, 's tedd azon helyre, mellyre akarod fogni, 's menny újra a' többiért.

Nem fog ártani néha, ha a' Gallyat, a' mellyre szállott a' Raj, gyengén le-fűrészelik, minek előtte már valami kőtelet avagy sínórt kötött reá az Ember, azon le-erész-
tik,

tik, vagy kézben le hozzák. Én fokot hoztam úgy le, és frissen bé-iktattam a' Kőpűben. Néha, hogy ha igen fenten talált a' Raj szállani a' fára, fel-vittem magammal egy Koftát, a' Rajt abban ráztam, 's olly gyengén le-hoztam, és a' Kőpűben ki ráztam belőle, mint-ha tulajdon csak a' földön vól-vólna, 's dél-után maga helyére tettem.

Hogy ha valami száraz sövényre, vagy a' földre száll a' Raj, tedd reája 'a Kőpűt, rázd-meg egy kevésé ha szűkség, 's végy a' kezekben valami Leveles-füvet, ijezd, és hajtsd azzal gyengén a' Kőpű felé, és apródonkint bé-mennek, hogy pedig annál-is jobban, és szaporábban bé-cfalhasd őket, kend-meg kevés Mézzel a' Kőpű alsó környékét, sőt belől-is meg-locfolhadd vele.

A' melly henye Méh erefzteni nem akar, hogy kéntelen légyen erefzteni így szoktam vele bánni. A' Kőpű alatt lévő Deszkát az ajtaja-felé először űrómmel, vagy Éger-fa (jegenye-fa) Levével jól meg-dörgöltem, nem különben a' szája vagy ajtaja körül is a' környékét űrómmel, vagy-is Chelidonium avagy Fecske-füvel, és a' Lélek lyuka környül-is meg-dörgöltem, 's alája-is tettem belőle, azután mikor leg nagyobb Héség vólt, le-vettem a' fedelét, úgy hogy nem vólt módgya a' nyugodalomban, és így csak hamar erefztett.

A' Méh mindenkor nyólcz óraker Dél-elött,

előtt, és négy órakor Dél-után szokott e-
reszteni ; Leg - jobb idő pedig a' Rajzáfra ,
Tizen - egy , és egy órai idő. A' Rajzáfra-
való Holnapok : Aprilis , Majus , Junius ,
és Julius ; ritkán , de csak ugyan még - is
szoktak Rajzani Augustusban - is. Hogy ha
pedig eleinte mingyárt egy héttel valami al-
kalmatlan - idő meg - talállya őket ijeszteni ,
egész Efsztendeig nehezen szokták többé ma-
gokat a' helyes munkára reá venni.

A' másod Rajt bizonyosabbban észre ve-
heti az Ember , mert mint egy nappal elébb ,
néha egy , 's két nappal később az Elsőnek
Rajzáfa után , keserves , és igen alázatos Si-
ráshoz , 's Búcsúzáshoz szokott kezdeni az
Iffjú Hertzeg Kis - Afzfzony , mint - ha ugyan
engedelmet kérne a' maga Királyné édes An-
nyától , engedne néki - is világot látni.

Hogy ha a' Királyné , a' Herczeg - Afz-
fzony Kérésére hasonló - zengéssel felel , a'
mint - is rend - szerént szokott cselekedni (de
néha két napig - is el - járat maga után) már
engedelmet ad néki , a' mint is harmad napra
el - várhadd a' Rajt. Első nap , ha szinte
szép , és tiszta idő lesz - is ki - nem jó , sőt
rend - szerént még második nap sem , hanem
harmad napra , ha szinte egy kevelsé szo-
morú , és káborgós lesz - is az idő. Azt - is
tudom , hogy az engedelem nyerés után - is ,
mivel az idő hideg , és szeles volt , ötöd , 's ha-
tad napig sem jött - ki a' Raj.

E

Mi-

Minek-előtte rajzani akarna a' Méh, az Iffjú Királyné Dél-után a' Kópünek egyik refzibül másik refziben mégyen, holott-is egy kevesse mulatván, újjobban el-kezdi ámitó danólásit. Reggel ísmét alá-jó a' Kópünek szinte az allyáig, holott-is hangofabbban, keményebben, és hofzszabban enekkel mint először kezdette vólt.

Ha az Óreg-Királyné fok kérésre, és reménkedésre is csak veztegel, jele, hogy a' Király Kis-Afzszonynak minden bizonynal meg-kell halni; A' mint-is rend-szerént (mint hogy az Óreg-Királyné tudgya leg-jobban mind Népének számát belől, mind kívül az időnek mivóltát) mind az Iffjú Király Kis-Afzszonyt, mind az egész Királyi Vért, gyakran, ha nem mindenkoris, meg-szokták ólni.

A' Másod-Raj ntán néha harmad, néha pedig negyed Raj-is szokott erefzteni. Mindazonáltal 14. Nap-alatt, mind el-szoktak kéfzülni rend-szerént. Tudom azt-is, hogy az utólsó (de igen ritkán, és a' gonofz idő miatt) az első után tizen hét napra erefztett.

A' Cfengetyűkkel, és Réz edényekkel való cfengefek bongáfok mind hafzontalanok, mert magokban-is meg-szállonak, hanem ha már előre helyet kerestek-vólna magoknak, az hová is, ha egyszer egész Compániástúl ki jöhettek a' Kópübül, minden bizonynal el-mennek, a' Cfengetyűkkel semmit nem gondolván. Ha-

Hafzontalanság az-is, hogy a' Raj fogók magokat valamivel óltalmazták, bátran hozzá láthatnak a' Méh fogáshoz minden boríték, és fedél nélkül, hanem ha vagy valami Fának a' derekára talált volna szállani a' Méh, vagy igen fenten űlt-vólna-meg; Ollykor lehet Kesztyűt fel-vonni, és Cziprussal gyengén fejét, és ábrázattyát bé-takarhattya. A' Másod Raj rend-szerént tovább rebdes mint az első, minthogy valamedig meg-nem száll, mindétig azon vagyon, hogy szaporíthassa maga számát, és miként verbuálhaffon többet magához.

Meg-történik néha, hogy a' Raj két-'s több csoportra-is veri magát közel egy más-hoz (de az ritkán történik-meg az első Rajon) rend-szerént-való oka pedig annak ez: Minthogy sok Vezére szokott lenni, és mindenik a' maga Compániáját külön-külön szándékozik vezetni.

Mellyre nézve, fogd-bé leg-először a' leg-nagyobb csoport, 's tedd le közel a' más csoporthoz, a' több csoport rázd valami hitván Kőpüben, abból kolompozd ama' jó Kőpüben, és őszve-fognak menni mind.

A' Másod Rajok; hanem ha igen idején, és jó Kőpüből-valók voltanak, ritkán szoktak csak magokban jók lenni; Mellyre nézve kettőt, hármat-is őszve-kell űtni, mellyet-is így vihetni véghez: Minek-utánna olly Rajt fogtál-vólna-bé, mellyet más-

E 2

hoz

hoz szándékozol útni , mihelyt fetétedni kezd , végy egy roftát , tégy reá egy pár vefzfő - forma pátzát , tedd arra azon Rajt , mellyet szaporítani szándékozol , azután vegyed azt a' Kőpüt a' mellyet ki-akarasz útni , tedd a' Rosta - feliben , fisd-meg kétfzer háromszor a' kezeddal , és azonnal nagyobb-rézfint le-húll a' Méh belőle , útőgesd mind addig , míg egézfien le-nem húll , 's ha mingyárt nem akarnak fel-menni a' más Kőpűben , sepergesd , 's kényszerítsed valami csomó Leveles fűvel a' fel - menetelre , 's bizonyosan , csendeffen fel-fognak menni . Egy , vagy két óra múlva helyére teheted a' Kőpüt-is . Negyven Méhem sem romlott-el , vólt ollykor , mikor három falka Rajt-is őszve-útóttam , holott az Annyokat is mindenkor meg - öltem .

Hogy a' Rajok Anyaikra viszfza térjenek , leg - inkább szokta okozni Vezéreknek el-vezfése , kiknek-is ha a' szárnyok nem jó , repülésekben a' Kőpő - előtt le - esnek , 's ha szinte tovább repülnek-is , ugyan csak még-is el-fáradnak , 's Compániájokat sem nem vezethetik , sem utánok nem mehetnek . Mellyet könnyű észre venni . Mert mihelyt a' Rajt bé-fogod , leg - első szorgalmatofsága az , hogy mingyárt Vezérjeket keresni indúllyanak (mellynek jövetelit , addig-is , még együtt csüggőtek óhajtva várták ugyan) de midőn már bé-vannak fogva ,
's Ki-

's Királynéjok még-is oda van , mingyárt meg-jentik az szomorú fufogásokkal , 's hol egyfzer 's mind meg-némúlnak , 's megént egy szem-pillantásban újra kezdik keferves zokogásokat , ugyan mint egy lármával , zenebonával , és nagy meg-háborodással nyárgalódnak-ki , és bé , sőt a' Kópű oldalán is , Némellyek keferves panaszokkal rebdefnek ide , 's tova a' Méhes Kertben , 's úgy keresik el-vesztett Vezéreiket , mellyre hogy ha szaporán reá nem akadnak , nagy szomorúsággal visszfa térnek elébbeni Kópűjökben .

Hogy ha pedig meg-talállyák vagy valaki oda viszi nékiek , szárnyaiknak szüntelen-való csattogtatásával , és egyéb vigafságot jelentő zengésekkel örvendeznek el-tévelyedett Királynéjok visszfa térésének .

Ha pedig ugyan csak meg-nem talállyák , és úgy kéntelenek elébbeni Kópűjök-re visszfa térni , csak magoktól többé ki nem jönnek rajzás formán a' Kópűből , mint annak előtte , hanem valamint a' második Rajzásban szokott meg-esni , az kissébb Király Kis-Afszony kéntelen engedelmet kérni édes Anyjától , 's úgy vezeti-ki őket ismétlen .

Hogy ha azért észre vészed zenebonásokokat , mingyárt keresd el-tévelyedett Vezérjeket , és kezd-el mingyárt azon Kópűnél , a' mellyből ki-jöttek , 's menny mindenütt arra , a' merre a' Raj repült , minden

bizonytal fel-fogod tálalni. Mert Strásával környül lész véve, melly semmi képen nem tágíttya, ha szinte ott mellette mind meghal-is. Mellyet, minekutánna a' környülötte lévő Méhet el-hárítasz tüle, végy fel (mellyet-is valami fácskával el-háríthatz) és vidd a' Rajhoz, bámúlva fogsz csudálkozni rajta, melly hirtelen el változik minden szomorúságok.

Hogy ha olly helyre talál szállani a' Raj, a' mellyhez közel az előtt két harmad nappal Rajt fogtál bé, midőn azt is bé-fogod, leg-alább Tíz Lábnyira tedd az elébbenitül, mert harmad napig-is el-bolyong némelly Mész azon a' helyen a' mellyrül bé-fogták, 's bátran bé-mennek azon Kőpüben, mint hogy azt magokénak lenni állíttják, 's az új Raj le-óli őket, mintha ugyan ellenséges képen ment-vólna rája.

A' Raj, mihelyt bé-fogják, mingyárt más nap jó kedvel hozzá-kezd a' munkához. De azon helybül való ki-mozdítása, melly helyben bé-fogták, igen meg-fzokta őket ijeszteni; És ha az idő gonosz talál lenni, első nap ki-sem mozdúlnak, ha pedig az gonosz idő tovább tart, el-fzélesztetnek, le-verettetnek 's egészlen szerecsétienné tettetnek. Ennek el-távoztatására, bé-fogadtatások után mingyárt más nap Dél tájban (hanem ha első találna esni) tégy egy kis Mézet alájok a' lyuk mellé, egy keveset

set ismét a' szájok mellé, és a' szájokban, elég fog lenni csak egy kis kalánnal is.

Ha egy Hétig talál tartani az alkalmatlan idő, meg-fognak döglenni, hogy ha nékik valami segítséggel nem lézünk. Mellyre nézve, frissítsd-meg minden nap egy-egy kis Mézecskevel. Mellyet minden nap delyeit egy-egy darab régi Sonkolyon bé-tehetz a' Kőpüben. Négy, öt napig eledel nélkül is el-élhetnek. De illy próbára veszedelmes őket fokáig tartani.

Ha Szent János nap után találja a' Mész Máfodgyát erefizteni, leg jobb újra haza hajtani, és elébbeni Kőpüjében úgy bé fogni, mint a' más Rajokkal szoktak cselekedni. Úgy mint hat óra tájban üsd - ki az Anya eleiben, egy deszkára vagy asztalra, 's vízszá fognak menni, hogy ha ismét ki-találna erefizteni, ismét úgy bányj vele, mind addig, valamedig szükséges. De ha jól reá vígyázol a' Királynéra 's az első ki-ütés-kor mingyárt meg foghadd, 's meg-ölhedd, többé nem lesz bajod vele, és így tellyessen, és frissen meg-tarthatod az Anya Méhedet.

A' leg-alább - való, és leg gyengébb Méheket külön-kell tenni, valamelly Mezőre, mellyek-is, hogy ha munkájokat el végzik, kend-bé körös környül, úgy hogy több lyukat ne hagygy nékiek, hanem csak a' hol két három tollat által-tolhattz. Tedd valami jó száraz, és híves helyre, vagy a' Ház-

nál, vagy valami Pajtában, az hol az időnek változását ne igen vehetsék észre, úgy ofztán fokot fognak alunni, 's keveset enni.

TIZEN-HARMADIK RÉSZ.

Micsoda Fűvekről szoktak hordani a' Méhek.

MAjd ugyan mint egy meg-rögzött, és egy átallyában való vélekedés az, hogy a' Méhek minden-féle Virágokról szoktak hordani. Mindazáltal a' Méhek nem szoktak hordani az olly Virágokról, a' melyeknek hoszfú szopokájok avagy hoszfú csőjök vagyon úgy mint: a' Poliantumról, Kákuk fűről. Holt-Csalánról, Erdei Betonikáról, vagy Lednekről, Kecske-szakállról, és több ilyenekről. Hanem ezekről csak a' Herék élődnek, mint hogy őket a' termézet hoszfzabb nyelvekkel, és nagyobb állakkal ruházta-fel, hogy sem a' Méheket-

Rend-szerént nem szoktak még Mézet szedni fok apró Virágokról-is, mint a' Felső-fűről, Pimpinelláról, Nyúl-térd fűről, 's a' t.

Sok orvosló fűről sem szednek, úgy mint az apró bojtorjányról, Centauriaról, vagy is Földi eperről, Csengő fűről, Fekete Ürömről, Mádr-afűről, a' t.

A' Keferű-fűvekről sem szednek, úgy mint az Ürömről, Levenduláról, Isten fáról, 's a' t.

A'

A' feletébb száraz Fűvekről sem szednek, úgy mint: A' Ló-Sóskáról, Mezei, és Kerti Sóskáról. Buzáról, Rofról, Zabról, 's a' t.

Sem a' Bűdös Virágokról, vagy Fűvekről nem szednek, úgy mint: Apiumról, Bőrökéről, Császfár-szakálkájáról, 's a' t.

Az Álom hozó Virágokról, vagy Fűvekről sem szednek, úgy mint: a' Nadragulyáról, Málváról, Eb-szöllőről, Földi Tókról, 's a' t.

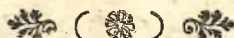
Sem az igen híves, és tapodó fűvekről, úgy mint: a' Vitéz avagy Agár-mony fűről, Fűl avagy Bárány csets fűről, Kővi-Rózsáról, mivel minden Olajos, és 'Ziros fűvek, ártalmasok szoktak nékik lenni, 's a' t.

Sem a' mellyeknek igen erős jó illat-tyok szokott lenni, úgy mint: In-nyútó fűről, Vizi Gyopárról, Angliai Boroftyánról, Mirháról.

Igen kevés olly Virágokról, mellyek a' Tókbau, vagy Folyó vizekben szoktak termeni.

Az olly Virágokról sem szoktak hordani, mellyeknek tetejek erőssen őszve szokott kapcsolódni. Mint a' Palatzka fűről, Tárkonyról, Gyűsző-fűről, mellyeket a' Herék fel-nyithatnak, 's élődni-is szoktak az ollyanokról, minthogy ők erősebbek.

Az igen tellyes Virágokról sem hordanak, mi-néműek a' százízor-szép Virág,

Lúd - Páz'it, Isten-Pohárkaja, Sárga Viola, hanem ha azoknak Leveleik igen simák, mint az Orozlán-fognak, Pap-Virágnak, Vajas-Virágnak, 's a' t.

Sem azokról mellyeknek az ő székek-kéjek fokkal meg-szokták haladni kívülről Virágjokat, mint a' Zab, hanem ha a' székeknek-is valami hivelykéi vólnának, mint a' Szekfűnek szokott lenni.

A' Méhek néha olly Fűvekről-is szoktak hordani, a' mellyek ártalmasok, mint a' Hárs-fűről, Puspangrúl, Tíza fáról, mellyek igen mérgefek.

A' Tulipán meg óli a' Méhet, mert Dél után csak hamar bé-szokott a' Tulipán borúlni, az honnan a' benne kereskedő Méhecskét bé-zárja, és mivel Levelei őszve-hajlottak, és simák, a' Méhek ki-nem jöhetnek, és így más nap Virádtáig benne meghalnak.

A' Következendő Virágokból szoktak pedig a' Méhek fzedni.

M A R T I U S B A N.

Mogyoró birkéről, Rakottyáról, Cinedoniáról, Kék Violáról, Tengeri szőlőről, Fa-Gyöngyről, Sáfrányról, Szilváról, Lúd - Páz'itról, Pap, és Vajas - Virágról, Medve - talpról, Varnyú - Tővisről, teljesen Sárga Violáról.

APRI.

APRILISBEN.

Földi-Borostyánrúl, Tölgy-fárúl, Baracsk Virágrúl, Kápostárúl, Répárúl, Szederj-fárúl, Szekfűrúl, Iglicze-tövisrúl, Eper-rúl, Gánya Virágrúl, Bábrúl, Medve-gyűkérűl, Fűz fárúl, Szilvá-fárúl, Kört-vély fárúl, Csereznye-fárúl, Alma fárúl, Vad-alma fárúl, Afanyárúl, Bük-fárúl, Jávorfárúl, Nyir-fárúl, Tengeri-Baracsk Virágrúl.

M Á J U S B A N.

Vizi Tormárúl, Angelikárúl, Paszternák-rúl, Hagymárúl, Par-Hagymárúl, Fog-hagymárúl, Tamariskufrúl, Z'allyárúl, Eger-fűfűrúl, Málnárúl, Gyűrű-Virágrúl, Erdei Sárga Liliomrúl, Mákrúl, Veres Liliomrúl, Nyofzpolyárúl, Pimpinellá-rúl, Varádicsrúl, Hóltt Csanálrúl, Leány-Somrúl, Bocz-fárúl, Fejir Liliomrúl, Borsórúl.

J U N I U S B A N.

A' Szederjrúl, Sás-Virágrúl, Veres-festő gyűkérűl, Vad Szöllőrúl, Fekete Gyopárrúl, I'zoprúl, Bogács kórórúl, Bor Virágrúl, Petre'zelyemrúl, Ró'zárúl, apró Damask szinű Ró'zárúl, Málva Ró'zárúl, Ló-Herérúl, Csomborrúl, avagy Macska-Mezelérúl, Ugorkárúl, 's a' t.

JU-

JULIUSBAN.

A' Dohányrúl, Pápa-fürül, Polajrúl, Óreg-Babráról, Szekfü-Virágrúl, Tök Virágrúl, Ló-méntárúl, Veres réparúl, Eger-farkrúl, Macska-körömrül, Diznó-köményrül, Katáng-virágrúl, vagy Czikoriárúl, Kaporrúl, Olasz kaporrúl, Tűz virágrúl, Gyűrű virágrúl, Levendúlárúl, Földi almárúl, Csupke virágrúl.

AUGUSTUSBAN.

A' Veres Virágú Euphrasiárúl, Buza-virágrúl, Szent Háromság Violárúl, Tatárkárúl, Folyó Borostyánrúl, 's a' t.

SEPTEMBERBEN.

Észre lehet azt is venni, hogy ezen fellyebb írt Virágok közül némelyek Esztendő alatt kétszer szoktak virágozni, mint a' Rozmaring, Hólt-Csalán, Bor-virág, 's ezenek-kivül, többek-is, némelyek még Harmat fel-fzáradása-előtt kezdenek magok munkájokoz olly füvekrül, mellyekrül a' Napnak, Hévsége miatt keveset lehetne szedniek mint a' Bórsórúl, és egyéb másfél Lábnyi hoszfzan szárba, vagy kalátra bujján nyöni szokott Virágos füvekrül, hogy ha elegendő virágjok vagyon, mellyrül magokat meg-terhelhetik arról szednek, és akkor egyéb félérül terhelket

ket meg - nem egyelítik. Hogy ha pedig kedvek - szerént - való virágokról találják - is kezdeni a' hordást , és az el - talál fogyni , úgy hogy ollyast elegendendőt nem találnak , mellyről magokat meg - terhelhetnék , hogy sem üressen mennyenek hozzá , inkább más féléről - is egyelítik terheket.

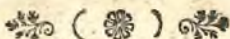
TIZEN - NEGYEDIK RÉSZ.

A Méhekkal - való minden -féle bánásnak módgyarúl.

Februáriusban döcsd - le egyik oldalára a' Kópút , seperj - ki egy seprő tollúval mindennemű gazt belőle , mellyet jól lehet magok - is a' Méhek annak idejében ki - tisztítani el - nem mulatnának , mindazonáltal nagy bajtúl mented - meg , és nagy munkátúl szabadított - meg őket , ha magad véghez viszed.

Hogy ha meg - rokkant , vagy ószve töredezett Sonkolyt vészelsz észre a' Kópúben , Tavaszszal vedd - ki azt , mivel abban semmitsem munkálkodhatnának , mellyet így vihetz véghez , hogy hajcsd - meg a' Kópút , végy egy szenelőcskében száraz Tehén ganajt , gyújcsd - meg azt , de úgy hogy ne lángolják , hanem csak füstöllyék , a' Kópúnek alája , és fel - mennek mind , úgy hogy bátran dolgozhattz körrülötte.

igen

Igen irtóznak a' Méhek a' nagy hajtúl, és nagy szakáltúl, melyre - való nézve, a' kik a' Méhekkel szoktak bánni, vagy igen rövid haját, és szakalt vífellyenek, vagy azokat jól bé-takarják.

Ha meleg időben meg talál a' Méh csipni, egy keveysé onnét odább menny, mert a' fulánkkal együtt igen ifzonyú mérges büdösséget szoktak ki-ereftzeni a' Méhek, melyet magad is meg-érezhettz. Mellyből midőn észre veszik a' Méhek, hogy kőzülők valamelyiknek valami baja talált érkezeni, azonnal kőrnnyűl fogják, és amannak sérelmeért minden módon boszszút kívánnak állani.

Kőrnnyűlöttők valamit dolgozni, legjobb idő vagy reggel minek előtte fel-ébrednének, és ki-mennek, vagy dellyest, midőn már bé-takarodnak, és le-nyúgodnak.

Szorgalmatossan reá vígyázz a' Kőpűnek száajaira, mert ebben való restség miatt fokkal több Méh szokott el veszni, mint egyébb akár melly gondviseletlenség miatt. Nevezeteffen Télbe a' Czinegék, és Egerék, Ófzfzel pedig a' Daráfok, és Tolvaj Méhek által.

A' ki-járó lyukai a' Kőpűnek magosfak légyenek, de ne széleffek, 's magosfabbak se fokkal légyenek egy Méhnél, 's holtóbbet, hol keveysébbet kell nyitva tartani, a' mint az idő kívánnya, mindazáltal inkább
fzo-

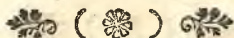
szoros legyen a' ki járása , hogy igen tág. Télben Rósfély formára metélhetz - ki valamely vékony Deszkát , mellyet szorosan hozzá illethetz a' Kőpühöz , 's hamuval ószve gyúrott Tehén ganajjal bé verhedd , mellyen a' jó erős Kőpűnek Télben lehet hagyni két lyukat , a' gyenge Kőpűnek pedig egy elég.

Ha Tavalyszal egy Hétig dolgozott a' Méh , a' leg-jobb Kőpűn három négy lyukat is ki-nyithat az Ember , 's mind többet többet , hogy ha pedig egyszer már teli hordották a' Kőpűjüket , el-veheted azon rósfélyt egész Ószig. De igen szorgalmatosan reá vigyázz , hogy újra idején bé - csináld azon rótfélyal , kiváit az olly Kőpűket a' mellyek vagy fokot ereztettek , vagy igen szegény Rajok , 's a' száraz Esztendőben fokkal idejébben kell vele bánni , mint sem a' nedves Esztendőben minthogy az olly időben a' Darások , és Tolvaj Méhek szokkalgonofzabbak szoktak - lenni.

Ha látod , hogy a' Darás már nem eszi a' dőglött Méhet a' Kőpű-előtt , hanem erővel csak a' Kőpűben kívánkozik bé-tórni , zárd-bé a' szegény Méheknek ajtajokat , 's szorofabb ki - 's - bé járást hagyj nékiek , 's ollyat , melly egy nagy újnyi vastagságnál magofabb ne legyen.

A' Méhek csak egy Esztendőre - való állatok , 's nem-is hafznos őket esztendőnél tovább tartani , ha csak nem újítanak , ha-

nem

nem inkább minden Elzrendőben meg - kell őket ölni.

Örömeft akarnák némellyek tudni mennyi Méz kívántatik egy Méhnek kitelelésére? De a' Méh népeisége, vagy népetlen volta, rész szerént pedig a' Tavasznak nem egy-aránsú - volta, ezt nem engedi határozni, mert a' Tavasz-is néha idejébben, néha pedig későbbben szokott bé állani. De bizonyos az, hogy Én nem könnyen hagynám Telelésre az olyan Méhet, a' mellynek legalább (öt megszfel) vagy négy ittze Méze nincsen. Hasznos néha, meg-tartóztatni az olly Rajt; a' mellytől tart az Ember, hogy talám rajzani fog, kivált ha már Szent János nap el-múlt, mert ha szinte életben megmaradna is, még-is mindazáltal az olly Rajnyomorult, és igen Köldús fogna lenni, 's a' Kőpüt - is a' mellyből ki - jőne úgy megízegényítené, hogy ha Téltre meg - hagyná is az Ember, 's ki - találna-is telelni, még sem lenne ereztésre alkalmas. Hogy ha azért fel-akarod emelni, tégy négy darab béka sót, avagy Tűz-követ a' Kőpünek karimája - alá, egy aránsú megszszeségre egymástul, de bé - ne bocsásd mélyebben a' Kőpü - alá, hanem csak hogy a' Kőpü karimája - alól be - ne érjen, annak - utánna tapaszdbé jól, úgy mindazonáltal, hogy jó ki - 's - bjáróját hagyj; mellyet Januáriusban ifmét erezfz - le, es ha szinte a' Deszkáig - vólna -
a' 12.

a' rakások, még-is azt véghez viheted, ha meg-hajtod egy ódalára a' Kópút, 's füstel fél-hajtod a' Méhet (a' mint már az előtti is meg mondtam. Egy hofszú éles kéffel mesd meg a' Soukolyát oda-bé egy keves-sé (a' mint Én gyakran szoktam cselekedni) így sem kárt nem vállalsz, sem semmi rövid-séged nem lesz miatta.

Hogy ha a' Méhet ki-akarod kolom-pozni, így bányj vele. A' melly Kópű a-vagy Mém, másodgyát eresztett, második éjtfzaka mingyárt üzd reá az Annyát a' Raj-ra, és meg-fognak együtt maradni, 's jók lesznek, hanem ha már igen késő-volna az idő. Egy Esztendőben tíz Méhet kolom-poztam volt-ki Májusnak az elein (a' mel-lyek még akkor nem eresztettek volt) ugyan azon Nyáron pepig azután eresztettek, és az első Rajjaik igen jók voltak.

Az Öreg Kópűket még nem Rajzanak, és az idején-való Rajokat ritkán lehet ki-kolompozni veszedelmek nélkül. Tudom azt, hogy három hét alatt kétszer kolom-poztam-ki, 's még-is a' második ki-kolom-pozáskor-is Mézzel tellyesek voltak. Azt-is tudom, hogy egy goromba Szomszédom egy Rajt háromszor kolompozot-ki, 's az első, 's második ki-kolompozásakor négy Angliai Pint avagy egy Gallon Méznél többet, a' harmadik ki-hajtásfokkor pedig három ne-gyed résznél bővebben szedett-ki, de olly

F

ké-

késő volt az idő, hogy a' fzegény Raj azon a' Télen el-döglött.

Ha olyan Anya-Méhed vagyon, a' melly egy Nyarat csak heveréssel töltött-el, 's nem eresztett, és a' más Nyarat-is, csak úgy akarja el-tölteni, 's már a' fél Nyár el-múlt, kolompozd - ki, egyre fel-tévezek tized, ha még felén van a' Nyár, hogy jó-fog lenni.

Hogy az Öreg Kópút-is meg tarthasd, 's a' Rajon-is fegthess, így cselekedgyél a' mint Én szoktam Bertalan nap tájban cselekedni: Meg - vizsgálom, és jól meg - próbálgatom minden Rajjaimat, és vallamellyet elég nehéznek nem találok, 's leg-alább hogy négy ittze Méze nem - volna nem - itálem, fogom azt, és meg-nézegetem az Anyok Méheket-is, kivált azokat, a' melyek kettőt 's többet - is eresztettek, 's a' mellyben kevés Méhet tapasztalok, azt a' Rajra ki - kolompozom, avagy a' Rajhoz hajtom. Mellyik Kópúben légyen pedig kevés avagy sok Méh, azt meg - ismérheted így, tudni illik: ha kívül a' Kópút az új joddal meg-kopogtatván meg-zúdul benne a' Méh, 's hirtelen ismét meg-csfendesedik bizonyos - jele, hogy kevés Méh vagyon benne, hogy ha pedig erőssen, és hosszasan zúg, 's felőlről alá-felé tódul a' Méh jele hogy bőv benne a' Méh. Hogy - ha pedig kevés a' Méh a' Kópúben, ha szinte annál gazdagabb volna - is, még-is meg - ládd
 hogy

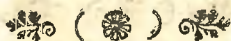
hogy Tavaszt nem éri, hanem a' Tolvaj Méhek el-fogják hordani, melyre nézve jobb azt meg-ólni, hogy sem Mézestül elveszteni. Hogy ha pedig az olly jó gazdag Kőpüt, az az, a' mellynek fok a' Méze, de kevés a' bogara, Annyoknak meg-akarod tartani, hajcs-belé egy ólni való Rajt, 's jó Annyok-Méhed lesz belőle.

Az Esztendőnek vége-felé miképpen kellefsék meg-ólni a' Méheket Tűzzel: így cselekedgy: Végy valami Vászon darabot, vagdald keskeny darabokra, két újni szélességre, és egy arafzni hofzfzaságra, mártsd-bé meg-olvasztott Bűdöskőben, áfs egy Gódröcskét a' Kőpü mellet, mint egy egy lábnyi szélességűt, és fél-lábnyi mélységűt, szúrj belé két vagy három vefzfzőcskét, hasítsd-meg azoknak felső végeit, tégy mindenikében egy egy Bűdös köves ruhát, gyűjtsd-meg azokat, tedd reájok a' Kőpüt, dugd-bé jól, és igen hirtelen meg-fognak fűlni, 's le-húllanak.

Ha ki-akarod doblani a' Méhet, légyen egy üres Kőpüd, mellynek kerületi szinte olly bőv légyen mint amannak, a' mellyet ki-akarész doblani, tedd azt a' földre, teríts valami ruhát reája, 's közd hozzá azt az alsó kerülettin felül mint-egy egy arafz-nyira, tarts készen valami Lugzó Kádat, vagy valami három lábú Széket, állítsd abba az üres Kőpüt, az alsó-részivel fel-felé,

F 2

vedd-

vedd-fel annakutánna hirelen azt az Kőpüt, mellyet ki-akarsz doblani, tedd reá az űres Kőpüre, takarítsd-fel azon ruhának a' végét, melly alá csüggött, kösd környúl az űres Kőpünek-is az allyát vele, mint-egy egy lábnyira az allyán felül, 's a' meg-kötés után fordítsd-fel, hogy az űres Kőpü legyen felől, ütögesd ofztán hallkal a' tellyes Kőpüt a' Kezettel óldalt, és a' felitis, hol egy felől, 's hol más felől, 's néha néha meg-is szűnyél, hadd meheffenek fel-felé a' más Kőpüben, 's ifmét hozzá foghatz az ütögetéshez, fél óra alatt mindig, vagy leg-alább nagyobb részint mindig fel-mennek. Mellyet ha Dél után cselekedtél, egész Éjjel hagyj békét nékik, hadd legyenek csendessen. Ha pedig Reggel akarasz így vele bánni, Nap fel-költe előtt cselekedjed. Ha még valamelly része hátra maradott a' Méheknek, mihelyt a' Szorkolyt ki-fzeded, seperd-le valami seprőtollúval, fel fogják találni el-ment tárfaikat.

A' mi a' Méhek táplálásoknak módját illeti, meg-vallom, az Én-nékem tellyesféggel egyébkor nem tettik, hanem egyedül Tavaszszal, midőn zűrzavaros idő talál lenni, vagy a' Tavasz későn talál bejöni, olyankor mint-egy egy hétig.

Hogy a' Méheshez vizek legyen közt a' Méheknek igen szükséges, és a' nélkül el-fem lehetnek. Hogy ha a' Tónak partját

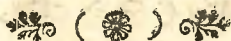
tyát minden gáztúl, Csátétúl, és Kákátúl, Éjszak felőlről meg tisztítod, és egy kevesé menedékesé téfzed, hogy ottan a' szél elennébben, és a' Hévségben, bátran ihasfanak, 's a' vizet szájaikkal szívhasfák, azt örömeftebb-is cselekefzik, hogy sem tiszta vízzel ha könnyen tölthetnék-is hasokat.

Hogy ha pedig a' Méheftül mintegy tíz ölnyire sem Tó, sem Folyó viz nem találkoznék, tarts a' Kertben Fa-vállúcskát tele vízzel, tégy belé holmi forgácskát, vagy szálkácskát, vagy valami lyukatos deszkácskát, mellyek a' vízzel fellyebb emelkedheffenek, 's alább-is szálhassanak, és a' Méhek azokra szálván ihasfanak.

Az itató helyhez se a' Kőpühöz ne bocsáfs Tyúkot, és Csirkéket, kivált-képpen pedig fiatal Kacsáskákat, mivel meg-eszik a' Méheket.

Örömeft járnak olly helyen az hol valami tisztálatanságot éreznek, kivált képpen a' hol valami tisztátalan víz talált el-omlani, sőt örömeftebb isznak a' Posványos, és lyukacsos Tókból, a' hol a' víz zavaros, és vastag, hogy sem a' tisztából, azt pedig a' Só-miatt, mellyet olly helyen éreznek, a' melly meg-frissíti, és erőssíti őket, 's ugyan azért-is Commendállják a' Sót, gyenge, és erőtelen Rajok-alá hinteni.

A' Méhet egy helyből más helyben vinni leg-jobb (kivált ha mezsze akarod

vedd-fel annakutánna hirelen azt az Kőpüt, mellyet ki-akarasz doblani, tedd reá az üres Kőpüre, takarítsd-fel azon ruhának a' végét, melly alá csüggött, kősd kőnyúl az üres Kőpünek-is az allyát vele, mint-egy egy lábnyira az allyán felül, 's a' meg-kötés után fordítsd-fel, hogy az üres Kőpü legyen felől, ütögesd ofztán hallkal a' telyes Kőpüt a' Kezettel ódalt, és a' felitis, hol egy felől, 's hol más felől, 's néha néha meg-is szünyyel, hadd meheffenek fel-felé a' más Kőpüben, 's ifmét hozzá foghatz az ütögetéshez, fél óra alatt mind is, vagy leg-alább nagyobb részint mind fel-mennek. Mellyet ha Dél után cselekedtél, egész Éjjel hagyj békét nékik, hadd legyenek csendessen. Ha pedig Reggel akarasz így vele banni, Nap fel-költe előtt cselekedjed. Ha még valamely része hátra maradott a' Méheknek, mihelyt a' Sonkolyt ki-fzeded, seperd-le valami seprőtollúval, fel fogják találni el-ment tárfaikat.

A' mi a' Méhek táplálásfoknak módját illeti, meg-vallom, az Én-nékem telyesféséggel egyébkor nem tettzik, hanem egyedül Tavaszfzal, midőn zürzavaros idő talál lenni, vagy a' Tavasz későn talál bejöni, olyankor mint-egy egy hétig.

Hogy a' Méheshez vizek legyen köze a' Méheknek igen szükséges, és a' nélkül el-fem lehetnek. Hogy ha a' Tónak partját

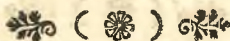
tyát minden gáztúl, Csátétúl, és Kákátúl, Ejszak felőlről meg tisztítod, és egy keves- sé menedékeksé téfzed, hogy ottan a' szél elennébben, és a' Hévségben, bátran iha- fának, 's a' vizet szájaikkal szívhaífsák, azt örömeítebb-is cselekeízik, hogy íem tízta vízzel ha kónnyen tólthetnék-is íafokat.

Hogy ha pedig a' Méheííul mítegy tíz óllyire íem Tó, íem Folyó-víz íem találko- zók, íarts a' Kertben Fa-vállúcskát íele vízzel, tégy íelé íolmí íorgácskát, vagy ízálkácskát, vagy valami lyukatos desz- kácskát, mellyek a' vízzel íellyebb emel- kedheííenek, 's alább-is ízáíhaííának, és a' Méhek azokra ízáíván íhaííának.

Az ítató helyhez íe a' Kópűhöz íe ío- esáíí Tyúkót, és Církéket, kíválít-képpen pedig ííatal Kacsáskákat, mível meg-efzik a' Méheket.

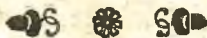
Órömeíí járnak olly helyyen az íol ía- lami tízítálalanságot éreznek, kíválít képpen a' íol valami tízítátalan víz talált el-omlaní, íót örömeítebb ííznak a' íofványos, és lyukacsos Tókbúl, a' íol a' víz zavaros, és íaítag, íogy íem a' tízítábúl, azt pedig a' Sót-míatt, mellyet olly helyyen éreznek, a' melly meg-íííítí, és erőíítí őket, 's u- gyan azért-is íomíendáílyák a' Sót, gyenge, és erőíelen Rajók-alá ííntení.

A' Méhet egy helybúl más helyben vínní íeg-íobb (kíválít ha íeííííe akarod

vinni) januáriusnak a' végén. Hogy ha pedig valakit a' szűkség talál kényszeríteni, Szent Mihály nap után-is mingyárt véghez viheti.

Minek előtte el-akarnád vinni, előre egy kevéssé emeld - fel a' Kőpűnek az allyát, tégy valami kővecskét alája körös környül, a' mellyen álhaffon - fel a' Kőpű, és a' Méhek fel meheffenek a' deszkáról, más-ként fok Mész fogna maradai alól a' deszkán, a' melly-is mind el-vefzne. Azután készíts az allyára a' Kőpűnek valami ruhát, vedd-fel, és tedd a' ruhára, és minekutánna körös környül a' ruhát reá tekergetted - volna, kösd reá szorosan valami madzaggal, úgy hogy a' tetejin - is kösd - által, dugj által azután egy jó erős rudat a' Kötésen, úgy hogy egyenesen csüggve álljon, és egy oldalára le csüggjék jobban mint a' más oldalára. Add két Embernek a' vállára, 's vitesd oda a' hová akarod, de ki-ne óldozd ott mingyárt, mert mivel a' Méhek bé-vóltak rekefztve, és még-vannak zaklatva, ki-fognak zúdulni. Delyest vitesd - el, 's dugd - bé jól (úgy mindazáltal, hogy Lélek lyukat hagyj rajta, a' mellyen lélekzetet vehessenek) és engedd úgy lenni még a' Nap szépen fel-jő, 's úgy nyisd - ki az ajtaját.

TIZEN-ÖTÖDIK RÉSZ.

A Méheknek Idős-voltokról.

A' Méhek egy esztendőnél, és három Holnapnál tovább nem szoktak élni. Mert a' mellyek Májusban frissek, nyersék, tellyesek, barnák, fényesek, és szárnyasok szoktak lenni. A' Jövő Esztendő Junius Havának a' vége felé meg-lankadnak, öszülnek, és öszve sorvadnak, 's szárnyaikban meg-csonkúlnak, és Augustusig mind elvesznek, még-is mindazonáltal kétszer tovább élnek, hogy sem a' Herék. De ugyan csak firúl fira, fok ideig el-lehet őket tartani. Bizonyos dolog az, hogy fok Méhek húsz Esztendeig -is el-tartanak; Rövid idejeket pedig szokta okozni az ő fáradhatalan munkás voltok.

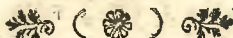
TIZEN-HATODIK RÉSZ.

A Méheknek veszekedésekről, és egymás prédálásáról.

Midőa a' Méhek kívül vannak az ő munkájok-körül, igen szelídeknek, és csendeseknek szokták magokat mutatni, 's nem-is szokták magokat óltalmazni, elég nyereségnek tartván, ha el-szaladhatnak, elenben a' Kópűben igen gonoszok, és mérgesek szoktak lenni.

F 4

Hogy

Hogy ha két Raj talál ószve szállani, 's egyik a' másikat ki-akarja verni (melly- is gyakran meg- esik) igen nagy vér ontás, és halál nélkül el- nem szokott készülni. Ha valamelly Sereg, a' maga Királynéjával együtt maga Kópűjét el- talállya hagyni, 's más Kópűre ront, a' Hartz másként el nem végződik, hanem valamellyik Királynének halálával.

Volt egy alkalmatósággal két nagy Raj- jom, mellyek közül egyik a' másik után csak hamar ki- vevén, minek előtte az első tel- lyességgel meg telepedett- vólta, a' máfo- dik- is reá eresztett, 's azonnal egymást ször- nyű- képpen kezdték ölni. Bé- fogván a' Kópűben a' meg maradtakat, holott egy fer- tály óra- allat már fele- is oda- vólt. És jól lehet már bé- vóltak fogva, 's erős itallal meg is öntöztem- vala őket, még- is mindaz- által meg- nem szűntek a' Harztúl, hanem mind addig verekedtek, hogy dellyest már több nem maradtott egy Mészszelynél.

Jól lehet pedig a' két féle Raj oly ifzo- nyű ellenségeskedést szokott- is egy más ellen mutatni, akkor mindazáltal, mikor lopás- hoz készül, fokáig nem szokta mutatni fem- mi gonosz szándékát, holott csálárd igye- kezetit fenn tartya. A' leg- ferényebb, és leg gazdagabb Méhek szokták leg- inkább ki- tizirkálni az leg- gyengébb de gazdag Kópű- ket, 's azokra szoktak ósztán reájok ütni,
 hogy

hogy azoknak kővérségekkel tölthessék ki-gerjedező kivánságokat. Valósággal gyalázatos vakmerőek szoktak lenni, olykor midőn valami vígyázó, és ferény Méhre nem találnek, holott ellenben, ha észre talállyák venni a' más Méhnek jó resoluzióját, feltett szándékokról könnyen le-mondanak. Először csak egynéhány jön probára, és ostromra, azután mingyárt Népefőbb erővel jelengetik magokat, 's ha első nap femmire sem mehetnek, minek -előtte más nap az igaz Méhek fel-kelnének, már ők jelen vannak, és próbállyák az Ostromot. Az holott is ha mingyárt erőssen ellen állókra nem találnek, olly nagy számmal tódúlnak-bé, hogy osztán minden ellen-állás hafzon-talan szokott lenni, 's mind addig tart a' prédálás, valameddig mindent el-nem takarítanak; és sokszor még az igaz Méhek magok - is melléjek adgyák magokat (midőn már láttyák, hogy meg-nem menthetik magokat) és magok-is fegítik a' magok tulajdonokat által hordani amazoknak.

Sokszor meg-történik az - is, hogy sok Méhek egy más ellen fegyverben szállanak, 's könnyű szerrel egy mástól el - sem lehet őket választani, vagy le-csillapítani. Leg-jobb olykor ajtajokat szoroffabbra csinálni, úgy mindazáltal ha Juliufnak már túl vagyunk a' felén, úgy hogy leg-fellyebb egyfzerre két Méh meheffen ki-'s-bé a' Kőpüben (De csak

a' szegény Kőpükrül szóllok) hogy ha azt el-múlattad, 's már egy máfra ugyan csak reá ütöttek, minden-féle őszve szedett gazbúl, és vizes szalmábúl csinálly füstöt, 's az ajtaja eleiben önts vizet, a' hol a' legnagyobb Hartz áll. Az ajtajokat-is szorítsd jobban őszve azoknak a' kikre reá ütöttek. Hogy ha a' Hartz ugyan csak erőssen tart, rekezd-bé őket, 's önts azokra vizet a' mellyek erővel bé-akarnak rontani, meg-ládd, hogy egy óra-alatt, hogy ha bé sem mehetnek, kívül-is nagy alkalmatlanságot tapasztalnak, magok Kőpüjökben vízszíza fognak térti. Nyisd-ki ismét Nap le-mente után, valamennyi Tolvaj Méh életben meg-maradott, mind haza felé fog-sietni. Vizsgáld-meg azután, 's ha észre veszed, hogy csak kevés Méh maradott azon Kőpüben mellyre reá törték vólt, ne-is mesterkedgyél benne, hogy tartani meg-hagyjad, mert vagy egyszer, vagy mászor meg-ládd, ugyan csak el fogják őket prédálni, vagy ha nem történék-is, ugyan csak többé fel-nem fogják venni magokat.

Hogy ha pedig mind Méh, mind pedig Mész még feles maradott a' Kőpüben, jól bé-dugdod minden lyukacskaít a' Kőpünek, 's nagyobb lyukat ne-is hagyj rajta, csak mint egy tollat a' hol bé-dughatsz, 's jól bé-dugd, mert minden igyekezettel azon fognak lenni, hogy miként jöheffenek-ki, 's a'
Tol.

Tolvajok-is mindég strázálni fognak az ajtó előtt. Mellyet ha nyitva fognak találni, 's hirtelen bé-nem zárod nagyobb lesz az utólsó vesztelem az elsőnél. Nap le-mente után nyírs egy kis lyukaeskát rajta, mellyen ki-jóheffenek, és fris Levegő-eket vehessenek, és testeket meg-újithassák.

Illy vigyázásra, hét, nyólcz nap kívánatlik, 's ha meg-akarod nékik engedni, hogy napjában ki-jőjjönek, elébb kilencz óránál ki-ne erezd, és első 's másod napján a' Tolvaj Méhet ki-ne bocsásd, úgy ósztán nyóltz nap alatt el-fognak felejtkezni.

Hogy ha nem tudod mellyik légyen a' Tolvaj rabló Méh, híncsd-meg azon Méheket Liszttel, a' mellyeket ide-ki láttz, 's vigyázz reá, mellyik Kőpűben fognak menni, 's ha meg-esméred, egy hofszú éles késsel izeld kerezttül a' fejében a' Sonkolyt, 's adgy munkát nékiek, 's így legitts magad kárán.

Hogy ha Tolvaj Méhek nem bocsájtanak-is Kőpűjökben, még-is mindazáltal sok Kőpűk egy mással ószve cfatollyák magokat, hogy Szomszédgyaikat meg-ólhefsék, és ósztán fel-prédálhassák, 's rend-szerént távúl-valókat szoktak prédálni.

A' Tolvajláfnak leg-jobb ideje szokott lenni az Ósz, és a' Tavasz, rend-szerént Augustusnak a' végén, vagy a' izáraz Eszten-dőben Tizen negyed nappal elébb; A' leg-frif-

frissebbek, és leg-Népeffebbek szokták azt gyakorlani az Óreg Kőpükön, kivált az olyanokon, a' mellyek fokot eresztetnek, nem külömben az olyanokon - is, a' mellyeknek az ő Vezérek el-talált vészni. A' mellyek félelmesek szoktanak lenni az ellent állásban, sőt még magok-is szokták segíteni a' magok tulajdonát másuvá hordani.

A' Tolvajlásnak második ideje szokott lenni a' Tavasz, mellyre nézve, igen reá kell vigyázni az Ószszel meg-gyengült Méhekre, sőt a' gyenge Rajokra-is jól gondot kell vifelni mind addig, míg elegendő virágot találnak. A' Rajoknak nehezebbeknek kell lenni, mint sem az Óreg Méheknek, hogy ha valamit kívánunk velek véghez vinni; mert jól lehet a' Defzkaig nem jönek-is le magok munkájával, még-is nagy számmal kell lenniük, ellenben pedig az Óreg Méheknek több Mézek szokott lenni, de kevessebb Népek.

Ha észre vészéd, hogy vagy a' Darás vagy a' Tolvaj Méhek igen meg-esték az Óreg Méhet, semmit ne késsél, hanem öld-meg, mert jól lehet ferény vigyázás által a' mennyiben már bé-dugdostad, és le tapasztottad, a' hirtelen el-veszéstül meg-óltalmazhatod-is, de hogy tavaszfízal meg ne ölyék el nem kerülöd, és így több reménséged lehet egy Rajhoz, hogy sem az olly Annyok Méhez.

TIZEN - HETEDIK RÉSZ.

*A Méhnek Ellenségirül , és Nyava-
lyáirul.*

Jól lehet a' Méhek magok magoknak leg-
nagyobb ellenségi , mindazáltal az Ege-
rek is igen rosz Szomszédjai szoktak lenni ,
a' mellyek gyakran bé-másznak az ajtókon ,
hogy ha azok nagyok találnak lenni , néha
bé-rágják magokat a' Kőpűnek tetein-is , a'
Sonkolyt el-rontyák , a' Mézet meg-emész-
tik , sőt ha reá nem vigyáz az Ember , még
fészket-is készek rakni a' Kőpűben. Melly-
re nézve , igen jól reá vigyázz a' Kőpűnek
ajtaira , és kivált Télben jól meg-őrizz a'
Kőpűket. Méhelyt valami Sonkoly morz'a-
lék darabot találj a' Kőpű körül , azon-
nal elhitetheted magaddal , hogy roszszúl lé-
gyen dolga , mellyre nézve inkább óldat
dőtve tartsd azután.

Őszfel fok szencsétlenségben szokta
hozni a' Darás a' Méheket , mikor leg-elő-
szőr oda kapnak , meg-szoktak elégedni csak
a' döglött Méhekkal-is , annakutánna a' Kő-
pűben kívánkoznak , kivált Nap fel-költe
előtt , minek-előtte fel-kelnének a' Méhek ,
's el-sem szoktak távozni , sőt Pajtásfaikat-
is magokhoz édesgetik , sőt többnyire a' Da-
ráfok szoktak lenni a' Tolvai Méhek Quar-
tély Mesterei , 's rend-szerént akkor meg-
szün-

szünnnek a' Darások , mikor a' Méhek a' prédáláshoz szoktak kezdeni , és ámbár természet - szerént ellenségei szoktak - is egymásnak lenni , meg - történik mindazáltal , hogy a' szegény Méhnek rablásában egyet értenek , minthogy ferényebbek , és erőfebbek - is a' Méheknél.

Tavaszzal tapasztalni fogod a' Méheknek ivó helyeken , és a' Tóknak Dél - felől - való oldalán , hogy a' Darások - is fognak innya , és szedegetni ; Mellyeket ha meg - ölhetsz , annyi félszek Darást vesztesszel a' mennyi Darást meg - öltél , mivel minden Darás egy - egy félszket szokott szaporítani . Hogy ha pedig már ki - költ a' Darás ; keressd - fel a' félszket , perfeltessd - fel , vagy öntsd - ki forró vízzel , vagy így bánhattz véle még szaporábban , midőn észre veszed melly felől járnak , egy Nyárfal Dél - után keresd - ki a' félszket , mellyet könnyen észre vehetsz , ha a' Nyárfat a' földben szúrod , és meg - érzed , hogy üreisége vagyon belől , kapáltasd körül azt a' helyet , és töltsd - bé újjobban földdel jól . Tégy valami űveget erős gyökérrel (vagy forratlan Serrel) és Mézes Vízzel eleikbe . Még jobb lesz valami Fazekat papirossal bé - kötni , 's a' közepin lyukat hagyni , mivel másban könnyen belé dőglőnek a' Méhek - is .

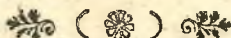
A' Ló - darás - is meg - eszi néha a' Méhet , azoknak szokások ez , hogy a' Kőpü -
kő -

körül szoktak szállongani, 's ha észre vesznek valamely Méhecskét a' Kőpű körül nyugodni, meg-ragadgyák azt, és kőrmök között el-viztik.

A' Nagy Egerek, máskint Potz-Egerek, kivált a' mellyeknek fejek fekete, leg-veszedelmesebbek szoktak lenni; Mivel tíz, tizen-két Méhet-is meg-esznek egy-más-után, 's azzonal több után leselkednek. Még a' Kőlykeit-is azzal étetik. Meg nem eszik az egész Méhet, hanem két felé szakasztyák, 's a' Méz Holyagocskáját a' béivel együtt ki húzzák, 's egyéb részit el-vetik. Ha a' Kőpű körül kívül Méhet nem tanálnak, az orrával bé-kopogtatnak a' Kőpű szájján, 's mihelyt ki-jő a' Méhecske, azonnal meg-fogdofsák, 's egy másután mindaddig eszik, míg Hafokat meg-töltik, Tavaszfal a' Fűz-fákon-is leselkednek utánnok, Fajzásokkor a' félszkeket fel-forgathadd, Télben pedig meg-lövöldözhehd őket.

A' Pók-is nagy ellensége a' Méhnek midőn üressék a' Kőpűk, vagy kevés Méh talál benne lenni, belé-köti a' Hállóját, nagyobb részint pedig csak a' Deszka között szokott heverészni, az hol nappal őszve húzza magát, éjjel pedig Hállót sző a' Kőpű-előtt, valamint a' Tövisses Sövényen-is szokott cselekedni. Melly-is, ha Méhet ehetik, egy Babnál-is, nagyobbra szokott nőni.

A' Moly-is ártalmas szokott lenni a' Méh.

Méhnek, de ha csak nem igen kevés a' Kőpüben a' Mész, veszedelmet nem szokott okozni. De minekutánna, a' Mész belé esik a' Szonkolyban, meg - szokta azt emészteni. Rend szerént a' Méheknek a' melegsége által költi ki a' Mész maga tojományit a' Kőpü - alatt.

A' Hangyák igen ártalmasok szoktak lenni, nyughatatlankottatják a' Méhet, 's meg - eszik a' Mézeket. Forró vízzel öntsd ki azért a' Szonkolyból, és a' mére fel - szoktak mászni, a' Kőpüt dörgöld - med Krétával.

A' Veréb - is meg - szokta enni a' Herét, mellyeket midőn gyakran láttam volna hogy a' Kőpühöz repültek, azt gondoltam, hogy a' Mézeket eszik, de el - szedetvén a' Verébfiaskakát, láttam, hogy gyomrokban csak Here - fejek voltak.

A' meg - égetett Rákok - is ártalmasok, nem különben a' Trágya avagy Ganéj párája, és az vízszá - zengő Echos hely; a' melly - is és egyéb - féle Lärmák - is nyughatatlankodtatni, és boszszontani szokták a' Mézeket; A' Hó is mikor olvad, veszedelmes szokott nekik lenni. Mert ugyan - is a' meleg - által ki - csalattatván a' Kőpüből, kívül egészlen meg - vakulnak, repdesnek egy darabig ide - 's tova, míglen osztán el - fáradván, a' hová le - ereszkednek nyugodni, 's minek - előtte meg - nyughatnának, már meg - fagnak, és el - vesznek. Mellyre nézve vigyazz, hogy olyankor őket ki - ne bocsásd. A'

A' kemény fagyok, hideg szelek, nedves Kődök, zúr-zavaros idő, Tavaszszal igen veszedelmes szokott lenni, mert midőn a' Méhecskék faradván, és terheffen Haza szoktak érkezni, csoportonként szoktak lehullani a' Kőpü-előtt, és ha csak a' Nap-Sugára hirtelen reájok nem süt, vagy a' szél meg-nem áll, többé a' Kőpüben sem mehetnek-fel. Reá vigyázz a' szélre, és ha valami Épületben meg akadván vízszá-verődik, egy-Lábnyi megszűsésnél ha lehet tovább vedd a' Méheftül.

A' Száraz Nyár beteggé téfzi a' Méheket, nem külömben az olly idő is, mellyben el-romlanak a' virágok. Szerencsétlenekké léfsznek, hogy ha Eb-téjrül, vagy Szilfa birkejérül találják hordani. De ritkán esk-meg, hogy Szil fárül hordgyanak.

Ha szerencsés akarsz lenni a' Méhekhez, meg-örizd a' széltül, nedvestül, melegtül, és hidegtül, öld-meg ellenségeit, és hagyj elegendő elesésekre valót, hogy a' tulajdon magok munkájok után élődheffenek, és ha történik valamellyike hogy szűkségre juffon, azonnal segíts rajta, így osztán ISTEN Segitsége-által Méheidnek előmenetelin, 's kívánságod-szerént-való állapotrara hozásán bizonyos lehetz.

A' Mész két-féle: Erősebb, és gyengébb; az első Mész Sernek, a' másodikát Métheglinnek nevezik.

TIZEN - NYÓLCZADIK RÉSZ.

Miképpen kell csinálni a' Méh - Sert.

HA a' Must mikor együtt vagyon nem olly sűrű, hogy a' tojást magán felül tarthassa, tégy annyi sűrű Mézet belé, még a' tojást fen-tarthattya, ez lehet mértéke a' rend szerént való Méh - Sernek.

Annakutánna keverd jól őszve, hogy ha fokot akarsz - is csinálni, mind a' Mézet, mind a' vizet proportio - szerént vegyed, tudni - illik: hat - annyi legyen a' Víz, mint a' Mész.

Ama' Híres *Lobel* Nevű nagy Orvos tartja, hogy midőn ilyen mértékkel vészik a' Mézet, és a' Vizet, addig kell főzni, míg hat részből négyre apad.

Az Ó Irása - szerént ilyen Fűszerzámokat kell belé tenni, úgy - mint: Fa héjjat, Gyömbért, Borfot, Gardomomust, Szekfűvet, mindenikből két két Arany nyomonyit.

Más Nap reggel tégy ezen Mustba olvasztott Mézet, keverd jól - fel, és rázd őszve az Edényébe, két ora múlva csapold - le a' főzésre, ha a' Sepreje jó, szünnyél - meg, a' vékony Seprejét csapold külön Edénybe, melly - is ha meg száll, szüzd az első Musthoz valami Szitán - által, ennek - is a' Seprejét, a' másnak vastag Seprejével együtt ki - öntheted a' Méhes Kertbe, a' Méhek eleibe.

Mi-

Midőn a' Mustot gyenge tűzön kezded főzni, 's észre veszed, hogy már tajtékozni, és buborékolni kezd, akkor a' tüzet csendesítsd, hogy a' Must meg - szűnnyék, szed-le szépen a' tajtékját, azután rakj fris tűzet alája, 's ha látod, hogy újjobban tajtékozni, és forrani kezd, csendesítvén újjobban a' tüzet vedd el róla hirtelen, ismét harmadszor is foráld-fel, és főzjed mind addig míg negyed része el-nem fogy, ha Seprős Mézzel van készítve a' Must; hogy ha pedig tiszta szin Mézzel készítetted, elég ötöd, vagy hatod részét el-fogni, úgy mindazonáltal, hogy soha a' tajtékját, mennél jobban lehet, le-szedni meg ne szűnnyél.

Ha a' Must Sonkolyos Mézzel vagy oncsínálva, annak főzésére egy óra, a' szin-Méznek főzésére pedig fél-óra-is elég, a' tűznek kéttzeri meg csendesítése helyett hideg Mustval is meg-csendesítheted a' fővő Mustnak forrását, az is bizonyos, hogy e-gész fővése-alatt nem szokott a' Must körös-környűl forrani, hanem csak az egy oldalán, mellyre való nézve kevergetni-kell, ez meg-lévén tedd belé a' Fűszerfzámokat, nevezetesen Kilentzven hat Ittze tizta Mustba két Lót Gyömbért, egy Lót Fa héjjat, Szekfűvet, és Szerecsen-Dió Virágot, mind a' kettőből egy-egy Arany nyomónyt, Borsot, és Cardomomot, mind kettőből egy-egy arany nyomót, ezeket nagygyábúl

G 2

meg.

meg-törvén felét vard-bé Zacsκόba, felét pedig csak úgy tedd a' Mustba, főzzed egy fertály óráig vele.

Ez a' Főzés arra való, hogy a' Fűszer-zám, és a' Méz jól meg egyeledvén, a' tajtékozástúl - is meg-szűnnyék, melly midőn e' képen véghez ment, a' tovább való főzés már nem használ, és csak fogyattya a' Méh-Sert, nem pediglen javíttya.

A' midőn már eleget forrott a' Méh-Ser, vedd ki a' tűztúl, és hívtsd meg, más nap pedig, midőn már meg-szállott, valami Szitán, vagy szőr-Zsákon szűrd által Kádba, 's hadd ottan két, vagy három nap bé-fedve, míg forrani kezd, engedgyed két nap forrani, azután csapold le, töltsd olyan hordóba, mellyet Borostyán Levéllel előbb kiforróztál, tedd-belé a' Zacsκόban töltött szereket.

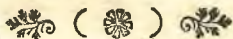
Ha még-is fok sepreje maradott, főzd ki újjobban, szedgyed a' tajtékját mint előbb meg van írva, 's azt-is meg-tisztíthadd, de e' már nem lesz olyan jó, mint az elsőbb Must, mellyre való nézve ezt külön töltsd, hogy ezt hamarább el-költhesd minek-előtte meg-savanyodnék.

Ha nem fok a' Méh-Ser, mingyárt más nap meg-tölthedd, és forrani engedheted. Hogy ha pedig tele fog lenni, tehát annak idejében bé fog börtzeni avagy pillézni, mellyet ha által-szűrnék, vagy az hordónak

moz-

mozgatásátúl, vagy más-módon meg-fzakad a' Méh-Ser, először meg-favanyodik, anakutánna finom Etzet lesz belőle, annál hamarabb pedig, ha a' verő fényre tészed, és mennél tovább áll, annál erősebb lesz belőle.

A' Métheclin semmi nem egyéb, hanem a' leg finomabb Méh-Ser, mellyen-is a' Tojas fen-lebeghet annyira, hogy az ő sűrűsége miatt a' tetejiről alá nem száll, mellyet tiszta Mézzel, és kevés Vízszel szoktak csiálni, az-az egy ötöd-része Mész, négy ötöd-része pedig Víz szokott lenni, mellyben-is mind kivált képen való hasznos, és gyógyító-fűvek, és bőveb Fűszerfzámok kívántátnak, nevezetessen minden fél-Hordóba vagy-is 128. Ittzényi el-készítet tiszta Mustba Pallagi-Ró'zát, Majoránát, Rozmaringot, Olasz Kakuk-fűvet mindenikből fél-fél Untziát vagy egy-egy Lótót, Gyömbért egy Lótót, Fa-héjjat fél Lótót, Szekfűvet, és Szerecsen-Dió virágot, mind fél-fél Untziát vagy egy-Lótót, Borfot, Cardamomot, mindenikből két-két Drachmát, vagy-is két-két Arany nyomót, mellyekből felét egy 'Zacskóba kötven Hordóba, felét pedig csak úgy töltvén belé, úgy kell vele fel-forralni, jobb ez annyival a' rend-szerént való Méh-Sernél, hogy jól lehet a' rend-szerént való Méh-ser rend-szerént fél-Esztendónél tovább nem tart, a' Métheclin

pedig mennél tovább áll, annál finomabb, egészségessebb, tisztább, és szebb-színű szokott lenni.

*A Métheglin Készítésének Mődgyárul - való
Recipe.*

Mellyet Ersébeth Királyné Afzfzony annyira kedvellett, hogy Esztendőnként 156. Itzés Hordóval is szokott készíttetni.

Először végy egy Dézsányi Vad-Ró'za Levelet, egy Dézsányi Bors-fűvet, fél Dézsa Rozmarint, és egy mérték Borostyán Levelet, mosd - ki őket jól, tedd egy űstben, tölts tiszta Vizet reájok, főzd fél - óráig, vagy tovább is. Annakutánna töltsd - ki a' vizet a' fűvekkel együtt valami Edényben, hadd állyon, míglen meg - nem hívül mint a' Téj. Annakutánna szűrd - le a' levét a' fűvekről, 's tégy hetedik résznyi tiszta szín Mézet hozzá, 's töltsd a' Mixturához, fél - óráig kevergesd, hadd állyon két nap, 's minden nap kétfzer háromszor kevergesd - fel. Ismét vegyed a' Levét, főzd - meg jól, 's fővése közben szedgyed a' tajtékját, mind addig míg valami fel adgya magát. Melly - is ha meg - tisztul, töltsd az elébbeni Edényben mint annak előtte, 's hűtsd - meg benne. De tarts készzen valamelly új Seres Kádat is, mellyet mihelyt ki - űresítesz, egészen for - dicsd - fel, de ismét hirtelen tedd egyenesen, töltsd

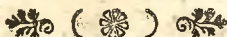
töltsd belé a' Métheqlint , és hármad - napig hadd állani , 's dolgozni , azután töltsd Hordóban , bocsás - belé egy Zfacskóban két - Lót Szekfüvet , és Szerecsen - Dió Virágot , hadd álljon fél - Eftendeig , minek - elötte italra ki - kezdenéd .

Ha Valaki azon csudálkozna , hogy olly fok víz kívántafsék ezen italhoz , az esik réz fzerént a' Méznek josága miatt , mellyis , mivel szép , és tizta , hachatóffabb , mint a' Sonkolyos Mész . Rézf - fzerént esik azért , hogy annál tovább leheffen főzni , még maga erejéhez térne , mellyre nézve , némel - lyek nyóltz annyi vizet javaslanak egy rész - nyi Mészhez , hogy annyival tovább főzhef - sék , tudni - illik : míg egész harmad része el - fog főni .

Más igen Feles recipe.

REmant Úr azt Irja , hogy az Ó Baráttyai - közül egy , olly igen rihes vólt , mint ha egészlen Varba fekütt vólna , Ó pedig azt e' képen gyógyította - meg .

Vett egy üres Hordót , fel - ütötte annak egyik fenekét , Mézes Vizet forralt , de erőffen meg - mézelve , mellyet - is midőn annyira meg - hívített , hogy a' test el - állhassa , belé állította a' Papienst egész nyakig , 's harmad napig minden nap azt gyakorolván , annyira meg - gyógyult a' rihes , hogy izinte ollyá lett mint annak - elötte vólt . Hasonló

képen gyógyított több kemény fájdalmakat is, hogy ha a' Vízet minden - nap - egy - egy kevés Mézzel meg - frissited , annál jobb - erejű lesz.

Hogy ha a' Mézet Kenyérrel eszed , az Óreg Embereket hoszszú idejűkké téfzi , és elméjeket frifsefsgben tartya.

Hogy ha a' Bor meg - romol , elébbeni erejére vífsza hozza a' Méz , minden Gyümölcsöt , Viragot , és Orvofságokat , hogy ha Mézzel csinállyák , és készítik , meg - lehet a' rothadáftúl óltalmazni.

Igen jó a' Méz minden sebnek , és fekélynek tisztítására , nagy ereje van a' Kopasz testeken a' szórnek nevelésére , és a' minden napi Hidegnek elűzésére , kivált - képen a' Mézből csinált Olajnak . Jó a' Has - menésnek - is meg állítására , Vér folyáfnak gyógyítására , Kólika vagy Szél ellen , és több

Nyavalyák ellen - is igen
hasznos.

V É G E

ÚJ TALÁLTMÁNY

és

IGEN JELES MÓD,

Mellyet

A' MÉH-KASOKNAK,

és

KÓPÚKNEK FORMÁJÁRÚL

'S AZOKNAK NÉPESÍTÉSÉRŐL.

A' Méhes Gazdáknak , a' fok Kóltságtúl , és fáradságtúl (mellyet az eresztés alkalmatofságával kéntelenek tenni) megmentésérül , és a' szegény Méheknek-is , gonosz megjutalmaztatások alól , mellyel tulajdon kereményekért szoktak nekik a' Gazdák fizetni fel-szabadításokrúl , 's több eddig rendezetlenül gyakorlott dolgoknak-is rendessebb módgyairúl.

HÉT-ESZTENDEI PRÓBÁI-UTÁN IRT

EZEKNEK TALALÓJA

G E D D E J Á N O S ,

és a' GRESHAIMBÉLI

KIRÁLYI TÁRSASÁG-IS

Helyben hagyott.

Nyomtattatott Londonban M. DC, LXXVI.

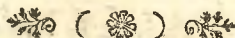
Esztendőben. És Ismét ugyan ott meg Újjíttatott

M. DCC. XXII. Angliai Nyelvből Németre For-

dittatott M. DCC. XXVII. És Újjobban

Ki-bocsáttatott M. DCC. XXIX.

Esztendőben.

A'
MÉH LÁDÁKNAK
és
KÖPÜKNEK
LE-IRÁSA.

A' Kőpüket lehet csinálni akár Hárs-fából, akár Deszkából, és minden olyan-féle fából, a' mellyből Anglia-Országban a' Víz-Csebreket szokták készíteni, nem különben a' minéműből szoktak lenni a' szárazon a' Vékák és Dézsák is.

A' mi illeti a' Kőpüknek mértékét, szinte elég, hogy minden Kőpüben egy Dézsányi térjen-bé, ne-légyen magosabb egy Labnyinál, vagy egy Schuchnál, szélesebb se-
légyen tizen-hat Czollnál, hogy egy-másol-
annál könnyebben meg-állhassanak, és ha a
Méhnek terhesen találnak haza jöni, igen
fenten ne-kellesték nékiek repülni.

A' Méh-Ládának, vagy ezen új Kőpüknek nyóltz fzegeletűnek, vagy gömbölyűnek kell-lenni, mellynek mindenik oldala
Czoll-

Czollnyi fzeles. Felül jó-tetejűnek kell lenni, és a' tetejin egy négy fzegeletű lyuknak, mellynek széli hofszja négy czoll légyen, és olly ki-Vonó ajtaja mint az Iskatulának, a' melly ki-'s-bé járjon a' Spontban, és mintegy - egy czollnyival hofszzabb légyen ki-felé a' lyuknál. Négy ablakjának kell lenni, rend fzerént mindeniknek ollyannak mint a' kis négy fzegű Üveg Táblácska, mellyek egy máfnak által-ellenében légyenek, és mindenikének ablak Táblácskája is légyen, mikor fzukséges a' bé zárásra.

A' Kópűknek ajtaját hat-részre kell osztani, fél-fél czollnyi fzelefségre, és egy czoll magafságra, 's úgy kell segíteni a' Méheken, hogy hálottyaikat annál könnyebben hordhassák ki, mindenik ajtócskának külön-külön ki-vonó Táblácskája van, hogy azt a' mint illik vele bé-leheffen zárni, az időnek járásához, és mivóltához képeft. Minden Kópűnek az két oldala közepin egy - egy fogatékjának kell - lenni, mellyen vagy fel-leheffen emelni a' Kópűt, és más üreffet alája tenni, vagy el-leheffen vinni, ha a' Méh már az alsó Kópűben bé-takarodott, és ott kezdett dolgozni. Felül a' tetejin környöskörül az oldalán - kívül Pártázattya vagyon, melly - is mintegy egy czollnyi magos, más Pártázattya-is szokott lenni alól a' Fenekén de belől, mellyek-is arra valók, hogy erőfsebben állyanak egy - máson. Mindenik Kópű-

pûnek az allyán, de az oldalán szükséges, hogy egy lyuka is legyen, mellyet béleheszen Defzkácskával zárni, ennek akkor lehet hasznát venni, mindön a' Kópük egy máson állanak, és a' felső már Mézzel tele van, 's a' Méh egészen az alsó Kópüben dolgozik, az alsó Kópünek tetején lévő lyukat kell vele bé dugni, hogy az-által a' két Kópüben lévő Sejt egy mástól meg-oltsátsék, e' végre vagyon az-is, hogy ezen Defzkácskának a' végét meg-szokták vasalni, hogy annyival könnyebben meste, és vágja a' Sejtet.

Mindenik Kópüben vagyon egy négy-szegletű forma, avagy belső ráma, melly-k áll négy Olzlopocskából, mellyeken mentnek által húzson két, és ísmét más hat vész-fző szálak, erőssen olzve-foglalva, és így ez ízerént 4. Olzlopocskából, és 19. Pátzkócskából, avagy gyengébb vész-fző szálakból, egyenessen, és perpendiculariter vagyon fel-állítva.

Ezen Formát kell a' Kópüben tenni, és a' négy oldalán két-két Sróffal oda frófolni, ezen formára rakja a' Méhecske az ó hordását, és ez nagy nyúgodalomra szolgál, mert midön a' Téli Kópüt vészted, és a' Srófokat ki-frófolod, a' Kópü széllymenvén egy-mástól, az egész Mézet ki-vheted a' Kópünek, Formának, vagy Méznek minden meg-romlása nélkül, ezen

ezen Ierény, és elmés Gazdácskának minden Mesterségében kedvedre gyönyörködtetheted magadat.

Az Ablakocskáknak hafzna nem csak abban áll, hogy az Ember láthassa a' Méhet miként dolgozik, vagy miként akar Rajzani, hanem arra is hafznos, hogy az Ember észre vehesse melly erős vagy erőtelen, népes avagy népetlen a' Mész, van-e még helye, vagy már szoros néki a' Kópú, hogy az Ember tudhassa magát ahhoz alkalmaztatni. Hogy ha pedig némellyek azt gondolnák, hogy a' Mész meg-homályosítja a' Sonkollyal az ablakocskát, meg-mutatom miként találtam ellenkező képen az dolgot.

E L S Ó R É S Z.

Az egyes Kópúnek külömb-külobmb-féle Figurájáról, annak Formájáról, nem külobmben a' hármias Kópúknak is Formájáról.

I. **F**orma. Mutat egy oldalt-fekvő Kópút, mellynek a' nyitva-lévő végén avagy fenekén láthatni a' benne lévő Formát-is.

B B B B B B B B. A' Kópú.

C C C C. A' Srófok.

E O. Az Ablakjai.

F X. Az Ajtaji, mellyen a' Méhek ki-'s bé járnak.

G.

- G. - Az a' hely, mellyen a' felső fene-
két bé-esik zárni.
- H H. Az belső Karimája, az alsó- végin.
2. Forma. Mutat oly Kőpüt, a' melly
egyenest fenn- áll.
- H. - A' fenn- álló Kőpü.
- B. - Azon Lyuk, mellyen Rajokat le- bo-
csáttják.
- X. - A' melly Deszka azon lyukat bé-
szokta fedni.
- D. - Azon darab fa, a' melly a' Kőpünek
üregjét felül bé- tölti.
- E X. A' Méhek ajtócskái.
- F. N. Két ki- vonó Deszkácska a' mel-
lyek fel- 's- alá járnak, mellyek közül
mindenik három- három lyukacska
zár- bé.
- G. H. Négy szegületű üveg- ablakok.
- Y. - A' Kőpünek fogatékjai, mellyeken
fel- emelik a' Kőpüket.
- I. - A' Felső Karimája, hogy annál job-
ban meg állhasson egy máson a' Kőpü.
- K. - A' Srófok, mellyekkel ószve- van
szorítva a' Kőpü.
3. Forma. Mutattya a' Kőpüben lévő
belső Formát, avagy Rámát.
- A. Jelenti ezen egész Formát, mellyre
rakják a' Méhek az ő hordásokat.
- B. A' Srófoknak lyukas Fejei, mellyek be-
mennek a' négy Oszlopocskák, mellye-
ken osztán az egész tizen- két Veszély-
bül

ből őszve - rakott belső Ráma - áll.

C. - A' többekken által - menő hat gyen-
gébb veszfzők.

E. A' középen lévő egyenes veszfző - szál,
mellyen alá - 's - fel járnak a' Méhek.

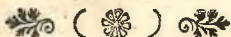
4. Forma. Előnkben adgya a' hármas
Közpüknek Formáját, a' mint már egy - má-
son állanak, mellyet le - írni nem szűkség,
mivel semmi nem egyéb, hanem három Kö-
pü miként szokott egy - másón állani.

M Á S O D I K R É S Z.

A' Méhes - Háznak le - írása.

AZ illyes Házat lehet akár Kőből, akár
Fából, akár Téglából csinálni, és akár
Önnal, akár Téglával, akár Szalmával fed-
ni. De akármivel legyen fedve, mindaz-
által szűkség, hogy jó száraz - fával legyen
padolva, és olly simán őszve gyalúlva,
hogy semmi tisztátalanság, vagy tisztátalan-
állat hozzá ne férjen, vagy benne fézfket
ne rakjon, szűkség az - is, hogy két lábnyi-
ra legyen a' Földön felül az allya, és az aj-
tajánál fél - Lábnyival legyen killyebb a'
Deszkázattya. Hogy a' Méhek csendeffen
meg - nyúghassanak rajta elébb, mint sem Ha-
zokban bé - mennének, és mikor ki - akar-
nak menni, előre meg - nézhesék, micfoda
idő vagyon, vagy mikor szép Nap - fény

va -

vagyon , kedvekre heverhessenek ottan a' Nap-fénynyen. Az allyának illyes ki-bo-csátáfa arra is hafznos , hogy azáltal minden tisztátalanságtúl menttek leheffenek , hogy sem a' Kő-falon fel-ne máfzhaffon , sem bé-ne meheffen az Házban valami tisztátalan állat.

A. L. A' Ház-falának magafsága , melly-nek is az allyátúl a' tetejeig két - önek kellenni.

B. A' Háznak a' fedele.

C. A' Háznak elei úgy légyen ki-csi-nálva , hogy a' midőn a' szükség kívánnya , és az idő alkalmatos , egészzen ki-leheffen nyitni , mellyre nézve szükség hogy légyen.

Eelőszőr D. egy hofzfú , és széles Ajtaja , melly-is Vas-farkakon Fügjön , hogy annál könnyebben fel-leheffen nyitni , és Vas Pántokkal meg-légyen Pántozva. Ezen Ajtónak szélefsége négy Lábnyi légyen , és olyan hofzfasága , mint az egész Ház a' minemű hofzfú.

E. O. Ódalt nyiló két ajtaji Vas Pántofok , és farkakon nyilók , úgy hogy egyiknek a' széli a' másikra reá záródgyon.

F. X. Alól igen keskeny két ajtócskája , szinte olly hofzfú mint a' más kettő , de fokkal keskenyebb , azok-is ódalt nyilának , és egy másra záródgyanak , ezen ajtócskák egész Nyáron mindég nyitva , de egész Télen zárva légyenek , oka pedig an-
nak ,

nak, hogy miért kell ilyeneknek lenni az ajtóknak, az, először, mivel a' nagy, és fel-felé nyíló ajtót Esztendő által csak egyszer, vagy leg-fellyebb kétszer kell fel-nyitni, tudni-illik mikor vagy Mézet szed az Ember, vagy új Kőpút tészen egy másra. Az oldalt nyíló két középső ajtót pedig annyiszor nyitva-fel az Ember a' mennyifzer tettyik, vagy a' mennyifzer szükségesnek ítéli, és a' mikor jó kedvéből az Ember a' Méhek munkáját is kívánja látni. Minthogy az Üveg Ablakok világosnak szoktak lenni, ha ezen ajtókat ki-nyitva az Ember, az egész Kőpút által, 's meg-által láthat. De reá kell vigyázni, hogy nagy hőségben ki-ne nyissa az Ember, 's olyankor tudni-illik a' nagy hőségben a' fel-felé nyíló ajtók is zárva legyenek, hogy a' Sonkolyt valami módon a' Nap - sugarai meg-ne lágyítsák.

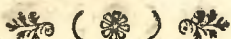
A' Háznak hátrúlsó részén lévő G. L. B. mutat három ajtót, mellyek-is által ellenében vannak a' három Kőpútnak, és ha több Kőpút tészen az Ember egy Házban, több ajtót-is lehet velek által-ellenében csinálni.

Y. Z. és R. Azt a' részit mutattya az Épületnek, a' melly a' két leg-alsó ajtócska alatt killyebb - áll két három czollal vagy újni vastagsággal az Épületnek oldalánál.

Mindenik Oszlopnak az töve más fél Lábnnyival fellyebb legyen a' földtől, hogy bolmi tisztátalanságnak el - távoztatására

H

néz.

nézve az Épületet , a' Földnél fellyebb tartsa.

A' Háznak jó Pléhei, és egyéb zárjai légyenek.

Rézből vagy Bádognál való Csatornája is légyen az Ház fedele eleinek , hogy a' Víz a' Ház fedeléről ne a' Méhek eleiben csepegjen , hanem a' két szarvazattyán felfon alá , hogy az által sok Mész megfolyon a' csepegés alatt.

A' Ház lehet kilencz lábnyi hosszú , és belől egy ölnyi szélességű. A' fedelét vagy Hajazattyát a' mint akarja a' Méhes Gazda úgy csinálhattya , akár meredekebbre , akár laposabbra.

HARMADIK RÉSZ.

A' Mész - Háznak jó helyre való helybeztetéséről.

Minek utánna már a' Kőpüről , és Méhes Házakról írtam volna , szükséges hogy tanácsot - is adgyak , mind a' megre , mind a' csendesre nézve , hogy a' Méheknek nyugodalmok leheffen , és ki - s - bé csendesben járhattanak , mikint és mifoda helyre tedd - le a' Méhes - Házat.

Először , Leg - jobb hely a' Méhes Háznak az a' hely , az holott leg - több Gyümölcsöt kíván tartani , mivel a' Méhek leg - Nemesebb , és több eledelt szoktak a' Gyümölcs - fákról hordani. Má-

Másodszor. Az Éjszaki avagy hideg szél-től jól meg-örizd, és minden ellenségeitől jól meg - erőfitted.

Harmadszor. A' leg - szárazabb helyen építsd azt, és olly helyen, az honnan mikor ki - mennek fel-felé, mikor pedig hazza mennek alá-felé kellefsék nékiek repülni.

Negyedszer. Se Éjszakra, se Délre egyenest ne építsd azt, hanem egy-néhány graduskával Délről Nap-keletre, minthogy reggel Nap-kelet előtt ki-nem jönnek a' Méhek, hanem csak oda haza múlatnak, mikor pedig Dellyest csendes és jó idő vagyon; munkájok-körül szoktak foglalatoskodni, mellyre nézve, egy-néhány órát meg nyer az Ember számokra.

Örizedgyél attúl-is, hogy egy-hellyre fok Méhet ne rakj, mert több hasznot lehet kevés jól tartott Méhből reménleni, mint-sem ha egy helyre igen fokot zavarzó-ószve. Mellyre nézve a' Méhest a' Mezőhöz képest szabjad.

Fáradságát, és költsége jutalmát nem fogja el-vezteni, a' ki olly Fákkal ülteti bé Méhes Kertit, a' mellyek kivált-képen olly helyen hasznosok szoktak lenni, és a' mellyekről szoktak ők magoknak eledelt hordani, úgy-mint: Tölgy-fával, Pálma-fával, Szil-fával, 's a' t. Hasznos a' Temjén fű is Méh-fű, 's a' t. Hogy ha azt-is tartasz a' Kertben.

H 2

He.

Hetedízer. Hogy ha Rét mellet van a' Méhes-Ház , a' hol marha szokott legelni , hafznos fog az a' Marhának lenni , mert tapasztalt dolog , hogy jobban szokott hízni olly helyen a' Marha az hol sok Mész szokott lenni.

NEGYEDIK RÉSZ.

Miként kellefsék új Méhekkel meg-tölteni az új Méhest , miként kellefsék a' Kópúket állítani , és azokban miként kellefsék bé-fogni a' Méheket.

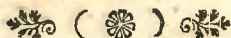
HA már a' Méhes jó helyen van el készítve , tudni-kell azt is , miként kellefsék azt Mészvel meg-tölteni , mellyre nézve az Esztendőnek arra leg-alkalmatosabb részit ki keresni , a' melly is a' nyárnak kezdeti , a' midőn tudni-illik a' Méhek a' Rajzás körül szoktak foglalatoskodni , és új Házak iránt szorgalmatoskodnak , akkor leg-jobb őket az ó Kópúból újjakban által-plántálni , mellyet így vihettz véghez.

Tudni illik : Végy egy új Kópúnak készített Ládát , tisztítsd , és készítsd úgy el , a' mint szoktál az elébbeni Kópúkkal bántani midőn Rajt akartál belé fogni . Azután nyisd ki az új Ládának fején lévő lyukat , tedd a' Ház falához , az ajtó-mellé egy újnyira az ajtó-tól azzal a' részivel , a' mellyen az apró lyukácskák vannak , mellyeken a' Méhek ki-s-bé járnak , azután egy jó tele ó Kópú vagy egy gazdag ó Kópúben lévő Rajt
 melly-

mellynek-is midőn a' Méhek ki-'s-bé járálok helyét meg-jegyzetted, tedd az új Ládára, az eleit a' Kópünek elei-felé igazítván. Tehén ganajjal tapaszd-le, úgy hogy sehol a' Méhek ki-ne jőneffenek egyebütt, hanem az új Ládának az allyán. Hogy ha pedig történnék, hogy az ó Kópü szélesebb találna lenni az új Ládánál, végy egy vékony széles Deszkát, tedd reá a' Ládára, mész olly lyukat a' közepin, a' micfodás a' Ládának a' lyuka, 's úgy tedd reá a' Kópüt, zárd bé a' Ládának minden ablakjait, együtt ollyankor nyithadd ki, mikor reggel idején, vagy késő estve nézni akarnád mit csinálnak belől.

A' Háznak-is minden ajtait zárva tartad, hanem azt-is akkor fel-nyithadd, mikor nézni akarod őket. De a' leg-alsó kisdud ajtócskák mindenkor nyitva légyenek, egyedül Télben légyenek bé-zárva.

Hogy ha az első új Láda már jól meg-rakodott Sonkollyal, és Méhvel, ha csak már nem igen késő vólna az Ősz, végy újjobban mas új Ládát, mellyet-is szinte úgy el-készítvén mint az elsőt, vedd-fel a' tele Kópüt a' tele Ládával együtt, tedd a' más új Ládát alájok, de légyenek segítség-gel készen a' kik úgy intézzék, hogy a' Pártázat közé essék a' felső Láda, 's azon jól meg-álhasson, hadd dolgozzék ismét a' Méh az alsó Ládában, míg azt-is szinte úgy meg-tölti; ezt u-

gyan az első Nyárron nem lehet reménleni, hanem ha igen hasznos Ofz találna lenni. A' méz rend szerént - való ki-verésének idején ofztán vedd fel az ó Kópút, mellyben Méz ugyan, de semmi Méh nem fog lenni, mivel a' Méh mind az alsó Ládában fog dolgozni. A' Méheknek ezen által-plántálása csak a' leg-első Esztendőben fog szükséges lenni, mikor tudni - illik új Házban, és új Ládákban akarod őket szállítani.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Mi módon kell rendes időben a' Méz ki-szedéssel bánni.

A' Méz rendes ki-szedésében meg-kell tartani, hogy jól-lehet három Láda szokott egy más felett lenni, mindazonáltal észre lehet venni az Üveg Ablakok által, hogy a két felsőben csak Sönkoly és Méz, a' leg alsóban szokott pedig a' Méh lenni; Mellyre nézve, jól meg-kell gondolni az Esztendőt és időt, hogy a' Méznek el-vételével elegedendő elesége maradgyon a' Méheknek arra-is reá kell vigyázni, hogy mind az Esztendő mind a' Méheknek a' helye, mind a' Ház, mind a' Kópúk jól légyenek, így minden kétség-kivül három Kópúnek a' két felsőbbikét bizvást el-veheted, hogy ha jó népesnek találod az alsót.

A' Kópút ekképen kell el-venni: Leg-
lő-

lőszőr is nyisd ki a' felső Kőpűnek oldal ajtócskáit, és zárd-bé az alatta lévő Kőpűnek tetején lévő ki-vonó ajtót, 's minek-utánna meg próbálgattad volna a' Kőpűnek mivóltokat, vedd-le a' felső Kőpűt, frófold-ki az óldal frófjait, ved ki a' belső formát belőle, mellyben is semmi Méhet nem fogsz találni. De még ezen formában - is hagyhattz annyi Mézet, a' mennyit gondolsz hogy szükséges fog lenni a' leg alsó Kőpűnek telelésére, és újra helyre frófolhatod a' formát, és helyére teheted a' Kőpűt, de azonnal meg kell nyitni az alatta-lévő más Kőpűnek felső ajtaját, és így segítségére fog szolgálni az alatta lévő Kőpűbéli Méheknek, hogy ha valami módon meg találnának szorúlni eleség dolgából, 's így cselekedgyél mindenik hármas Kőpűvel, ha észre veszed, hogy a' leg-alsó tele van Méhvel. Ha pedig észre veszed, hogy elesége - is elegendendő fog lenni az alsó Kőpűbéli Méhnek, derék Nyárban is el-veheted a' leg-felső Kőpűt, és a' második - alá ürefet tehetz akkor-is.

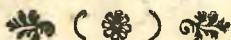
H A T O D I K R É S Z.

Rendes mód, a' gorombaságból Méheinek szükségét okozott Gazdának segítésére.

HA történni találna, hogy vagy az időnek járását észre nem vévén a' Méhes Gazda, vagy gorombaságból kevés eleséget ta-

H 4

lál.

lálna hagyni Méheinek, leg jobb Orvofság, alája más Mézzel jól meg-rakott Kőpít helyheztetni. De sok más féle táplásoknak módgyai is vannak mellyel szoktak élni a' Méhes Gazdák, úgymint: a' Méz, főtt gyűkerek, gyenge Ser, a' Bab-Lifzt Mézzel egyelítve, és több illyes portékák, mellyet kinek-kinek az ő értelmére, és Országoknak szokásira lehet bízni.

Hogy ha közel olly Patak, vagy Kút ivó helyek nincsen, a' mellyből kővecskék űlnének-ki, tégy eleikben Válluban Vízet, a' vízben forgácskát hányj, mellyekre a' Méhek reá ülheffenek, és a' Vizzel minden veszedelem nélkül élheffenek.

HE T E D I K R É S Z.

Hogy ez az Új-Mód sokkal jobb a' Régi Módoknál.

EZen Új-Módnak hasznosabb volta a' régi-nél, világossan meg-tetzi abból, ha egy más ellenében tétetődnek, 's a' régiek alkalmatlan voltát ez Új-Móddal öfve vettyük, mert igaz példa beszéd az: *Contraria juxta se posita magis elucescunt*, az-az, az egy-más ellenében vetett dolgok jobban ki-világosfittyák egy-mást, még-is mindazonáltal meg-kivánom mutatni a' régi módnak alkalmatlanságait.

I. A' Kőlttség, mellyet az egész Kaszállás, és Aratás, és így három egész Hólna-

napig való bizonyos Embernek tartására té-
szen a' Gazda.

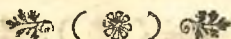
2. Az erefztés alkalmatofságával véghez
vinni szükséges fáradság, és vigyázás, mel-
lyel reá vigyáz az Ember, hogy el ne szok-
jón, őszve ne szállyon, és a' bé-fogáfa al-
kalmatofságával, hogy valami kár benne
ne - légyen.

3. Az ő zaklatások miatt történi szokott
idő-vesztés, melly-miatt három, négy Hé-
tig-is erefztések-előtt, 's egy Héttel ísmén
utánna, még meg - csendesedhetnek, majd
harmad részit vonnya el idejeknek.

4. A' becses időnek el-tékozlása, mel-
lyet henyélésre, és heverésre fordítanak, és
csak a' fok gyenge Köldús Rajt szaporíttyák,
melly-is Télben mind el-vész, holott ezen
idejeket jó gond - viseléssel mind Urok hafz-
nára fordíthatnák, mellyet-is elébbeni el-
vesztett idejekkel őszve - vetvén, könnyen
idejeknek két harmad részit el tékozollyák.

5. A' szegény munkás Méhnek meg ő-
lése, vagy meg-fojtása, melly-is igen gaz
jutalma szokott lenni szegények hűséges ér-
demeknek, a' Gazdának pedig felette nagy
kára.

6. Az alkalmatlanság, melly-által a'
Marhának, minden tisztátalanságnak, hőség-
nek, hidegnek, és egyéb fok-féle tóténe-
teknek vannak ki-téve a' Régi Mód szerént.

*Másodszor. Meg-mutatom az Új-Módnak, a'
Régi-módnál nyugodalmasb, és becsesebb állapottyát.*

1. **E**Zen Új-Mód mellet nincs annyi költség, mivel állandó Embert, a' ki szüntelen reájok kintelen légyen vigyázni, nem-tart a' Gazda, csak maga mulátságábúl is meg-nézheti az Ember miként gyarapodnak, és van-e erefztésre való szükségek.

2. Ezen Új Módon magok fogják-bé magokat az alájok tett Kópükben.

3. Ezen alájok tett Kópük-által, melly meg óltalmazza őket a' Rajzástúl, Heveréstúl, a' Gazdának javára két harmad részit idejeknek meg-nyeri az Ember.

4. Minden frís Méhet meg-tarthat az Ember, hogy ferénységekkel ifnét hafznál-hassanak Gazdájoknak.

5. Mind Házoknak nyugodalmas vóltával, mind Kópűjöknek erős, és jól el kézfült állapottyával nagy nyugodalmat, és bátorságos maradást szerez az Embet a' Méhnek.

6. Az Úveg Ablak-által mindenkor megtudhattya az Ember a' Méheknek állapottyokat, és arról ítleletet tehet.

Hogy ha azért csak a' költséget, fáradságot, idő vesztést, és szerencsétlenséget nézi-is az Ember az régi-mód mellett, 's azok mennyi részit emésztk-meg a' jövedelemnek, 's mennyire szokták el-ijeszteni a' Gazdát, könnyen fel-fogja csak magában-is találni.

men-

mennyivel jobb legyen ezen Új-Mód a' réginél. Mellyhez sem annyi költség, idővesztés, és egyéb alkalmatlanságok nem kívántatnak mint a' régi-módhoz.

Mert ugyan-is tegyük fel, hogy Esztendő-által egy hármás Kópübül jó Esztendőben vehet-bé a' Gazda 14. 15. fontnyi hasznot, minthogy azt minden költség, és fáradságnélkül vészi-bé. Ha hasonló három Kópübül hasonló Esztendőben három négy fontnyi hasznot vészen-is, de abból fok költséget kéntelen lévén tenni, úgy-mint egy Szemelynek három Hólnapi Aratási és Széna-takarási idejeért kelletik fizetni, fáradsága és szerencsétlensége mellett, allig marad a' Gazdának 40. Schillingjénél többecske,

Külömb-külömb féle Kérdésekre való FELELETEK.

Kérdés 1. Azt gondolhatná valaki, hogy ez az Új-mód csak valami elmebéli gondolat, mellyet soha senki-sem próbált, és így nem érdemes, hogy bizonyos pénzt illy bizonytalanra költsék az Ember? De Én azt Felelem, hogy ezen Új-Találmánynak rendes és bizonyos vólta, a' mellyben fok érdemes ehez értő Emberek relációjiból-is, a' kik közzel laktak azon helyhez, mellyben ez a' Mód egész hét Esztendőig szerencsésen gyakoroltatott, Én-is bizonyosá tétetem ;

tem; Nem külömben a' Greshajmi Királyi Tárfafságnak Nyomtatásban *Numero* 19. Julius Havának 21. Napján 1673 dik Eszten-dőben ki-jött aprobációja elég bizonyságok, 's eléggé ébreszthetik a' Méh-szerető Gazdát, illy jeles Mesterségért, illy kisded próba tételre.

Kérdés 2. Ha ezen jeles-Mód már annyi Emberek-előtt tudva vólt, miként lehet az, hogy többen-is próbára nem vészik ezen Módot? *FELELET.* A' melly Ember gyakorlotta ezen módot, nem-vala olly goromba, hogy mind azoknak, valakiknek mutattya vala ezen jó módot, annak minden titkait is ki jelentette-vólna, egyedül némelly Érde-mes Embereknek adta azt ki, a' kik által iránta kérettetett.

Kérdés 3. Ha már a' Méhet nem-kell meg-ölni, hanem mind meg kell tartani, úgy tapasztallyuk fel-verés szerént, hogy kevés idő alatt annyira meg-fog szaporodni a' Méh, hogy az Ember nem-is tudgya hová tenni?

Felelet Hogy ha annak idejében esik ki-szedése a' Méznek, úgyhogy helyet találnak a' munkálódásra, bizonyos hogy serényeb-ben, és nem olly restea fognak dolgozni, úgyhogy magad meg fogod tapasztalni, hogy a' melegség, és restég miatt szaporodnak an-nyira. Mivel ezek szokták őket restekké, és bújakká tenni.

Kér-

Kérdés. 4. Hogy ha a' Mézet el-szedi az Ember, magát pedig a' Méhet meg-nem öli, csak a' végre efik hát meg-tartani, hogy Télben annyival több dögölhefsék-meg?

Felelet. Minthogy az elébbeniekből világossan ki-tetzik, hogy két harmad rész ide-jeket meg-nyeri az Ember, és így azon idő-ben két harmad rész eleségnél többet gyűjt-hetnek, észre veheti a' Méhes Gazda az Ű-veg - Ablakok által, és ítéletet tehet róla, és két harmad részit szinte olly bizonyossan el-veheti, 's csak egy harmad részit hagyhat néki, mint mikor egész Kópút hágy teli Mézzel, és bogárral.

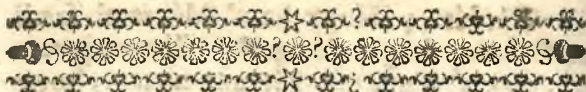
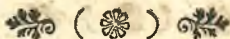
Kérdés 5. Mingyárt előre egy néhány forint költséget tenni nagy terhére szolgálna a' Gazdának?

Felelet. A' fellyebb elő-számlált gazdag és szapora meg-jutalmaztatása azon költség-nek, és a' régi-mód-mellett el-kerülhetetlen költségrül-való meg-menekedés, fellyül haladgya fok graduffal ezen kevés előre-téendő költséget.

V É G E.

RÓ.

RÖVID SUMMÁJA

A'

FELÜL MEG-IRT DOLGOK NÉMELY RÉSZÉINEK,

és

Azokból folyó meg-jegyzések, mellyek,
Holnaponként mire kellelsék vigyázni a' Mé-
hek körül, rövidségnek okaért más Könyvekből is
ide vannak szedve, azokhoz adatvan a'
Méz, Viasz készítésnek, és a' Méh
keresésnek módja is.

FEBRUARIUS.

	Pag.
<i>A' Méhek Februarius-nak a' végén kezdenek tojni. Tészik pedig le-tojófokat rendszerént a' fonkolynak alsó résziben.</i>	38
<i>A' Méhet Februarius-nak elején leg-jobb elvinni egy helyből más helybe; ezt pedig miként kellelsék cselekedni, lásd</i>	85.
<i>A' hidegtől, szélitől, nedveségtől, és egerektől, valamint egyéb minden téli Holnapokban, úgy ezen Holnapban-is igen meg-oltalmazd őket.</i>	97.

MARTIUS.

<i>Ha minek előtte ki-rakod tavaszra a' Méhet, előre a' gáztól, és bitvány sokolytól magad megtisztítod, nagy bajtól mented-meg őket.</i>	77'
Mi-	

Midőn már ezen Holnapban a' Mébet ki-rakod, Pag.
 igen reá vigyázz , hogy valami módon az al-
 kalmatlan úró miatt meg-ne ébezzenek , más-
 ként az apró fiacskájokat mint ki - hányják ,
 és újra kintelenek lesznek későre fiat önteni ;
 azért táplálni - kell őket a' rozs údóban. - 39.

Ecbős , az - az visszsa - zengő helyre , vagy olly
helyre , a' hol a' szél visszsa - szokott ú kozni ,
ne rakd a' Mébet. - 39.

Ha tudni akarod van é Anyya , Vezére , Király-
néja a' Mébetnek , vagy ne talán el - dőglött ,
igy próbáld - meg : fűstöld - fel a' Mébet az al-
lyárúl a' feliben , alólról szedd ki az üres slej-
tet , mellyben ha száraz méh kenyeret , avagy
ragyát találsz , jele , hogy azon Méh az el-
múlt nyáron Anyyával együtt el - rajzott , 's
az Anyya - is el - ment a' rajjal. Ha pediglen
feltyebb fűstőlveén egészséges fiacskákat találsz
a' fonkolyban , jele , hogy az olly Kópúben
Anya - is vagyon.

Ha Anyát akarsz adni az Anyátlan Mébnek ,
nézd meg Martius nak vége - felé , vagy A-
prilis - ben , mellyik Kópúben találsz fias slej-
tet , vagy lépet , mész - ki egy darabot az olly
fias slejtből , annál jobb , ha Anyaház - is talál
rajta lenni ; mesd - meg az Anya nélkül való
Kópúnek a' slejtyét , tedd hozzá a' fias lépet ,
és valami szájkátskával akasztald együvé ,
bagydot ; abból Anyát fognak magoknak ké-
sztetni.

Hogy

Hogy ha pedig ezen Holnapban here fiacskákat Pag. találsz a' slejtben, jele, hogy az olly Kópúben Anya nints.

Ha csak kevés száraz méh kenyeret, avogy ragyát találsz a' Kópúbe, jele, hogy csak Ószszel veszet-el az Anya.

Ha észre vetted már, hogy Anya nélkül van valamelly Kópú, és rajt akarsz hozzá útni, 's néki úgy adni Anyát, reá vigyázz, hogy míg rajod lesz, addig el- ne borgyák az Anya nélkül valót a' tolvaj méhek.

A' Kópúnak száját nem kell nagyobbra ki-nyitni, hanem csak annyira, a' hol egy Méhetske ki-férjen; másként a' tolvaj méhek hamar reá szoknak. De ha erős, és népes a' Méh, nagyobbra-is nyithatod.

A P R I L I S.

Föl reá kell vigyázni, hogy a' Méhek ezen Holnapban-is a' sovány údó miatt meg- ne ébezzenek, másként ki-bánnyák apró fiacskájakat; melynek el-távoztatására táplálni kell a' gyengéket.

Táplálások módgyáruil láss alább September-be. Ezen Holnapnak elején ha ki-rakod Méheidet, a' széltől, melegtől, hidegtől, nedveségtől igen meg-ójjad, és óltalmazd őket, és ha Mézet találsz szedni valamely Kópútól, elegendő eleiséget bagyj néki a' magdebol, úgy lesz bozza szerencséd.

Ezen Holnapnak a' vége-felé, ha Mézzel gazdag

59.

97.

be.

hőverő Kópút látz Mébed kőzött, tégy mellé Pag-
tiszta fonkolyú egy úrefs Kópút, mellyből tél-
ben a' Méh ki-dóglótt, meg-látod, hogy a' he-
verő ebben fogja hordani maga Kópújébúl a'
Mézet, de ez ritka dolog lévén, nem minden-
kor esik-meg.

47.

A' melly virág-morzalék el-szokott búllani a' Kó-
pú alá, nem csak ezen Holnapba, de egész nyá-
ron által minden héten seprő tollal a' deszkáról
le seperd, és ki-tisztítsd, hogy moly ne terem-
jen belőle.

54.

Egy béti dolgozása után, a' Kópúnek száját na-
gyobbra lehet nyitni, de igen birtelen még ak-
kor sem kell egészen ki nyitni.

78.

A' melly Méhet hordani, vagy tolvajlani kez-
dettek már, miként azt őltalmazni.

89.

Ha észre veszed, hogy valamelly Kópúbéli Méh-
re a' has-folyás, avagy vér-has talált esni,
és meg-mocskolta mind Kópújet, mind slejtét,
így orvosold:

A' meg-mocskolt slejtet metéld-ki, a' Kópút va-
kard-meg jól, végy egy font erős égethört, va-
kardj belé szerezsen-diót, keverd jól őszve, ezen
égethórral kétszer, háromszor hintsd-meg jól
a' Kópúben a' Méhet, jobban lesz.

Vagy pedig így bánný vele: végy med-
ve gyűkeret, Németül Bérvulczelt a' mennyit
akaríz, hasogasd fel azt, szárazd-meg a' na-
pon, vagy árnyékon, törd porrá mosárban,
szitáld meg jól, tedd jó mázós edénybe, 's
csináld-bé jól, hogy az ereje ki ne mennyen,

I

végy

végy hozzá harmad-résznyi olasz kaporot, *Németül Fönichelt* törd azt is hasonlóképen porrá (e' mellett a' medve gyökeret könnyebben meg-nyallyák a' Méhek) Gránátnak a' magvát, avagy héját szinte annyit, mint a' mennyi az olasz kapor; hat pénz ára kánfort, két gondolának a' bélivel törd őszvémosárban, ezeket mind timporáld együvé: egy tálka mézben belőle őt, hat kés-hegynyt egyelts, tölts hozzá egy kalánnyi jó éget-bort, és egy borsónyi Hód-tetemet: *Németül Bibergaitt*, tedd ezen tálat a' beteg Mész Kőpűje alá éjczakára, hadd nyallya fel, tapasztalni fogod szem-látomást egészségre való fordulását, erősfődését, úgyhogy még a' tolvaj Mész is nehezen fog erőt venni rajta. De reá vigyázz *Előszór*, hogy jobb ezen orvos-ságot nékik tavaszszal adni, mikor ki-akarod bocsájtani, és még oda kinn kevés eledelt találnak, mert mikor már oda-kinn ennél jobb eledelt kaphatnak, ők-is csak olly finnyásan fognak ezzel élni, mint te szoktál az orvos-sággal. *Másodszor*: mellyre nézve őket ollykor inkább zárd-bé, hogy ki se mehessenek. *Harmadszor*: Délután add nékik ezen orvos-ságot, hogy a' többiek észre ne vegyék, és reájok ne törjőnek. *Negyedszer*: Még jobban fogsz cselekedni, ha ezen orvos-ságból mindeniknek juttatsz valamit, az egészségesnek kevesebbet, többet pedig a' gyengébbeknek.

Igy-

Igy-is lehet illy orvofságot készíteni :
végy medve-gyökeret , mellyet porrá törvén
hat kés - hegynyit tégy belőle a' Mézben ,
tölts jó éget bort reá , 's tedd a' Kópúk alá,
igen fog használni a' Méheknek.

Orbán nap tájban füstöld - fel a' Méhet
alórúl a' fejébe , nézd - meg hány Anya Mész
vagyon a' fonkolyon , annyi rajt várhatz a-
zon Kópúból , ha csak valami veszély nem
fogja érni , mellyet ha fokallasz , törj - le az
Anya házból annyit , a' mennyit nem kívánasz
hogy ereizzen , és csak annyit fog erefzte-
ni , a' mennyi Anya házat meg hagyatál.

M A J U S. Pag.

A' Méhek előtt a' fűvet gyakran ki - szaggasd ,
és a' Kópúk allyát le - seperd. 49.

Ezen Holnapba a' Méhekre igen reá kell vi-
gyázni , hogy a' sovány útó miatt éhséget ne
szenvedjenek , azért ollyas időben őket táplál-
ni kell , de csak a' szegényét. 39.

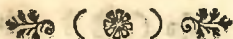
A' ki - dobolásnak , ki - kolompozásnak , vagy
egy Kópúból más Kópúbe való bajtásnak mód-
járól lásd. 80. 81. 82. és 83.

Ha egyszer el - mégyen Kópújéból a' raj , 's újra
bé fogod azt , először bincsd - meg hideg vízzel
kívül a' Kópún , vagy fogd - bé , többet el - nem
mégyen , mert fél a' hideg víziúl.

Távul vidd a' bé - fogott rajt az Annyátúl , mert
könnyen viszsza - mégyen az Annyára lábón-
is csak lopva , hogy észre sem veheted , ha
közze van az Annyábox.

- Ha igen szorgalmatos a' Méh a' bordásban ,
bogy a' rajzástól se felejtkezzenek-el , harmad ,
vagy negyed napban bé-kell zárni a' Kópúknak
szájokat , bogy a' Méhek ki-ne mebeffenek.* 40.
- Igen jó , szalma tűzön meg - perfselni az olyan
Kópút , mellyben rajt akasz fogni.* - 43.
- Ha reggel , és este kint alól a' Kópúben , és ki-
vül a' Kópú oldalán kezd beverni a' raj , bizo-
nyos jele az eresztéshez való készülésnek.* 59.
- Ellenben , ha csak benn bevernek , jele , bogy
nem akar eresztetni.*
- Észre-veszed abból-is ha eresztetni akar , ha , mint
a' szóó gerezd , úgyszógg a' deszkán felül a' raj.* 60.
- Hogy ha a' fonkolynak alsó részén Anya házat
látz , bizonyos jelnek tarthatod , bogy azon Kó-
pú , már azon nyáron nem akar eresztetni.* 62.
- Ha egy-mas zengését meg - bállya a' raj , kón-
nyen ószve mégyen , mellytül miként kelles-
sek őket oltalmászni.* - - 62.
- Ha az ószve-szállott két rajt máskepen el-nem tu-
dod egy mástól választani , felét úsd egy rostá-
ban , és úgy tégy reá úrefs Kópút , ha az Anya
ki-talált esni , azzal együtt a' Kópúben fel-mé-
gyen.* - - 63.
- Hogy a' raj ismét arra a' helyre vissza ne men-
nyen , a' melly helyről bé-fogtad , tégy oda
vagy úrmót , vagy szekfűvét , vagy fűstót.* 64.
- Ha fának a' derekára talál szállani , és arról
egyszerre le-nem seperheted a' rajt , a' men-
nyit*

- nyit egyszer le-seperhettél, vidd-el azt a' helyé. Pag.
re, a' tobbiért ismét mászor-is el-mebetz. 65.
- A' melly Méh nem akar erefzteni, végy úrmót,
Fecske-füvet, Éger-fa termést, ezekkel dör-
göld meg a' Kópú alatt való deszkát (tégy-is
belőlök a' Kópú alá) 's a' Kópú szája környe-
két is dörgöld - meg, azután vedd le a' Kópú
tetejéről a' deszkat mikor leg-nagyobb bévség
van, hada süssé jól-meg a' meleg, és hamar
fog erefzteni. - - 65.
- A' másod raj kilentzed, és tized nap tájba kezdi-
el a' búcsuzását, és ki-verést az első raj után. 66.
- A' sűrűs után rend szerént harmad napra veri-ki. 66.
- Ha sok sűrűsára, 's reménkedésére-is az ifjú Ve-
zérnek, nem felel az Öreg Királyné, jele,
hogy az ifjú vezért meg-akarja öletni, 's ki-
nem akarja népét bocsájtani. - 67.
- Mind másodgyát, harmadgyát, és negyedgyét
tizen-négy nap alatt el-szokta készíteni a'
Méh. - - 68.
- Két, 's három apró rajt - is őszve lehet fogni, es
jobb lesz egy jó, mint sok rossz - 68.
- Melly őszve-fogással, vagy őszve öntéssel, így
bánhatz: áss a' Kópú alatt egy gódrót mint-egy
tál, vidd oda az olly Kópút, mellyből ki-aka-
rod másbox útni, füstöld-meg jól mind a' ket-
tőt, úgy hogy mind meg-szedüllyenek, mind
pediglen egy-aránfü szagúak légyenek, úsd-ki
osztán azon gódróbe azt, a' mellyet másbox
akarsz bajtani, tedd reá a' más Kópút, szépen
fel-mégyen, és a' kettőből, vagy báromból

egy jó léfzen; de jobb ezt éjtzaka véghez vin-
ni, mint nappal.

Miként kell meg ismérni, ha a' rajnak Király-
néja el-talált veszni; lásd. - - - 68.

Ha akarod, hogy a' Méh fokot erefsz-
fzen, jüh téjjel kenegesd idején tavaszszal a'
Köpü száját; vagy végy Achmillat, melly
Deákul: *pes leonis*; Németül *Sinau*; Magya-
rúl: Orofzlán láb nevü füvet; főzd-meg
Serbe, hogy félig el-főjjon, tégy egy kanál
tisza Mézet hozzá, add meg innya a' Mé-
heknek; szaporodóbbak léfznek, vagy: végy
Terpentinát egy tálban, tölts vizet reá, egye-
litsd őszve, tölts hozzá Mézet; ezt add in-
nya a' Méheknek.

Ha pedig akarod, hogy tellyefséggel ne
erefszen, végy-ki egy, 's két darab Mé-
zet a' Köpübül, és azon esztendőben nem
fog többet erefszteni.

Ha Méh-füvel meg-dörgölöd a' kezedet,
nem annyira csípi a' Méh, ha pedig valamely
részedet meg-csípi-is, csak valami hideg
vaffal, aczállal, füvel, vagy híves földel nyo-
mogasd, enyhülni fog a' fájdalma; annál job-
ban használ, kánforos éget-borral ha kened.

A' hol a' rajnak bé-fogásakor nevelke-
dik, és szaporodik a' csomó, ott kell a' Ki-
rállyét keresni.

A' melly Köpübe egyszer bé-fogod a'
Méhet, 's ki-mégyen még-is, meg-próbál-
hadd hideg vízzel meg-öntözni, és újra bé-
fog-

fogni, de ha még-is ugyan csak ki-jő a' Kőpüből, abban a' Kőpüben léendő többszöri bé-fogással már ne szerencséltesd, mert ritkán marad-meg benne, mivel bizonyosan valami kedvetlen, vagy valami macska szagot szokott az ollyan Kőpün érzeni; azért inkább más Kőpüben fogd ezt; amazt pedig jó szalma rúzon ha kétszer, háromszor-is meg perfeled, jó léfz más rajt belé fogni.

A' melly Méh heverésnek adta magát, próbáld meg, dugd bé a' Kőpüjének száját, vedd-fel a' fejét, füstöld alá a' bogarát, szedd-ki a' Mézét, tedd ismét vízfsza a' fejét, 's tedd helyére a' méhet-is dél-utánig, azután valami jó gyors, és fris Méhet füstölly jól-meg, hogy ez-is meg szédüllyön, fordítsd fel ezt az allyával, kőfs reá egy elő ruhát, űzd belé a' lomha, és henye méhet, kösd által mind a' két Kőpüt az elő ruhával hogy a' méh sohol ki-ne meheffen, legyenek együtt egy éjjel, de úgy a' jó, és ferény Méh felül legyen, reggel mind a' kettőt, kit kit tedd a' maga helyére; a' lomhából ferény lesz.

Ha pedig azért lomha, hogy Annya nincs űfs hozzá egy rajt; amazt-is fogja vezérleni ennek az Annya.

A' melly Méhnek előmenetelét nem tapasztalod, 's okat sem tudod miért nem mehet elől, *Junius* Havának huszon-hatodik napja táján füstöld-fel az olly Kőpünek a'

bogarát, nézd-meg jól a' fonkolyának alsó részét, és tisztítsd ki jól a' mi rozsfat benne látz, fordítsd újra alá a' Kőpüt, vedd-fel a' fejét, füstöld ismét alá a' bogarát, 's a' fejében-is vizsgálj jól-meg, mi baja van, ott-is tisztítsd jól-ki a' slejtet, 's metéld-ki a' mi rozsfat benne látz, füstöld-meg jól szurokkal, zserbeld-meg jól ó aszfú-szólo borral, tedd visszra a' fejét, 's tedd előbbeni helyére a' Kőpüt, ferényebb fog lenni, 's dolgozóbb; vagy még ezen felül újs hozzá egy előre jól megfüstölt késői rajt, jobban fogsz hozzá bízhatni, ha valami módon a' régi Méh Anya nélkül talált lenni.

Ha tudni akarod egy jó rajnak hány Méhből kell állani, próbált, és számlálással eléggé meg-jegyzett dolog, hogy a' jó rajban 24320. 's néha több számú Méhet-is lehet találni, de az illyetén népes rajt már ugyan jónak szokták tartani; vannak pedig az illyeneknél kevesebb számúak-is, még-is jók.

Miként lehet pedig meg-számlálni, hány Méhből álljon egy Raj? ennek meg-próbálásának sok módgyai lehetnek; de így-is végére mehetz: köls egy csomó tövifet együvé, mellyre akarod, hogy szálljon a' raj; mérd-meg azt fontal mennyit nyom magában; kend meg valami már meg-döglött Méh Királynénak a' testével, hogy annak szagát meg-érezvén a' Raj, hamarébb reá szálljon. Midőn már jól szállott erre, és egészen meg-

meg is csendefedett a' raj, mérd-meg újjob-
ban azon egész rajt mind a' tövifel együtt,
vedd-ki belőle a' mit a' tövis nyomot az
előbb, és a' mi a' Méhek nehézségére el-
marad jegyezd-fel. Ez meg-lévén, mérj-
meg szoros-szájú űveget, vagy szarut-is,
mennyit nyom; végy ki a' csoportos raj kö-
zül hirtelen azon szoros-szájú, de széles fe-
nekű edénybe, a' mennyit ki-vehetz, 's
zárd-bé hirtelen a' fenekét-is, és mérd-meg
ezt is a' Méhekkal együtt mennyit nyom;
vedd-ki az edénynek mértékét abból, a'
mit a' Méhvel együtt nyomott, a' Méhnek
mértékét tedd külön, bocsásd ki a' szoros-
szájú edényből egyenként a' vesd őszve, há-
nyad.része lehet ez a' kicsiny szoros-
szájú edényből ki-bocsájtott Méh mértéke az e-
gész Raj mértékének, annyi része fog len-
ni az egyenként meg-számlált Méhetske is az
egész raj fokaságának. Példának okáért: a'
csomó tövis magában nyom 1. fontot. Raj-
jal együtt nyom 6. fontot. és így a' Raj
maga 5. fontot. a' szoros-szájú edény magá-
ba nyom $\frac{1}{2}$ fontot. a' beléje zárt Méhecské-
vel nyom fél fontot, és egy quintlit, így
tehát a' Méh maga nyom egy quintlit. Ezen
bé-rekesztett Méhecskéket egyenként ki-bo-
csájtván meg számlálom, és teszen 38. Mé-
het; így tehát egy quintli teszen 38. Méhet.
az egész raj volt 5. font; öt fontban vagyon
640. quintli; minden quintliben vagyon 38.
1 5 Meh;

Méh ; és így harmincz - nyolezal hat - száz negyvent *multiplikál* - ván , téfzen 24320. Méhet.

Illyes módokat többeket is fel-találhatz magadtúl , és így ne gondold lehetetlennek lenni a' Méhek meg - számlálásának módját,

Ha igen nagy Kőpőben kicsiny rajt találtál fogni , melly miatt mint a' kevés nép , a' nagy Várnak őrzésétül el - ifzonyodván , mivel azt sem a' elegendő képen meg - nem melegítheti , sem a' tolvajoktúl keves volta miatt , illendő - képen nem őltalmazhattya , sem annak minden maga munkájával meg - nem töltheti , arra - való nézve reftségre találná magát adni ; így bányj vele : vedd mértékét belől a' Kőpűnek , ízábj hozzá valami deszkát akár hozzára fel - felé , akár kereftül , azzal rekezd - el , és tedd kissébbé a' Kőpűt , tapaszt jól belé a' deszkát tehen ganéjjal ; meg - őrnék a' Méhek , és el - hitervén azt magokkal , hogy már az elébb el - gondolt alkalmatlanságoktúl meg - menekedtek , jó kedvek érkezvén serényebben fognak munkálkodni , 's valamikor fogod szükségesnek ítélni , mindenkor ki - vetheted onnét a' rekefztést , mellyet ha hozzába bocsájtasz - fel , két helyen is kereftől vágatod , 's úgy szőgezheted , és tapaszthatod a' Kőpű oldalához ; a' mint fogod látni hasznónak , vagy szükségesnek , darabonként - is ki szedheted onnét.

Ha

Ha a' rajzás közben el-találta veszteni Király- Pag.
neját a' raj , vizsza-mégyen előbbeni Kópú-
jére , és a' második kis Királyné fogja ezen
rajt ujjobban ki-vezetni. - 69.

Ha a' rajon észre vészed , hogy el-találta vesz-
teni a' Vezérét , vagy Királynéját , keresd
arra , a' merré a' Kópúból ki - repültek , 's
meg-fogod ott találni , a' hol leg-több őszve-
tfoportozott Mébet fogsz látni. - 69.

Ha két , 's harmad-nappal egymás - után két raj
talál egy helyre szállani , a' két Kópút távul
tedd egymástól , mert a' két-féle rajnak holyongó
Mébei igen meg-fogják egymást vesztegetni. 70.

A' gyenge rajnak , ha hirtelen sovány údó talál
reá következni , enni adgy , másként el-vész ;
mert Annyától lett el - búcsúzásával nyóltz
napra való Provisio-nál , vagy eledelnél töb-
bet nem vitt magába. - 70.

J U L I U S.

A' melly raj késő Sz. János nap után ereszt ,
fogd-bé ugyan , de dél-után , hat óra tájba vidd
az Annya eleibe , úsd-ki ott a' földre , keresd-
ki , ha lehet az Annyát , öld-meg azt , 's vizsza
fognak menni régi Kópújókbe , és ott maradnak. 71.

Hogy ha pedig észre vészed , hogy valamely Me-
bed erejteni akarna , 's már az ú-lói későllenéd ,
emeld fellyebb a' deszkátul a' Kópút , tégy va-
lami kövecskét alája , és belől mesd - meg a'
slejtjét , hogy bővebb legyen a' helye , nem
fog erejteni. - 80.

Men-

Mennél több Raj vagyon a' Nyárnak vége felé, Pag-
annál kevessebb Anya - Méb marad - meg esz-
tendore. 57.

A' melly Méb beveréssel töltötte-el az elmúlt nya-
rat, 's észre veszed, hogy ez idén sem akar
ereszteni, Sz. János nap előtt kolompozd ki,
meg-ládd, hogy ereszteni fog. 81.

AUGUSTUS.

A' szegény Mébeknek szájakat idején bé - kell ta-
pasztani olly kicsinyre, hogy csak egy Méb
férjen - ki, 's bé a' iyukán, hogy sem a' tol-
vajméhek, sem a' gonosz darázsok könnyen
hozzájok ne mebeffenek, ezt pedig jól lehet min-
denkor, de kivált a' száraz esztendőkben jól
kell meg - tartani; mert ha ezt el - mulatod,
meg - ládd, nagy kárát fogod vallani. 79.

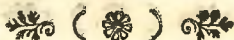
A' ki - dobolásnak, vagy ki - kolompozásnak
módjáról lásd. 80. 81. 82. 83.

Ha mind Rajod, mind Anya - Mébed vagyon
olly, a' mellynek ki - teleléshez nem fokot bí-
zol, ezen Holnapnak mingyárt elején, vagy
meg Julius - nak vége felé, egyikét bajtsd a'
másikhoz, de először mind a' kettőt jól meg-
fűstöld, hogy mind a' két Kópúbéliek egy
sz gu'ik légyenek, és mind a' két Kópúbéliek
meg - szédüllyenek, 's egy - mást jobban el - szen-
vedbetvén együtt maradbassanak; de arra - is
jól reá vigyázz, hogy a' mellynek több Méze
vagyon, aboz bajtsd a' rosszabbat. 81.

- A' melly Mébet hordani kezdettek , miként kell Pag.
 azt oltalmazni. - - - - - 89.
- A' Darázsokra-is szorgalmasan kell vigyázni ,
 tavasszal mindgyárt , valahol csak lehet ta-
 lálni fészkeiket , ki - kell perjelni , vagy forró
 vízzel ki önteni , vagy mézes vizet , vagy va-
 lami bútt kell papírossal bé-kóított fazékban e-
 leikben tenni , a' papírost ki-lyukasztván , lé-
 fogznak menni , de ki - nem jöbetnek , 's oda-
 bé fülnek - meg. - - - - - 93.
- Az Eger fészkeket-is a' hol találsz , el kell ron-
 tani , mert ezek - is , kivált a' Patkányok
 igen szokták vesztegetni a' Mébeket. - - - - - 94.
- A' Hongyák-is nyugbatatlankodtattyák a' Mé-
 beket , azért azokat-is ki - kell forrózni. - - - - - 95.

S E P T E M B E R.

- A' melly Méb nem újjitott , jobb meg - ölni ,
 hogy sem magnak hagyni. - - - - - 79.
- Négy itze Méz elég egy Mébnek télre. - - - - - 79.
- A' melly Mébnek bőv a' Méze , de kevés a'
 bogara , hajcs , és dobolly hozzá valami sze-
 gény rajt , a' kettőből egy jó lesz , de elő-
 szőr mind a' kettőt jól meg - füstöld , hogy
 jobban ószve - alkudgyanak. Meg - isméred
 pedig mellyik Kópúben legyen kevés , mel-
 lyikben sok a' Méb , ha újjoddal meg kopog-
 tatod a' Kópút , ba sok a' Méb benne , a-
 zonnal neki zúdúl , és alá - felé takarodik ;
 ba pedig keves a' Méb benne , meg-zúdúl u-
 gyan ,

gyan , de ki - sem mozdúl helyéből , 's az Pag.
ilyet magnak ne bagyd. - 81.

*A' Méhet egy helyből más helybe Sz. Mihály
nap után is el-vihedd , es el-vitelének mód-
gyáról láts ide alább.*

Ha észre vészed , hogy télre kevés ele-
dele , de fok bogara volna valamely Mé-
hednek , így bányj vele : végy hat pohár
szín Mézet , egy pohárnyi vizet hozzá , ol-
vazd őszve igen gyenge tűzön hogy ne for-
jon ; mellyből midőn meg-hívült , tölts - fá-
tányérra , vagy fa váliúcskába , közibe pe-
dig , vagy a' Mézen felül tégy darabonként
vagdalt fonal szálakat , mellyen álhassanak a'
Méhék , éjtszákára tedd a' tányért , vagy vál-
lúcskát a' Kőpü alá , meg-ládd , hogy 24
óra alatt mind fel-horgyák , és űressz Szejte-
ket annyira meg töltik az illy eledellel , hogy
egész télre is meg-fogják vele érni , ha an-
nyira valót adsz nékiek.

De addig kell reájok így gondot visel-
ni , míg igen meg - nem hidegszik az űdő ,
mert a' hideg űdőben inkább csomóba verik
magokat , 's ott melegszenek , hogy sem alá
járjanak az ételre , és meg fágyjanak. Tél-
nek idején pedig , mikor már nagy hidegek
járnak , és a' Mész kemény csomóba őszve-
szorúl , így bányj vele : minek-előtte le - ta-
pasztanád a' deszkához az illy gyenge Méhet,
nézd-meg jól merre állonak éllel a' szejtyei
a' Kőpüben , és melly mészre nyúlnak alá ;

AZOD

azon slejtet vagy furóval a' Kópúvel együtt furd keresztül, vagy vésővel vésd által mind a' Kópút, mind a' slejtet; azon véfedéken által vagy vállúcskát, vagy jó vastag két-felé hasított bőrköt mézzel meg-töltve dugdófs-bé néki minden harmad, negyed napba; még-is nem kell néki a' nagy hidegbe annyira alá járkálni, 's a' meg fagyástúl sem fogod féltetni; és így az eledelt is békefességgel el-költi.

O C T O B E R.

Ha Mézet akarsz szedni, vizsgál-meg jól mellyik Mész leg-gazdagabb Mész dolgából, annak akár a' fejét szakaszd-fel, 's füstöld alá a' Méhet; akár a' fejének hagyj békét, hanem csak alólról füstöld-fel a' fejében, és az allyárúl-is szedhetz Mézet, de olly mértékletesen bányj vele, hogy mind teleléfre, mind a' tavaszi sovány üdöre elegendő eleséget, és így leg-alább őt, vagy hat itzényi Mézet hagyj néki.

A' szegény Méhet némelleyek nem ölik-meg, hanem csak ki-kolompozzák, és kihajtyák, keresménye mellől, éllyen a' mint élhet, 's úgy vézik-el Viaszát, mind Mézét; de az illyes mód nem jó; mert az illyen minden keresményétől télre erővel meg-fosztatott, és maga házából kihajtott Mészből, csak tolvaj Mész lesz, a' melly más-sak örökké alkalmatlankodni fog, mert sem

a' többi Kőpük magok közé bé nem fogadják, sem kívül a' mezőn eledelt nem talál; ez így sem másoknak nyugodni nem enged azoknak komarájokra áfitozván, sem pedig magával jót nem tehetvén, kegyetlen irgalmaságra vált a' Méhes - Gazdának szándéka, mellyel őket élni hagyta; jobb azért őket csak meg-ölni régi mód szerént, hogy sem ezek miatt a' magnak hagyottakat-is veszedelembé ejteni; mert ha Méhét már elvetted egészlen, 's hordani fints honnan, a' torkát-is bizváft meg-metzheted.

A' ki-verésre el szántaknak meg-ölesével pedig így bányj: minek-előtte az öléshez hozzá kezdenél végy bűdös-követ annyit, a' mennyit ítélz elegendőnek, olvasd-meg azt egy tiszta tserépbe, metélly két két újni hosszúságú, és ugyan annyi szélefségű ruhát, mártsd bé azt egészlen a' meg-olvadott bűdös-kőben. Ez el-készülvén annyi számmal, a' mennyi Mēhet ölni készülfz, vedd-fel a' Kőpüt, mellyet meg akarfz ölni, áfs egy kis gödröcskét-előtte, csiptesd a' bűdös-köves ruhát fácska közé, gyújtssd-meg, szúrd a' gödörnek közepébe, tedd felibe a' Kőpüt az allyával, rugdossd körül a' gödörből ki áfott földel, dugdossd-bé minden lyukait, hogy a' fűft a' Kőpüből, ki ne mehessen, ütögessd a' Kőpü oldalát, hogy a' Mēh belőlről alá-húlyon a' gödörbe; ha már zúgását nem hallod belől a' Mēhnek, vedd-
fel

fel a' Kópút, kétfzer, háromszor űsd-belé a' gödörbe, hogy a' Méh jobban ki-húllyon, azután vedd-fel, temesd-bé mindigárt földel a' gödröt, hogy a' Méhek fel-ne elevenedgyenek, és a' többinek s kárt ne tegyenek, 's néked se alkalmatlankodhassanak, légyen készen egy *Schuch*-nyi jó A. éles késed B. görbe vafad Két *Schuch*-nyi hoszfszaságú C. gömbölyű vafad. Egy *Schuch* nyi hoszfszaságú, melly a' fúró lyukon bé-mennyen a' Kópúbe D. vágó vafad nyelével együtt negyed-fél *Schuch* nyi hoszfszaságú E. Egy kisded faragó fejszéd F. harapó-fogód G. hordód, vagy más-féle edényed, mellyben a' Mézet akarod verni H. ismét hasonló edényed, mellyben a' száraz fonkolyt, vagy slejtet fogod hányni I. Fűstöd-is légyen készen egy fazékban, mellyel a' fris Méhektől óltalmazhasd mind magadat, mind a' ki-vert Mézet.

A' gömbölyű vaffal, és a' faragó fejszével verd-ki a' Kópúból a' kerefszt-fákat, húzogasd-ki a' harapó-fogóval, azután tördeld-ki a' száraz slejtét valamint lehet; űsd kétfzer, háromszor ódalt jól a' földhöz, hogy a' slejt a' Kópúben meg-lódúllyon. Vedd-fel ismét a' Kópót a' földről, állasd egyenesen; vedd-fel a' faragó-fejszével a' fejét, tedd az allyával arra az edényre, mellybe akarod verni a' Mézet, metéld fel az éles késsel a' Kópú oldalától a' slejtet, űsd az al-

só végével a' Kópút azon edény felső - véginek széléhez , a' mellyben akarod verni a' Mézet , hogy mind a' Mész , mind a' slejt egészlen meg - indullyon ; húzd ki a' görbe vassal , ha nehezen akar jönni ; ha ki - jött , és az alatta - való edénybe esett , fzedd - ki ismét a' még benne maradt szárazt slejtet , a' fias slejtvel egyetemben , azután a' vágó , és görbe vassakkal tisztítsd , és vakard - ki jól , valamit csak ki - tisztíthatz , tedd helyére a' fejét , s' tedd félre a' Kópút , de olly helyre , hogy a' rajta el - folyhatott Mézecs - két le - nyalogathassák a' Méhek .

Ezt így el végezvén , végy más Kópút , a' kit már meg - öltél , 's azzal is e' szerezni bántz ; de reá vigyázz , hogy fias slejtet ne verj vagy az el - adni , vagy az állani való Mész közé , mert csak kevés fias slejt - is , valamint a' kovász a' téztát , az egész Mézet meg - szokta savanyítani .

Arra - is reá vigyázz , hogy a' Méhek meg öléséhez vagy reggel idején , vagy igen késő estve fogj , mikor a' Mész egész háza népeftől oda haza vagyon , hogy senki kőzülök életbe ne maradgyon , másként a' melly életben meg - marad tolvaj lesz , mint a' kinek sem háza , sem jószága , sem rokonsága többé nincsen , 's nincsen is egyebütt hol élődni , hanem csak a' gyengébbeknek kamaráján .

Ar.

Arra is reá vigyázz, hogy minekelőtte az öléshez hozzá fognál, vagy késő éjtszaka, vagy idején hajnalba a' magnak hagyni el-szánt Kőpüknek szájokat mind bé-dugdosd, az allyait jól le-tapafzd, hogy azok az ölés, és dolgozás közben ne alkalmatlankodhassanak; mert ha ezek közül egyet sem bocsájtasz-is ki, még is mindazonáltal elegenden fognak olyanok elő-jönni, a' kik vagy kívül háltak, vagy a' dugdosás előtt munkára már ki mentek.

De ezen Méz fzedésnek, és Méhek megelőésének módja, csak a' régi formájú Kőpükhöz van alkalmaztatva; a' GEDDE JÁNOS által újjonnan talált deszka Kőpükkel pedig miként kellefsék bánni, lásd alább.

A' hármas Kőpüvel pedig így bány az új módnak rende szerént.

Ha három Kőpü vagy on egy máson mint egy tódalékul, és észre veszed az üvegablakon, hogy az alsó harmadikban-is dolgozott nyáron által a' Mész, bizonyos lehet benne, hogy a' leg-felső, avagy alsótul harmadik neki telelésre nem szükséges, és így azt róla bizvást el-veheted. Annakutána nézd-meg a' másodikban is mit dolgozott, 's ha meg-látod, hogy a' Kőpü félig már bé-van borítva fonkollyal, abból észre veheted, hogy az már télre készített eledele a' méhnek, mellyel bé-is éri egész télen által, ha négy, vagy öt itze Méz le-

het benne ; azért azt tőle el nem kell venni, hanem magnak azt kell meg-hagyni. A' legalsó Kópút pedig , ha szinte fonkoly , és Méh van-is benne , de mivel nintsen benne telelésre elegendő Méz , el-kell alóla venni, és a' melly Méh benne lehetne , a' meg-hagyott , és helyre tett Kópú eleiben kétszer, háromszor ki-kell űtni a' földre fényes nappal , 's mind fel-fognak menni a' telelésre hagyott magok Kópújókben:

Pag.

A' Méhet egy helyből más helyre Szent Mihály nap után-is el-vihedd ; el-vitelének módgyaról láfs.

85.

A' Mébeket telelésre már el-kell rakni , melly el-rakásnak módgyaról láfs ide alább a' Toldalékban.

A' szegény Mébeket , mellyeknek kevés Mézeket vagyon , csendes helyre kell tölre tenni , hogy többet albaszanak , és kevessebbet ebessenek.

712

A'

A'

Tiszta szin - Méz el-készítésének

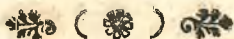
Módgyáról.

A' tiszta Méz két-féle: szin, és olvasztott Méz. A' szin - Méz jobb, és drágább az olvasztottnál; melly szin-Mézet így készítheted :

Ha feles, és leg-alább egy hordó fonkoljos mézed vagyon, csináltass négy *Schub*-nyi hoszfzaságú, és két *Schub*-nyi szélelségű olly forma kast, mint a' Ser - házakban a' komló - szűrő, vagy komló forrózó kas szokott lenni, mellynek fele szélelfebb, allya pedig kerekded, és keskenyebb; mellyet-is így készítheted: végy mint a' mezítelen kezded - szára olly vastagságú, és négy *Schub*-nyi hoszfzaságú két daráb fiatal karót, vond meg azt szép fimára két - nyelvű késsel-is, fúrj egyiken egyiken hat, 's hat lyukat ollyan forma vastagságú fúróval, mint a' nagy új-jod; vésd-ki olztán oldalt a' végeitől nyóltz Czol-nyira, vagy: egy egy jó arasztnyira olly formán, hogy egy, 's egy tenyérsnyi szélelségű, és vastagságú heveder mennyen belé azon vésésbe; kösd illyes két heveder-

K 3

rel

rel a' két végét, 's fürd keresztl a' hevedereket vékony fúróval, 's szögezd oda, hogy két felé ne meheffen egy-mástól a' két derék. Azután a' két deréknak közit hagydmás-fél *Schuch*-nyi szélelségre egy - máshoz, fürd-álat a' hevedereket-is ötöt lyúkkal, vonyj kávákat alólról mind a' derekakban, mind a' hevederekben, szögezd-bé szárazfával felülről a' káváknak végeit, fond meg ofztán a' kávákat szépen meg-tisztított gyenge fűz veszfűzövel jó sűrűen, és szép tisztán. Ez így el-készülvén végy egy tiszta tekenőt, vidd bé azt a' házba, űfs a' két vége mellé jó erős négy ágacskát, tedd az ágacskákra a' tekenő feliben a' kast, töltsd a' kasban a' Mézet, fujtsd-bé rondinél fellyebb a' házat, hagydm csorgani a' Mézet három négy napig; a' mi így le szivárog, töltsd edénybe, tedd a' Pinczébe, hadd állyon ott két hétig, felveti még csak a' leg-kissebb morfalékokcsáját-is valami benne lévő gaznak, vagy tisztátalanságnak, szedd-le azt róla mentől jobban, csináld-bé az edényt, tedd-el jól, míg olyan lesz mint az ikra. Ezt hívják már szin-Méznek, melly-is fokkal többet ér az olvasztotnál.

De azt kérded: mit kell ofztán azzal efeldedni, a' mi a' kasban a' fonkoly között meg-maradott? Felelet: azt akár olvaszd-ki, akár pedig meg-öblítvén a' tekenőt, 's a' több edényeket, mellyeket a' csorgás közben

ben bé mézeltél, ez öblítésből, és a' kasban maradt fonkolyos Mézből, Méh-Sert főzhetz a' fellyebb írt mód szerént.

A' Méz olvasztásnak módgya pedig ez :

VAlamit ki-akarasz olvasztani, rakd fazékba, tedd szép gyenge tiszta tűzhöz, de ne igen közel, hogy hirtelen ne melegedgyék, és valami módon meg- ne pergelődjön, 's a' miatt igen meg- ne barnúlyon; meg lágyúlván szépen, és meg-olvadván a' slejtes Méz, vedd ki a' tűztől, készítsd-el ez edényt mellyben szűrni akarod, tégy egy vas rostát reá, szürd által rajta az edénybe, tedd jó helyre, hogy a' ragyáját, és holmi gazzát fel-vethesse; midőn azt fel veti, szedd le róla kétszer, háromszor, 's többször-is, míg egészen megtisztul; ez lesz olztán olvasztott Méz; de ez sárga barnás szokott lenni, és hígabb a' szín-Méznél, mert a' szín-Méz fejér, és kemény mint az ikra.

A' mi a' rostán felül maradt, azt vízzel mosd-ki jól, a' mézes víznek hasznát veheted; a' fonkolyt pedig golyobiskák formára formáld, 's tedd-el, míg azt meg-kele olvasztani.

*A' Viasz ki-olvasztásnak, és ki-sajtolásának
Módgyárul.*

SOkan sok módgyát *practical*-lyák a' Viasz ki-főzésének, és ki-nyomásának, de ez talán leg-helyesebb: mikor már mind a' Kő-

pübül a' száraz slejtet, mind a' ki-olvasztott Mézből golyóbifok módgyara a' fonkolyt, és az olvasztott Méznek - is fallakját ószvegyűjtötted volna, készíts leg-elsőzör-is egy fajtót, mellynek ládája ha egy *Schuch* nyi lesz mind szélefségére, mind hosszúságára, és más-fél *Schuch*-nyi magofságára, elég lesz, vagy ha kerekded talál a' ládája lenni, úgyis jó lesz; varrafs azon ladához jól hozzá méretett (a' négy szegeletűhöz, négy szegeletű, a' gömbölyű, és kerekdedhez, kerekded) három, vagy négy jó erőfs 'zatskókat ollyakat, a' mellyek épen meg-telik lyukát, és öblét a' fajtónak, mert ha szűkebbek találnak lenni a' 'zatskók a' fajtó ládája öblénél, a' leg-első fajtólás alatt ószveszakadoznak; magofsága pedig a' 'zatskóknak más fél arafszal meg-haladja a' fajtó ladjának magofságát. Mind ezek el-készülvén, végy egy réz-üstöt, vagy réz-fazekat, tórdeld apróra a' slejtét, hányd a' réz-üstbe, rakj tüzet közel a' fajtó mellet száraz-fából, üfs két ágaskát a' tűz mellé, tégy kerezftül rajtok egy fiatal-fát gerendácska formán, tedd reá az üstöt, tölts bőven vizet belé, főzjed, forrald, és mennél jobban lehet mindég kevergesd; hogy pedig ki-ne futhafson, és gyúladást ne okozhaffon, légyen mindenkor melletted hideg víz, és azzal mértékeld kelletinél fellyebb buzdult forróságát. Midön már jól meg-főtt, jól meg-hígult a'

Viasz

Viasz az üstben, tégy a' fajtónak ládájában környös körül fel-felé állítva zsúp-szalmát csak vékonyan, a' ládának fenekére-is hasonlóképen vagy zsúp-szalmát, vagy lófarkból való szőrt tégy; ezek között könnyebben ki-szivárogoz a' Viasz. Azután tégy dézsát a' fajtó alá; tedd a' fajtó ládájába a' zsátskót, tartsd azt akár magad, 's töltsd más mennél saporábban belé a' viaszos forró vizet, melly-is meg-telvé a' ládának tetejéig, fordíts kettőt, hármat a' 'zatskónak felső végén, gyűrd őszve azt, tedd reá a' fajtónak papját, vagy a' ládának fedelét, fordítsd reá a' fajtót, nyomjad halkva, ne siess vele, hogy magában szállék inkább, de meg-se hidegedjék.

Ha ezt jól ki-nyomtatd, vedd-ki a' ládából, tedd valami ürefs edénybe, tölts hideg vizet a' dézsába, a' mellybe folyt a' Viasz, mellyet, hirtelen őszve fagyván, saporábban ki-szedheted; és azon dézsában való lágy meleg vízzel ismét mindgyárt más slejtet főzhetz, minthogy hamarább forrásnak adja magát a' hideg viznél. Az elsőnek főzését el-vegezvén így bányj a' többivel is.

A' fok zsátskó pedig arra való, hogy egynek szakadása, vagy feslése miatt ne kellefsék későltetni vagy a' főzést, vagy a' fajtólást.

Mikor már az egész slejtet így ki-főzted, és ki-fajtóltad egyszer, szedd elő újra a' már ki-fajtólt fonkolyt, főzd azt újjob-

ban mind addig , míg Viaszt találsz benne ,
sajtóld-ki ismét; ne hagyj a' bordáfnak ben-
ne semmit- is ; vehetz bordát , varró- tőt ,
borfot , gyömbért pénzen- is ,

*A' Sajtóról szedett Viasz öszve olvasztásának,
és meg- szűré-ének Mődgyáról.*

SZedd öszve a' Sajtóról le- jött , és cfo-
mócskákba öszve nyomott Viaszt egész-
len ; ha fok , hogy kiffebb edénybe nem
férne , rakd üstbe ; ha kevesebb , vas , vagy
tferép edénybe , tiszta tűz mellet igen hal-
kal melegítsd mind addig , míg egészen meg-
olvad , és femmi darabost benne észre nem
veszel ; de jól reá vigyázz , hogy hirtelen
tűz mellett keményen ne főzd , és valami
módon meg- ne pergeld ; mert úgy el- veszti
sárga színét , és barna lesz . Készíts azomba
mint- egy három *Schuch*-nyi két ágú fát ,
mellynek ágai mint a' közép újjod , olyan
vastagságúak legyenek ; tekerges arra szósz ,
vagy kendert nem igen vastagon . A' micfo-
da edénybe akarod szűrni a' meg- olvadott
Viaszt , tedd azon edényt jó esendes helyre
először , a' hól lenki meg- ne háboríthassa
mind addig , míg a' Viasz meg- hűl , és meg-
fagy . Olly helyre tévén az edényt , tölts
két , vagy három itzényi tiszta hideg vizet
az allyára , tedd kereftül rajta szószszel ,
vagy kenderrel bétekergetett fát , tartsa an-
nak egyik végét egy , másikat más ember ,
öntsd

öntsd reá szép halkva a' Viaszt a' fázékból, vagy üstből, 's szűrd által a' kenderen, hadd fagygyon-meg ott csendesen; azután vedd ki az edényből, vakard-le az allyáról a' fallakot; hagyd egy hétig száradni; 's ime' kész a' Viasz.

A' Méh Keresésnek Modjáról.

MInt hogy néha ereztéskor is el-szökik a' Raj, néha pedig a' Kópúból-is úgy el-mégyen, hogy a' Méhes-Gazda észébe sem veheti; innen osztán az ilyen el-szökött Méhekkal a' közel lévő erdők szoktak bővelkedni; ezeknek fel-keresésében ilyen mesterséggel élly:

Mikor már *October*-be, vagy *September*-nek-is az utólyán el-szokták rend-szerént rakni a' Méheket, és egyéb Méh az erdei méhen kívül megszűze nem igen mégyen, ha dohányos Ember vagy, tégy pipádba egy kevés száraz fonkolyt, hogy ez égjen, vagy ha dohányos nem vagy, csak úgy-is gyűjtsd-meg a' fonkolyt, járj vele az erdön; a' füstnek szagát meg érezvén a' Méh, vagy maga hozzád mégyen; vagy ha kívül járó Méhetskét virágon foghatz, légyen kezedbe készen egy szorofs-szájú üvegben, vagy szarúban fonkolyos méz, és a' melly Méh már vagy magától hozzád érkezett, vagy legelésében magad fogtad-meg, bocsásd-bé azon szorofs-szájú edénybe, tartsd jól ott Mézzel, midőn jól lakott bocsásd ki, vígyázza
reá

reá merre mégyen , és valameddig látod
menyj utánna , ály-meg ott , vigyázz reá ,
kevés idő múlva több - is fog jöni ; tartsd
jól ezeket - is az elsőnek módja szerént ; bo-
csásd - ki azokat - is , menyj utánnok mind
addig , míg láthatod ; fogod tapasztalni ,
hogy magok vezetnek lakásokra . Mikor
azután reájok találtál , le - vágván alattok a'
fát , haza viheted , és vagy meg - ölheted ,
vagy magnak - is meg - tarthatod , csak hogy
az ilyen erdőre szokott Méhnek a' raja - is
igen oda fog tartani ; mert faj , fajra szokott
vonni .

Az - is szokta az illy fástól haza - vitt Mé-
heket követni , hogy a' nyers - fa a' száradás
közben magában párologván , 's a' gőze be-
lőlről ki - nem jöhetvén , a' fonkolyt meg-
szokta penészesíteni , és rontani ; meg-
penészedvén pedig a' fonkoly , miatta
bizonyosan a' Méhe - is el - rom-
lik , 's el - vész .

MIN-

M I N D E N K O R I
 K Ü L Ö N Ö S M E G - T A R T Á S R A
 M É L T Ó
 T Ó L D A L É K Ü L
 F E L - T E T T J E G Y Z É S E K .

1. **M**időn Méheidet Tavaszra ki - akarod rakni (előre ha ezt Ószszel October-be el-mulattad) az száraz slejtyét mindeniknek az allyán ki-tördeld: de jól reá vígyázz, hogy igen fenten ne esék a' tördelés, más-ként a' fiait-is ki-hányod a' slejtyével együtt.

2. Ezt véghez vivén, jó száraz helyre rakjad Méheidet, és olly helyre, a' hol valami módon egéfsz Nyáron által meg-ne csorogjanak, és a' mennyire lehet a' széltül - is légyen elegendő óltalmok, 's a' nap se süsse szabadgyába, kivált a' Kőpűknek a' fejeket.

3. Minden héten ha lehet, egyfzer az allyát Kőpűidnek meg-seperd, hogy a' mit a'
 Mé-

Méhek lábacskaikról a' virág morzsalékból a' Kópúknak allyára le-fzoktak hűllatni, azon morzsalékból Pondrók ne teremjenek. Mellyek ofztán Lepkékké változván, a' Kópúknak tetejiben a' slejt között tojni fognak, 's azon tojásokból ismét számtalan Pondrók ne teremjenek mind az slejtet meg-emézfűk, mind pókhállójokkal a' szegény Méhecskéket bé-keverjék, mind pediglen bűdös dohofságokkal az egész Méheket meg-öllyék, és el-fogyaszűk.

4. Erefztésnek idején a' melly helyre akarod, hogy szállyon a' Raj, másod vagy harmad Rajnak a' Királynéit fzedd-fel a' Kópú előtt, azokkal kend-meg azt a' helyet, a' hová szeretnéd hogy szállyonak a' Rajok, meg-ládd, hogy annak szagát meg-érezvén igen oda fognak szállani.

5. Minthogy gyakran meg-történik, hogy az eresztéffel-is igen meg-fogyattya bogarát az Anya-Méh, néha pedig a' Királynéja-is el-mégyen az Óreg-Méhnek a' Rajjal együtt, vagy mások miatt-is el-vezhet a' Királynéja, és így többé előmenetele nem lehet az olly Óreg-Méhnek. Mellyre való nézve az ilyenhez űs egy jó Rajt, ennek Királynéja az Óreg Méhet-is fogja vezérelni; hogy ha pedig Juliusnak hufzadik napja táján találsz Óreg Méheid között ollyat, a' melly nem eresztett, és így Méz-zel jól meg-gazdagította magát, 's tétre
 úgy-

úgy-is károsnak tartanád meg-hagyni. Ennek a' bogarát dobold az olly régi slejtre, mellynek bogara el-fogyott, Méze pedig elég van, meg-ladd, hogy ebben-is elég Mézet fog hordani, 's az eddig hordott Mézet is el-veheted tőle egészen. De jól reá vigyázz, hogy a' melly Kőpűben akarod hajtani, igen nagy ne legyen, ne talám nagy vóltátúl meg-irtóztván, miatta a' reftségre ne adgyák magokat. A' slejt - is pedig nem rodhatt, vagy valami férges, hanem szép, tiszta legyen, mellyben nékiek mézelní leheffen. Ne gondoly azzal-is, ha az ollyan régi slejtes Kőpűben még valami bogár csengene-is, azért bízvást reá hajthatod a' Kőpűbűl a' Méhet, vagy egyűvé alkuszna, vagy ez a' jobb le-őli amaz erőtelent, és talám Anya nélkül valót, 's maga Anya mellett elő me-netelt fog venni.

6. Augusztusnak a' közepi táján mind-gyárt környűl tapaszszad tehén-ganajjal a' Kőpűt, és a' száját is kissebbre szorítsad, úgy hogy a' száján csak egy Méhecske férjen-ki, és sem a' tolvaj méhek, sem a' darázs olly könnyen hozzájok ne férheffen, 's hidegedvén már az űdő melegebben is leheffenek.

7. Valamellyet pedig észre vészed, hogy már kezdett hordani, azon fokot ne örűly, ha egyszer kétszer meg-mentheted-is a' tolvaj Méhtűl, mert ha ki-teleltethe-red.

ted - is , még - is mindazáltal más esztendőben - is bizonyosan el - fogják hordani , és így jobb hasznát vészted , ha magad meg ölöd , és javacskáját magad hasznára fordítod.

8. Midőn látod , hogy már Augustustusban heréjét ki - ölte , tört sócskát rakhatz a' Kópú szájába , mellyel soványságokat frissít - hetsék. De Tavaszszal , vagy Nyárban ne sózd őket , mert a' só miatt könnyen kihánnyák még haszonra való fiacskájokat - is , és így a' rajzástul - is meg - szűnnek.

9. Igen nagy Kópút teletésre ne hagyj , mert a' bőv Kópúben elég nyugodalomra való helye lévén a' Méhnek , nem olly hamar erefzt , mintha meg - szorúl a' kis Kópúben : azért jobb közép - szerű Kópút hagy - ni , mint - sem vagy igen nagyot , vagy igen kicsint , mert a' kicsinben bogár - is kevés szokott lenni.

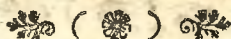
10. Igen gazdag Méhet se hagyj Anyoknak , mert könnyen heverésre adgya magát régi kereshménye mellett ; de igen szegényt se hagyj , mert a' szegénynek haszna - is szegény szokott lenni. Leg jobb azért olyat hagyni , mellynek négy , vagy öt itze Mézét gondolhatod lenni.

11. Mikor a' Méhet egy helybül más helybe akarod vinni , ha csak háton nem viszed , hanem vagy szekeren , vagy szánkán akarod vitetni , mindenkor reá vigyázz , ha oldalt le - fekteted , hogy a' Kópúben a' slejt

slejt éllel állyon fel-felé, nem pedig fekü-
gyék, mert ha lapjára találod fektetni, őszve
lapul a' slejt, és egy-mást őszve nyomja,
's többé meg-sem fogod orvosolhatni.

12. Inkább ruhával kösd bé a' fenekét
a' Kőpűnek, hogy-sem szalmával dugdodsz,
mert a' szalma őszve törődven, egy az, hogy
a' slejtet-is őszve nyomja, és őszve roskasz-
tya, 's az által mind fok Méhet őlsz-meg,
mind a' slejt őszve bűszhődik, kivált ha
még fia-is talált lenni, őszve rothad, és még
ki-tördelheted-is, kivált ha késni találsz ve-
le, a' Méhet bűdőséggel vagy meg-vefz-
tegeti, vagy tellyességgel meg is őli. Más
az, hogy ha a' slejtet őszve nem nyomja-
is a' szalma, de őszve morzsolódván köz-
be hull a' slejtnek, mellyet magad soha ki-
nem szedhetz, a' szegény Méhnek pedig e-
gész Nyáron által vele való bajoskodásra,
és tisztogatására igen nagy alkalmatlanságot
szolgáltat; jobb azért ruhával kívül bé-
kötöni, hogy a' Méh ki ne jöheszen, hogy
sem szalmával, vagy szénával dugdosni.

De ha fok a' Méhed, és ruhával vagy
nem győződ, vagy restelled kötözgetni,
vagy fősvénykedel, szalma helyett inkább
csátéval dugdodsz, melly is lágyabb, sikeres-
sebb, és szálassabb lévén a' szalmánál, nem
török úgy közibe, mint a' szalma, nem-is
fog tehetni annyi kárt.

13. Mikor pedig telelőre el téved, jól meg-válaszd az helyt, nedves pinczébe tellyességgel ne tedd, mert egész télen - által ózve penészedik, 's vagy még ott helyben, vagy ha mind jövő nyáron - is mind el vész.

Ollyas helyre se tedd, a' melly néha fülk, néha nem, mert úgy-is hol meg izzad, hol meg -szikkad a' Kőpüben a' slejt, 's szinte úgy ózve penészedik, és el-romol.

Igen hideg helyre se rakd, 's csak onnan ne végy példát, hogy ám a' fzőkőtt méhek az erdön telelnek, még-is jók: mert azoknak vattag fájokat nem járhattya olly könnyen által az hideg, mint ezeknek Kőpűjőket.

Igen meleg helyen se kapj, mert csak az mértékletlen hidegtől óltalmazd, elég nékik magok óltalmára a' magok természeti melegségék Téiben is.

Se olly helyre ne rakd, az hol vagy Ember, vagy marha környűlöttők gyakran járhaflon, koczoghaflon, vagy épületecskéjekhez dörgölődzheffen. Mert a' gyakor környűlöttők való járással, zörgetéffel nem csak cfendések háborítottik - meg, 's a' boszszúságra ingereltetnek, hanem még az ételre is mint - egy ugyan kifizerítettnek, és takarmánykájok óltalmazásának színe alatt annak kóftolgatására is gyakrabban lévén alkalmatosságok, magokat szaporabban ki - fogyarttyák.

Leg.

Leg-jobb azért midőn feles Méhed van, mindgyárt méhefed mellett, vagy valami jó száraz pinczét, vagy valami kiseded kő, vagy leg-alább valami jó tapaszos épületecskét tétetned, hogy se megszize ne kellene a' Méheket hordani telelésre, se víz-sza megszize ne kellene hordani nyaralásra, és így a' két rend-béli ki, 's bé-hordással történni szokott nagy kárt-is el-lehetne távoztatnod, 's a' telelésre-is csendesebb, és hasznosabb alkalmatosságot szolgáltatnod.

Nem-is igen sokban fog kerülni az illyes épületecske: mert beiól két ölnyi szélességű, 's ugyan annyi hosszúságú, 's nyolcz lábnyi magasságú épületben ötvennél-is több Kőpü Méhet könnyen, és alkalmatossan ki-teleltethetz, hogy ha a' Kőpüket egyik egyik oldalán két két forjával fogod rakni egy-más feliben deszkára, nem külömben a' két végin is ez szerínt, így mind elég melegek lesz, mind alkalmas bőv helyek.

De ha illyes épületecskét csináltatni nem akasz, sem más alkalmas helyre hordatni nincs módod, hanem csak helyben akarod teleltetni: leg-alább a' mennyire lehet óltalmazd a' hidegtől, a' széltől, az egerektől, az esőtől, a' hótól, és a' Zsólna nevű harkálytól, hogy csak a' télen által hozzájok ne férjenek.

L 2

Mert

Mert az hideg igen meg erőtelenti, az szél fokszor fel bolygattya. Az egerek fészket rakván a' Kópúben ószve bűdősítik, ószve rágsállják a' slejtet, és végre mind a' Méhet, mind a' Mézet - is egészlen el - tekozollyák, úgy - hogy ha marad - is tavaszra valami, ugyan csak nyáron által egészlen az is el - fog veszni.

Az elsőül, vagy hótúl ha meg - talál ázni, úgy is ószve penyészedik a' slejt, és meg - bűszhődik, 's haszontalanná téfzi a' Méheket.

A' Zsólna nevű harkály pedig a' Kópú szája körül való kopogásával ki - csalogattya a' Méhet, 's mind addig zaklattya, még egygyenkint a' Kópúból magok óltalmokra a' Viadalra ki - jövén, ugyan egygyenkint őket el - nyeldefi, és így tellyeséggel elfogyattya.

A' hidegtől azért valamennyire így - is lehet óltalmaznod. Ha tudni - illik sárral, vagy tehén ganajjal meg - tapasztott valamely róstélyos, vagy fonott faroglyát, avagy csak nád kévéket - is rakhatz környölöttök, hogy sem a' szél, sem a' hó annyira hozzá - jök ne férjen.

Az egerektől - is óltalmazhatod, ha őreg bojtórványnak ragadó gubájával bőven meg - rakod környős - körül a' Kópúket, melly-

mellytől a' Kópühöz ne meheffenek az egek, és a' Kópűknek ízájokat - is ugyan azon bojtorvánnal igen tágan úgy bédugod, hogy a' Méhek lélekzelheffenek ugyan rajta, de sem magok mellette ki-ne jöheffenek, annyival - is inkább hozzájok az eger bé-ne meheffen.

A' Z-ólna harkálytól meg-óltalmazhadd, ha úgy bé-cfinálad a' Kópűket, hogy hozzájok ne férheffen. De mivel Septemberben, vagy Szent-Mihály Havában kezdi ostromlani a' Méheket, 's még akkor sem el-rakni, sem pedig bé-cfinálni őket nem lehet. Készíts azért bőven lépes-vefzfzót, rakd-el azokat a' Kópű körül, az hol észre vészted, hogy a' harkály szokott járni, mind meg-fogdoshatod őket, és általa Méheidet nagy csendeségre juttathatod.

14. Hogy ha Mézzel igen gazdag Anya-Méhet találtál meg-hagyni, mellyből ofztán tavaszfzal akarnál Mézet szedni. Jobb abból ófzfzel, mihelyt telelésre bé-tézed, ki-fzedd azt, a' mit ott nem akarfz hagyni. Mert tavaszfzal már tojáffa szokott lenni a' Méhnek, még pedig a' slejtnek allya felé, és így ha tavaszfzal az allyábúl szeded a' Mézet, könnyen meg-történhetik, hogy még a' tojáskáját - is meg-háborítod.

Midőn azért, az egész Könyvben bőv-
 mértékkel ki jelentett minden-féle módok-
 nak gyakorlására, ne talántán, nem érkez-
 nél, fogod tapasztalni avagy csak ezen egy-
 néhány Czikkelyeknek gondos meg-tartását,
 melly nagyon fogják elő vinni fel-tett
 szádéknak, és jó Méhézségre
 való jutásfodnak mint lehef-
 fen kívánt

V É G E,

De

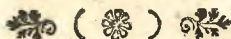

De ha mind ezeknél-is többet akarsz tudni a' mébekről, olvasd-meg még ez alább írt egynébány Részetskéket-is, akadsz, úgy tartom, olyanokra, mellyeket már én meg-próbáltam, 's jónak-is lenni találtam, te pedig, htv olvasó, talám sem a' fellyebb valókban sebol nem olvastál, magad sem próbáltál még, de könnyen által fogod érteni, nem minden fundamentom nélkül való kőz példa beszédnek lenni azt a' Magyaroknál, hogy -

Tudni kell annak ahoz, a' ki méhet akar tartani.

Én - is azt tartom, de talám az együgyűektől különböző értelemben: Mert ugyan - is, a' tudománynak erejét az együgyűek elméjekkel fel-nem érhetvén; együgyűségtől viseltetvén, ez szót, tudni kell, balra, és valami órdógi tudományra szokták magyarázni, 's

M mint

mint hogy az igaz tudományt el-nem
 érhetik , 's még-is boldogulásokat ki-
 vánnyák ; a' rendes tudomány helyett ,
 minden bűvölest , bájolást , varáslást ,
 és órdógi babonálást ószve fűznek , 's
 úgy akarják meg-mutatni valóságát an-
 nak , hogy -

Ók-is tudnak valamit, a' méh tar-
 táshoz.

Én pedig az ilyen varáslások felől , nem
 tsak keveset , de tellyeséggel semmit sem-
 is tartván , valósággal bizonyítom
 igaznak lenni a' Magyaroknak fellyebb
 írt kőz példa-beszédeket , hogy tudni-
 illik -

A' ki Méhet akar tartani , tudni kell
 annak ahoz.

Meg-jegyzettem fellyebb sok dolgokat a' Mé-
 bekkal való bánás-kőrül , meg-jegyzet-
 tem azt-is , hányféle Neműek legyenek
 a' mébek , és , hogy , legyenek anyátlan
 Mébek-is , mellyek tudni-illik , Anya-
 nélkül maradtanak ; azt - is rövideden
 jelentettem , mi módon szokott az meg-
 esni ,

esni, hogy a' Mébek Anya nélkül ma-
radnak, de, hogy, mind ezt bővebben
meg-érted, mind pediglen abban helyes
tudományt végy -

- I. *Hányféle állapotú a' Mébnek az An-
nya?*
- II. *Hányféle okból szokott az el-veszni?*
- III. *Miként lehet azt meg-esmérni, hogy a'
mébnek Anya el-veszett?*
- IV. *Hányféle módon lehet ötét ismét meg-
Anyásítani?*
- V. *Ha el-fogadta-é az Anyját, miként
lehet meg-esmérni?*
- VI. *A' Ménár, vagy Magtalan Anyájú
mébet miként kell meg-esmérni?*
- VII. *A' Magtalan, vagy Ménár Anyá-
jú mébvel miként kellesek bänni, hogy
az szaporodó lebeszen?*
- VIII. *A' melly méb ki nem akarja a' Raj-
ját verni, hogy kellesek attúl a'
Rajt el-venni?*
- IX. *Hogy a' Raj el-ne mennyek, miként
kellesek avval bänni?*
- X. *A' bibortsós, avagy goromba, és tudat-
lan Anyájú mébet miként kell meg-
esmérni?*
- XI. *Azt miként kell orvoslani?*

M 2

XII. A'

- XII. *A' bírdótség miatt veszedelemben forgó, vagy Himlós méhet miként kell meg-
esmérni.*
- XIII. *Azt miként kell elébbeni frisseségére
vissza állítani, és meg-gyógyítani.*
- XIV. *Hogy a' méh meg-ne himlósódjek, 's
a' miatt, tellyeséggel el-ne romol-
lyon, azt miként kell attúl óltalmazni.*
*Mind ezek iránt, a' fellyebb trt oktatáson
felül, helyes tudományul, leg-előszőr
ezt tartsd-meg.*

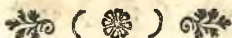
I.

Hányféle állapotú a' Méhnek az Anyja?

VAlamint az apróbb, és rend ízerént va-
ló méhek, úgy hasonlóképen az An-
nya, kalauz, vagy Királyné nevet viselő
Méh-is, az ő Anyjának, vagy Öreg Ki-
rálynénak méhében, előszőr fogontatik; on-
nan tétetik le az a' végre készült Királyi
bótsüben, avagy Királyi palotában, melly-
ben másodszor, tojás módra helyezettvén,
's kevés poshatt vízbül, 's valamely ele-
delbül készült leveffel meg-nedvesített-
vén, ötöd nap alatt, a' fok számú méhek-
tül melegítettvén, ki kél, és harmadszor,
szálkás perés, avagy kised pondrótska mó-
don, kerekdeden hever az ő palotájában,
vagy

vagy bősűjében , holott-is , a' több méhek által , illendő , 's elegendő meleggel tápláltatván , negyedfzer , mint egy kised pajod forma *levas féreggé* nevedik , kit-is , hogy idő nap előtt , rendinél hamarébb , palotájából ki ne mennyen , 's gyengesége miatt , sem magát meg ne sértse , sem népét reménységében meg ne fogyatkoztassa , és Király nélkül való maradásra ne juttassa , nagy szorgalmatofsággal maga népe , ötdfzör *viaszk borítással* , mint valami pólákkal , kórnyúl véfzen , arra izogalmatoffan gondot vífel , és mind addig azon palotában bé póálva tartóztattya , míglen meg - érésének tókélletes idejét el - érvén , mind fzevei , mind nyelvei , mind fzarvai , mind fogai , mind lábai , mind fzarnyai , egész tókélleteségre menvén , 's *viaszk borítást* , tulajdon fogaival által rágván , maga óldozza - fel bősűjének kóteleit , maga nyittya - fel palotájának ajtaját , 's úgy jó - ki hatodfzor *fzarnyafan* .

Látod tehát ezekbül , hogy az Anya , vagy Királyi Nemű méhek , állapottyokra nézve hat rendbéli állapotúak , melyeket itten , bizonyos tzélül csak meg - tartván , alább , mitsoda haszonra fognak ízolgálni , bővebben lehet észre vened .

II.

*Hányféle okból szokott a' Méhnek Király-
néja , Kalauzza , avagy Anyya , el - veszni .*

MÉg jegyzém fellyebb , hányféle állapo-
tú lehet az Anyya , azért annak el-ve-
zésének - is , nem csak egy , hanem sok ,
és külömb külömbféle okai lehetnek . Mert
ha azt el-halगतom - is , hogy az öreg A-
nya , a' mit az ő méhében fogadott , talám
néha , a' sok , ő kórnyúlótte - is meg - törté-
nni szokott vizontagságok miatt , idétle-
nül - is le - téfzi , de bizonyos az , hogy ,
a' melly Anyának való tojást , annak ren-
des idejében az Anyaházban , avagy Kirá-
lyi palotában téfzen - is le az öreg Anya .
Még is sokszor , vagy a' népnek gondat-
lansága miatt , vagy az igen sovány időre
nézve a' köznép ki ki magára , nem a' köz-
jóra vigyáztván , a' Királyi mag , még tojá-
sában a' Királyi palotában meg fojtatik ,
's meg - zápúl , mint hogy azt melegíteni el-
múlattrák .

Néha , midőn már a' Királyi mag szé-
pen ki - költ - is , és nem csak szálkás peré-
fes , vagy apró féreg forma , hanem ugyan
leves , és néha borított - is , ha vizontág-
ságokkal tellyes az idő , 's a' köz népet ,
és Királynét , meg - talállya ijefzteni a' szük-
ség ,

ség, valamint a' köz rendű bogarkákat, nem különben a' Királyi, már fel-ferdült magot-is, bé borított palotájából ki-vontzollyák, 's a' Kőpüből ki-vetik, 's így-is el-vész a' Királyi mag.

Sőt, midőn már tökéletes éréfre érkeztén, tulajdon maga erejével, ép szárnyakkal, lábakkal maga palotájából ki jött, de még gyengébb állapottal volna-is maga népével együtt a' kis Király, ha valami zárzavaros, hideg, vagy hófzvas első miatt kinem mehet eledelért az öreg nép, 's kintelenítettik régi takarmányához hozza nyúlni, azért hogy az eleséget közelebb érje, vagy, félvén a' következő szűkségtől, hogy azt, a' fokaságtól óltalmazza az erőse, 's az örege a' Népek, az eledelhez fel-felé erősen oda szorúlván, a' gyengébbeket, és így, a' gyenge Királynét-is, az eledeltől alá felé le-szorítja, 's hozzá térni nem engedi, és így, ha az alkalmatlan idő hófzvan tart, éhel halálra juttattya, 's mind maga az illy gyenge Király, mind a' gyenge köz nép, éllel hegygyel hullonak-le a' Kőpü alá, 's ott maradnak éhel halva.

De meg-történik az-is, hogy néha az öreg Anya, néha az ifjú Anya, vagy játzani, vagy magokat ki-űresíteni ki-menvén a' Kőpüből, mint hogy ók a' ki-járáfra szokatlanok, magok Kőpűjökre hirtelen

reá nem akadván , magok Kópújók helyett , más Kópúbe tſapnak félre , 's ha hirtelen , ſem magok magokat , ſem a' méhéſz , tévelygéseket észre nem véſzi , a' más Kópúbéli méhek által-is meg-öletnek az Anyák.

Vagy néha , midőn Rajokat el-botsáttyák , ugyan azokkal együtt el-is mennek , és így , régi lakta Kópújőket , minden Anya nélkül el-hagyják.

Vagy , öregſége , tſonkasága , bénnaſága , és üdős volta miatt-is kintelen a' izegény Anya el-veſzni.

Vagy , ha illendő időben nem akar ſzaporítani az Anya , a' köz nép reá tóldulván , és a' ſzaporítáſra kénſzerítvén , így is gyakran , a' nagy kénſzerítés miatt meg-erőtelenedik , és el-veſz az Anya.

III.

*Miként lehet azt meg-esmérni , hogy a'
Méhnek Anya el-veſzett ?*

Junius Havárúl fellyebb lett jegyzéſimben emlékeztem , miként kelleſsék meg-esmérni , ha a' Rajnak Királynéja el-tált veſzni. De ott tsak a' Rajokrúl emlékezvén , itt közönségesen meg-jegyezhedd , hogy mihelyt a' gondos Méhéſz Méhes kertiben bé-tapod , 's ſzorgalmatos ſzem-

szemmel környül nézi Méheit , azonnal észre vészi mind azt , ha valamelyiknek valami baja talált történni ; mind azt , ha valamelyiknek Anyya talált el - veszni. Mert ugyan - is , hozzá szokván a' gondos Méhésznek szeme , Méhei járásának minéműségéhez , minthogy az Annyát el - vesztett Mész , rendinél háborodottabb , és búslakodóbb , járását - is rendinél zenebonásabban , 's tétovázóbb módon folytattya , 's ha csak kevéssel az előtt találta Annyát el - vesztetni , azt nem veszti , hanem csak maga Kőpűje körül keresi , maga Kőpűjét , kívül , szerte széllyel őszve futtya , nyargalózik fel 's alá Kőpűjének szája körül , halgatózik , fülel , kefereg , búlong , siránkozik , hol bé - mégyen , hol ki gyün , 's egy két napját evvel tölti. Midőn Kőpűje körül semmi vigasztalást nem talál , vesztegléshez fog , majd mint ugyan bé - zárkozik , erős halgatással száját bé - kaptolván , olly érzékenységgel vesztegel , hogy csak leg - kissebb mozduláskára - is , mint ha ugyan Királynéját valósággal már fogadná , kemény zúdulással ébren létit jelenti , leg - kissebb méhetske talál - is ajtaján bé - menni , azonnal azt gondollya , hogy el - vesztett Királynéja érkezett haza , azután mingyárt fut , nézi , szagollya , míglen meg - esméri , hogy nem el - vesztett Királynéjára akadt ilyenkor.

M

Ha

Ha fel fordítod a' Kőpüt, és egy kis fzelet, vagy fűstöt fűsz reá, azonnal megzúdúl, és fokáig zúg, 's arrúl-is meg-esmerheted, hogy nintsen Anya. Ismét

Ha fel fordítod a' Kőpüt, és meg-hajtogatod a' slejteket, találsz hegyin, és oldalán a' slejteknék fok Anya ház formákat, de nem helyesen készült Anyaházakat, arrúl-is meg-esmérhedd, hogy el-veszett az Anya. Nem különben

Ha egy darabotskát el-vágsz olyan helyrül a' slejtbül, a' hol a' Bogarak hevernek, és más, vagy harmadnap alatt helyre nem fódgyák a' Bogarak, úgy is meg tudod, hogy el-veszett az Anyok.

Arrúl-is meg-esméred Anyátlannak lenni a' Méhet, hogy ő nem széltiben van a' slejt között mint a' dolgoz nép, hanem a' Kőpűnek csak egy oldalában szorong, mint az árva.

Arrúl-is meg-esméred az Anyátlan Méhet, hogy ő femminémű munkáját annak rendi szerínt nem dolgozza, mert ha újjítis, a' slejtinek hegyit nem élefre, hanem tompára rákja, 's azt-is csak éllel hegygyel hánya ófzve, többire csak here lépre dolgozza, örökké Anyaházrül gondolkozik, de csak egyet sem tud igazán el-készíteni, egyszer meg tfinállya, mászor el-bontya, azt-is többnyire a' slejtnek oldalain, nem szélein, és a' végein készíti, egy szóval,

az

az ilyen Anyátlan Méhnek minden munkája csak olyan, mint a' Mester, vagy Pallér nélkül való Legényeknek munkája, 's még annál-is alább való.

IV.

*Hányféle módon lehet ötét ismét meg - Anyá-
sitani ?*

HA télben, a' Méhészházban, pintzében, vagy Veremben talál el-vefzni az Anya, reá vigyázz, vané az olly Kópúben már Peréses vagy Tojásos slejt, ha találz benne, hagyj békét néki, tünál abbúl magának a' nép Anyát, a' Méhésznek minden baja nélkül-is.

Ha pedig fel-füftölöd a' sleitrül a' Méhet, meg-hajtogatod a' slejteket, és ezre vészéd, hogy Anya fints, Peréses, vagy Tojásos slejtye fints, végy ki más Kópúból, olyankor, mikor találz benne, Peréses slejtet, végy ki egy darabot az Anyátlan méhnek slejtiből-is, és ezen Peréses slejtet valami szálkával akafzd az Anyátlan Kópúból ki vágott slejtnek helyére, tünálnak ók magoknak abbúl Anyát, bizonyosan.

De az ilyen módon Anyásított Méhre reá vigyázz izorgalmatosan, ha kikélé az Anya, és ha ki kél, nem leszfé vagy Bibortsós, vagy Ménár avagy Magtalan, mel-

mellyet ha észre vészél , miként kellefsék
azzal is bánni , meg-találod majd alább.

Ha pedig illy módon nem akarna magának Anyát csinálni , várd-el a' Tavaszt , és midőn már eledelt talál magának a' Méh , hajtsd-ki egészlen a' Kőpübül az Anyátlan Méhet más Kőpűben , kösd-bé az allyát , dugd-bé a' száját , fanyargasd-meg harmad napig , és fűstöld-is meg kevésbé , akkor vedd-el egy kised Méhtül az Annyát , fűstöld-meg azt-is egy kevésbé , botsásd-bé az Anyátlan Méh Kőpűjének a' tetején az Annyát , meg ládd el-fogadja , és dologhoz kezd , de hirtelen ki ne ódd az allyán a' ruhát , ki ne vond a' száját , hogy ha megtalállyák ólni , se ki ne vethesék , se maga el-ne szókhefsen , hanem te észre vehesd , ha le-esik a' ruhára , és ísmét más módon is adhatz néki más Anyát. A' melly kised Méhtül pedig el-vetted az Annyát , azt Anyáítsd az első mód szerént , mert egyik jobban enged magával bánni , mint a' másik.

Lehet Anyaházban lévő akár Leves , akár Pertzegő Anyát-is adni slejtes Anyátlan Méhaek illy formán : Kerefs méheid között olytat , mellyben légyenek Anyaházak , akár bé-borítva , akár csak levefen , végy le egyet közülök , a' melly leg-friszebb , és ékefebb , azt le-vágván , nézd-meg a' napfényen , mint a' vén Afzifzonyok a' tojást , nem zápujt-é-meg , és ha frísnek es-

me-

méred , fzegezd az Anyátlan Mém slejtyé-
nek olly szélire , az hol a' Bogarak hever-
nek ; hogy ha pedig szoros volna a' slej-
teknek a' kózi , úgy , hogy hozzá nem fér-
nél , vágj- el a' középső slejtnek a' széliből
Annyit , hogy az Anyaház köziben férhef-
fen , 's oda fzegezd , meg ládd ki kóltik ,
és mint tulajdon magokét , úgy fogják tar-
tani.

Igy- is lehet Anyát adni a' Mémnek ,
Példának okaért , fzikott lenni a' másod ,
's harmad Rajnak , három , négy Annya- is ,
kik közül a' többit ki hánnyák , és csak
egyet fziktak hagyni , kit urallyoanak , vi-
gyázz reá azért , és ha illy kivetett Ki-
rálýnéra találz a' Kópú előtt , vedd- fel
azt , fűstöld- meg mind azt , mind az A-
nyátlan Mémét , és botsásd- bé az Anyát-
lan Mém Kópújének a' tetején , így- is el-
fogadják.

Hogy ha pedig attúl félted , hogy hir-
telen reá efmérvén , és idegennek tartván ,
meg- talállyák ölni , meg- próbálhadd azt- is ,
az illy másfutt talált Anyát igen gyengén
takargasd papíroskában , úgy tedd- bé a'
Kópúnak a' fején , maga magát az Annya ,
a' kóz nép- is segítvén néki , ki ragják , 's
addig- is , mig azzal bajoskodnak , egymás-
hoz jobban törődnek , és könnyebben meg-
fzenyvedik azután.

V.

*Ha el-fogadtaé az Annyát, miként kell meg-
esmérni ?*

A' Melly méhnek a' fellyebb meg írt mó-
dok szerént Anyát adtál, el-fogataé
azt, meg-tudhatod abbúl, ha allya bé vólt
kötve, szája Kópújének bé vólt dugva,
hogy sem el ne szőkheffen, sem ki ne ver-
helsék, még is a' ruhán dögölve nem ta-
lálod, el-hitethedd magaddal, hogy el-fo-
gadták; vagy a' melly felől kéteikedel ha
vagyon-é el-fogadott Annya, vagy nin-
tsen, így-is esmérheted: Vágj ki egy da-
rabotskát olly helyűnnen a' slejtűl, az hol
a' Bogarak szoktak heverni, ha azt, két
nap alatt helyre pótollyák, bizonyos le-
hettsz benne, hogy Anya nélkül nem szű-
kőködnek, ha pedig helyre nem pótollyák,
bizonyos hogy nints Annyok.

Vagy, mikor hordásznak ideje vagyon,
és fel hajtod egy kevésé a' Kópűt, 's látz
alatta ollyan islóg formátskákat, mint a'
gyenge madarka tollábűl le hullani szokott
tokotska, arrűl-is meg-esméréd, hogy el-
fogadta a' Raj az Annyát.

Vagy, ha a' slejteket meg-hajtogat-
ván, észre vészéd, hogy mind Tojásos,
mind Peréses, mind Borított Fias slejtek
vagy:

vagynak a' Kópűben, bizonyos lehetz abban-is, hogy vagy meg-vagyon az Anyya, vagy csak egy két nap alatt vészett-el.

VI.

A' Mëndr, vagy Magtalan Anyájú Méhet, miként kellejsék meg-esmérni?

Mihelyt a' Magtalan Anyájú Méhnek Kópűjét fel-fordítod, slejteit gyengén meg-hajtogatod, azt hiba nélkül valónak találod, és már rendes szaporodásnak idején, sem Tojásos, sem szálkás, sem Borított, Fias Lépet benne nem találsz, sem semmi szaporodását észre nem vészed, 's ezt többször-is így meg-próbálsz, az Anyát pedig benne tapasztalod, bizonyos lehettsz iránta, hogy az illyes Anya, Magtalan, ki-is idejét soha szaporodás nélkül nem töltené, ha Magtalan nem volna, melly-is, mivel szaporításra alkalmatlan, mennél hamarébb, minden bogarát el veszti, mivel azok helyett, mellyek, vagy a' terhes munkában meg-szakadnak, vagy a' fok istraszálás miatt el-fogyatkoznak, vagy a' szél, hó, eső, és egyéb ellenség miatt el-hullonak, nintsen mivel kipótolni a' fogyatkozást, és így, kintelen tellyeséggel el-fogyani, 's a' ki nem tudja okát fel-találni, csak fopajt, és panaszolkodik, hogy a' méhe el-ment, holott nem ment-el

va.

valósággal, hanem a' nem izaporodás miatt el-fogyott.

VII.

A' Magtalan Anyájú Méhvel miként kellesék bánni, hogy az, magot fogadjon?

AZ illy Magtalan Anyájú Kőpübül dobold ki egészlen a' Méhet, más üres, de tiszta Kőpüben, 's midőn már a' Bogara egészlen ki-ment, azon tiszta Kőpüben keresd-meg a' Magtalan Anyát, vedd ki onnan, öld-meg, de tarts kéfzen más érett Anyát, mellyet, vagy másod, vagy harmad Rajtúl vettél-el, kiknek fok Annyok szokott lenni, vagy más Kőpübül vettél-ki, két 's harmad napig zárd-bé a' Bogarat, koplaltasd jól meg, botsásd az Annyát abban a' Kőpüben, mellybül ki-doblottad, 's üsd reá a' ki doblott Méhet ujjobban. Vagy tedd alája, és fel-mégyen maga elébbeni Kőpüjében, de reá vigyázz itas, hogy nem ölike-meg ezen új Anyát, mert ha meg-ölik, ismét vagy illy módon, vagy az Annya firáfrúl az negyedik részben fellyebb meg írott más módok szerént kell neki más Anyát-is adni, míglen azt egészlen el-fogadja, és ha el-fogadgya, bizonyosan magot fogad, és izaporítani-is fog azután.

VIII.

VIII.

*A' melly Méh nem akar erefzteni, hogy kel-
lesek annál a' Rajt el - venni?*

MEg jegyzettem, Junius körül fellyebb tött tzikkelyimben valamit, miként kellesek bánni azzal a' Méhvel, mellynek Raja készen van, de el-nem akarja azt erefzteni; de azon felül, így-is el-veheted a' Rajt tőle.

Vedd-ki az olly Kópút helyéből mellynek Raja készen van, de azt el-nem akarja erefzteni, tégy más üres Kópút helyében, mellyben addig repüllyenek a' kinn lézengő Méhek, míg dolgotat véghez vized, és máfuvá el-ne széledgyenek, fordítsd-fel az allyával a' tele Kópút, tégy reá más üres, de jól el-készült, meg-tűstölt, és szépen ki-tisztított Kópút, kösd által őket az egyűvé éréseken ruhával, szorítsd őszve jól, hogy a' Méh, a' két Kópú között kine meheszen, dugd-bé a' száját jól, ütögesd az alsó Kópút, hogy fel felé takarodjon a' Méh belőle a' felső üres Kópúben, 's midőn észre vészed, hogy ment már Annyi Méh a' felső Kópúben, mint a' mennyit szokott egy Raj tenni, vedd-el egymástúl az őszve kötött két Kópút, vidd jó távoly az újonnan fogott Bogaras Kópút, nézegesd jól meg, belé menté

N

az

az Anyya a' teli Kőpüből, vagy amott maradt, ha belé ment, nem ofzol sem egyfelé sem más felé, sem nem háborog, hanem felé takarodik a' fejében, és meg esméréd arrúl, hogy tsendesen van a' Kőpüben, az után estve felé, vagy más nap mindgyárt, sózni kezdi az allyát, az az, olyan forma islógotskák fognak alá hullani, mint a' gyenge madarka tollából le-hullani szokott totkotska. Ha pedig belé nem talált menni az új Kőpüben az Anyya, hanem a' régi Kőpüben maradt, tedd a' régi Kőpü mellé az újj Kőpübe fogott Rajt, azonnal haza, kezd ofzlani, és mind el-ofzol, semmi sem marad az újj Kőpüben, azért, leg-elsőben is, keresd - ki minden módon az Annyát, és fel-találván tedd ezenn újj Raj közé, bizonyosan vele meg-marad, és meg-tsendesedik, máskint Anyya nélkül soha meg-nem marad, jobb azért mindenkör az illy újonnan bé fogott Rajt, melly iránt kételkedel, ha el-ment-é vele az Anyya, vagy nem, maga tulajdon régi Kőpüje mellé tenni, melly-is, hogy ha az Anyya vele nints, azzonnal maga tulajdon annyára vizsza takarodik a' deizkán, és nem ofzol más Kőpükre, de ha nem az Anyya mellé, hanem más Kőpük mellé találod tenni, és az Anyya vele nints, bizonyosan a' szomszéd Kőpükre ofzol-el, és ott fognak viaskodni vele a' szomszédok, míglen nagyobb

ré-

részét le-ölik , 's el-veztegetik , az ily új Rajoknak.

De azt kérded , hogy ha már a' régi Kőpübül az Annyát el-vetted , és a' Rajnak adtad , hát mit fog tfinálni Anyya nélkül a' régi Kőpübéli Méh ? Ha vagyon néki akár szálkás , akár Tejes , akár Borított Perése , tfinál ő maga magának ismét Anyát a' te szorgalmatosságod nélkül - is ; Valamelly Méhnek pedig kézzen van a' Raja , 's el-nem akarja erefzteni , minden bizonnal van annak , vagy szálkás , vagy Tejes , vagy Borított Fia is ; csak arra vigyázz , hogy ha feles borított Fia talál lenni , annak a' Kőpűnek , mellyrűl a' Rajt le vetted , annyi bogarat hagyj ott néki , a' melly elég legyen fel-melegíteni , és ki költeni a' borított Fiaikat . Igy bánhatfz minden Kőpűvel , nem csak a' melly el-nem akarja erefzteni a' Rajját , hanem még azzal - is , a' melly , Rajját másként is el-botsátaná , de vagy nints időd , vagy restelled utánna vigyázni , 's várakozni , vagy attúl félsz , hogy majd ha sok fog együtt erefzteni , három , négy is együvé mégyen , 's nagy bajod leszfz véle . Ily módon , mind ezen galyibákat megelőzheted , mert ha egyszer annyával együtt meg-tfendefedhetik a' Raj , nehezen hadgya ofztán a' Kőpűjét , 's nehezen keres , és választ más új szállást magának .

IX.

Hogy a' Raj el - ne mennyek , miként kell vele hánni ?

MInt-hogy többnyire , vagy vigyázatlanság , vagy Anyátlanság miatt szokott el menni , vagy elébbeni Kőpűjében vízfzfa térni , vagy el - oízlani , ha nem várod azt , hogy magátúl ki verjen , hanem a' fellyebb írt mód ízerínt , szép gyengén tő e el véfzed , 's jól reá vígyázol , hogy az Anyya - is vele el - mennyen , és jó távol téfzed a' régi kőpűjétúl , így oíztán nints néki miért el - menni , mert jó tágas házat adtál néki (de az tízta - is légyen egyízerísmind ;) Anyya - is van , régi házatúl - is mefíszte van , és így , oka nem lévén az el - menetelre , igen kőnnyen meg marad.

X.

A' Bibortsós Anyájú Mébet miként kell meg - eísmérni ?

A' Bibortsós Anya , szokott származni abúl , ha vagy a' rend ízerént való Anyya nem helyefén , és hegyivel fel felé téfzi - le az Anyának való magot a' Királyi Palotában , vagy a' Méheíz mikor néki

Pe -

Peréfes slejtet ad, azon Peréfes slejtbül, a' melly Tojást ki vésznek a' Méhek, azt nem egyenesen állítyák-fel az Anyaházban, a' mint kellene, hanem el-talállyák fordítani; és így, a' Királyi mag, nem rend szerínt nevededik, mint illenék, hanem rend kívül, és vízfízásan. Innen, ő-is, maga nevelkedésének rendit tartván-meg, semmit sem dolgozik rendi szerínt, hanem mint vízfízására. Őnt ő fiakat de nem rendesen, mert a' rend szerínt való Méhek helyében-is, többnyire herét őnt, avval-is úgy bánik, hogy azokat-is, nem a' heréknek készült házakban rakja-bé, hanem a' rend szerínt-való Méheknek készült Kamarátskákban tojja bé, az honnan, a' Kamarátskák apróbbak lévén, a' Herék testeknek proportiójánál, a' here, nő ugyan az apró kamarákban, de maga Testének egész proportiójára nem nevelkedhetvén, benne csak kínlódik, ép kézzel, lábbal, láttzik ugyan ki gyónni a' Kamarákból, de azután, sem nem here, sem nem Mész válik belőlök, hanem, képtelen nagy Mésznek kellefseke mondani, vagy igen apró herének, magad sem tudod; és így, sem nem here lévén, sem nem Mész, a' mit dolgozik-is vele, sem Herének, sem Mésznek kötelefségét nem tétetheti, hanem csak kínlódik. Tojik ugyan ő, az illy Herék közé, Méheknek rendelt Kamarátskákban-is,

N 3

rend

rend szerínt való Méh Tojáft , de csak igen ritkán , melly , rend szerínt való Kamarátskában esvén , rend szerínt- is nevelkedik , rend szerínt- is kél ki , de az illyes munkája csak véltve esvén meg , soha sem szaporít annyit oda haza illyen módon , mint a' mennyi el- vész kívül a' munkán , 's ide haza a' iftrázsállásba , és a' hartzon , melly szerínt , az illy Méhnek el- kell fogyni , kevés üdöre.

Meg- ísmérhedd pedig , az illy Bibortsós Anyájú Méhet , mihelyt Kőpűjét fel fordítod , slejteit meg hajtogatod , mert azonnal meg- látod ; hogy a' rend szerínt való Méheknek Kamarájokban , nem Méhek , hanem Méheknél valamivel nagyobb idétlen herétskéek fekszenek ; azok fognak belőle ki kelni a' természetnek rendi ellen , mivel más a' herék háza , más a' Méheknek Kamarája , mellyet tudnod kell.

XI.

Miképen kell orvosolni a' Bibortsós Méhet ?

MEg - próbálhadd először könnyebbségednek okáért , vagdald ki , az illy Méhnek bibortsós lépjeit mind , vagy , tarts más fél schuchnyi hozfzaságú , egy tzoll szélelségű , igen igen vékony , de igen éles kéft , mellynek a' hegyin , a' foka fe-
lé ,

lé, egy kis farkatskája légyen, nyúlly - bé
 ezzel a' lépek közé , vagdald-el a' borí-
 tott lépekben lévő Bogaraknak a' fejét mind,
 hányd ki azt, a' késnek farkával, ne hagyj
 benne egyet-is , mellyben már olly rend-ki-
 vül való Méhek Kamarátskáiban rakott,
 idétlen Heréket találsz, hanem hányd ki a-
 zokat, talám magában tér az Anyya, ezé-
 ben vézsi hibáját , meg-jobbíttya magát.
 Hogy ha pedig újra-is , csak ugyan elébbe-
 ni módja szerint, gorombául folytattya mun-
 káját, és hafonlóképen rendeletlenül rakja-
 el tojásit , valamint fellyebb , az hetedik
 részben meg-írtam , az Magtalan Anyájú
 Méhvel miként kellefsék bálni , 's annak
 hibáját miként kellefsék orvoslani , banny
 evvel-is szinte úgy , vedd-ki belőle a' Bi-
 bortsós Anyját, tégy mást , jót, helyette ,
 de előzőr minden Bibortsós lépjeit ki fzede-
 gesd , jól meg-tisztítsd , két , 's harmad na-
 pig jól meg koplaltasd , jól meg sanyargasd
 a' Méhet , 's felülről a' fejét meg bontván
 úgy botsásd bé felülről az Anyját , hogy
 észre se vegyék mikor közikben érkezett,
 könnyebben el-fogadják , de , el-fogadtá-
 ke vagy nem , jól reá vígyázz , fellyebb
 az ötödik részben fel tett módok szerint ,
 hogy ha el nem találták fogadni , adgy is-
 mét néki új Anyát , fellyebb , a' negyedik
 részben meg-írt módok szerint , banny ve-
 le mind addig így , míg el-fogadtadhatod

vele az új Anyát, mert másként az illy Bihortsós Méhből, soha jó, és előmenetelre való Méhet nem tfinálsz, hanem ha új Anyát adándasz nékie.

XII.

A Bűdőség miatt veszedelemben forgó, avagy Himlős Méhet, miként kell meg-ismérni?

Mihelyt a' jó érzékenységgel bíró Méhéhez, reggel idején, tisztá időben, nap fel kőlte előtt, minekelőtte a' Mész, a' Mezőre kezdene menni, bé mégyen a' Méhesben, meg-Sétálya magát Méhei előtt kedvére, azonnal, ha Méhei egésségesek, meg telik jó illattal szaglása, és örömmel jó kedve, hogy az ő Méhei olly frissek, és egésségesek; hogy ha pedig Méhei között, valami bűdös, és himlős talál lenni, sétálása közben is orrában mégyen annak roszsz illattya, és ha kezdi vizsgálni, mellyik légyen az az egésségtelen Mész, vagy szaglással észre vézi, vagy ha szaglással tellyességgel észre nem veheti, a' mellyik iránt szive kételkedik, és gyanús, azt fenekkel fel-fordítván, le-fűfőli Bogarait a' slejt-ről, nézegeli, vizsgálja, 's ha észre vézi, hogy már fiasítani kezdett, és vagyon, mind Peréses, mind Leves, mind Borított lépi, 's a' borított lép között, lát-bé bo-
ri-

rított ugyan, de nem fias, hanem bé-horpadt Kamarátskákat, próbálja-meg azokat, nyújtja bé a' lép közé, hofszü éles kéfinek a' hegyit, nyomja-bé az olly-bé horpadott Kamarátskát, azonnal, ha méz helyett, fekete nyúlós materia, mint egy rohadott méz gyün-ki belőle, szagollya meg azt, bizonyosan meg-érzi annak büdőséget, 's el-hitetheti magával, hogy az himlős Méh, mellynek többé soha előmenetelit ne várja, valameddig meg nem orvosollya, sőt, ha orvoslásával kéfedelmeskedik, a' Méh, még maga magát-is meg únván, 's tellyeséggel semmi módon elől nem mehetvén, kézzebb Kópűjét-is elhagyni, mint azon meg-bűzshődött slejt között fokaig nyomorogni.

XIII.

Miképen kell a' Büdőség miatt veszedelemben forgó himlős Méhet elébbeni frifseségére vizsza állítani?

ITten már minden ki-gondolható szorgalmatosságot véghez vihettsz, tisztíthatod, vagdalhatod, vakarhatod, fűstölheted az illy Méhnek slejteit, hol tetemes orvos-sággal, (Németül Biebergeil) orvosolhatod, leg-Finomabb aszszü szőlő borral ferbelheted az illy Méhet, hogy, meg-ve-

szett állapotyából , valami módon fel fe-
gélldhesd , új Anyát - is adhadsz néki , de
mind ezek elégtelen orvofságok , az ő eléb-
beni frifseségére való hozáfra , hanem tfak
tökéld-el magadban , vegyed az illy him-
lós , és meg - vefzett bűdófséggel tellyes Kóp-
pút , fordítsd fel azt , tégy reá más Kópút ,
kősd által őket ruhával , a' két őszve éré-
fen , dugd - bé a' száját mind kettőnek , do-
bold fel az alsóbúl , a' felső üres , Kópü-
ben , dobold pedig mind addig , míg egész-
len ki-mégyen , 's ha ki nem akar menni ,
egészlen , kézzel - is fzedd ki , vagy ütögesd
a' földhöz , míg ki hull erővel is belőle ,
és az üres Kópüben fel takarodik . De jól
reá vigyázz , hogy vagy igen késő estve ,
mikor a' Méh már haza takarodott a' Me-
zöről , vagy igen idején reggel , mikor még
a' Méh ki nem ofzlott a' Mezőre , akkor
bánnny így a' Méhekkal ; 's mikor már e-
gészlen belé hajtottad az új Kópüben , tedd
helyére a' régi bűdós Kópút , hogy , ha o-
da ki talált - is hálni valamelly bogara , az-
is , más Kópüre ne mennyen ; hanem tu-
lajdon magáéra , és más nap , azt - is , az új
Kópübe bé - hajthasd . Az új Kópút pedig ,
jól bé kötve , és száját jól bé dugva tar-
tsad , femmit belőle harmad napig ki ne bo-
tsáls , harmad nap múlva , készíts újjobban
egy szép tiszta Kópút , hajtsd ebbe az eléb-
beni Kópübúl újjobban a' Méhet , hálasd
egy

egy éjtszaka benne , 's megint , ha ugyan jól meg akarod tisztítani , negyed napra , készíts újjobban neki , más tilzta Kópút , 's megint üsd abba , így már meg-tisztúl , és meg-látod , hordáshoz kezd , 's a' mit azután készít , hiba nélkül való fog lenni , 's elől mentét szemlátomást fogod tapasztalni. De minden ilyen ki dobolásra jól reá vigyázz , hogy a' ki dobolás mindenkör olly időben esék , mikor van miről hordani a' Méhek , mert , ha régi takarmányátul-is hordajtod , 's újat lints honnan hordani , bizonyosan mind el-vesz.

De azt kérded , hogy miért kell annyiszor , újjabb újjabb , vagy , más más Kópúben helyheztetni , 's miért nem elég Kópújét csak egyszer változtatni? Erre szükség azt meg-tudni , hogy , mihelyt , akár melly méhet-is akar ember egy Kópúból más Kópúbe ki doblani , soha ő addig ki-nem megyen , míg maga kereshmennyéből magában Annyit nem ízi , valamennyit magával el-vihet. Az illy meg-veztegetett Méh-is , hasonló természetű lévén a' több Méhekkal , a' maga meg-bűzfödött takarmányát-is szinte úgy szánnya ott hagyni , hanem , minek előtte ki indulna maga Kópújéből , abból szinte Annyit ízi magában , valamennyit csak lehet , és valamennyit magával el-vihet ; Az illy egyszer meg-bűdösödött méz pedig olly természetű ,

tű, hogy valahová ér, és valamennyi tiszta mézhez fér, valamint a' kovász mindent meg-poskasztt, ez-is, minden tiszta mézet meg-vefzteget, és meg-bűdösít. Hogy annakokáért ezen félelemtől egyszer megszabadúilly, arra való már az, hogy az olly meg bűdó ódótt, és már más Kópűben ki hajtott Méb, két 's három napig hadd hállyon az új Kópűben, és a' mit magával elvitt a' bűdós mézből, hadd, vagy emélszfe meg ott, vagy abban rakja le, 's arra való ísmét az, hogy abból-is ísmét nagyobb batorságnak okáért, más Kópűben hajtassék, és ott-is hadd hállyon egy éjtszaka, hogy így, a' mit még az első Kópűben vagy meg-nem emélsztett, vagy le nem rakott, ebben emélszfe-meg, vagy ebben rakja le, és semmit ne vigyen által abban a' Kópűben, mellyet az ő számára szántál, hanem abban, egész tiszta-sággal mennyen által, 's úgy dolgozzon új slejtet, új mézet, és minden kereseménye tiszta légyen.

XIV.

Hogy a' Méb, meg ne bűdósódgýék, és himlósólgýék, 's a' miatt tellyeséggel el ne romollyon, azt miként kell attól óltalmazni?

Mint hogy nem tfak egy, hanem fok okokból történhetik a' Méheknek megbűdósódések, és himlözésék: arra való néz-

ve,

ve, azt, sem csak egy okra szorítani, sem az óltalmazkodást csak egy módba meghatározni nem lehet.

Történik ugyan - is a' Méhek takarmányának meg - bűdösödése abból - is, ha ők az időnek fovanysága miatt igen meg szorúlván, elegendő jó virágot nem találnak, 's a' henyéléstől óltalmazkodván, még - is hordonak holmi hitvány füvekről, és fákról - is eledelt, mint tudni - illik, vad répáról, szilfáról, eb tejről, keserű fűről, és egyébről, mellyekről szedett takarmány, mivel nem a' méznek természetéhez való, benne állandóság lints, hamar meg romlik, meg bűdösödik, és meg - vesz 's Annyira meg - bűzshíti az egész jó mézet, és jó fonkolyt, sőt az egész Kőpüt - is, hogy maga is utólyára, szinte ugyan irtózik maga Kőpűjétől a' szegény Mész, mellyre nézve szükseg, hogy az ilyen helyről, az hol illyes hitván eledelt kap a' Mész, valamenyire lehet, meg - őrizzed a' Mészet, és inkább változtassad a' Mésznek a' helyét, hord őket jobb eledelű helyre, más mezőre, a' hol illyen takarmánnyal meg nem vesztegethetik magokat.

De meg - vesztegeti magát a' Mész azal - is, mivel ő igen kapfi állat szokott lenni, és máséhoz - is hamar hozzá nyúl ha lehet, hogy ha valami módon más illy bűdösödött mézhez talál férni, és abból vize

fzen a' maga Kópújében , ettúl ofztán , a' maga mézére- is fzinthe úgy el-terjed a' bűdösség , mint egyik himlős gyermekrúl , másfra reá ragad a' himlő. Mellyre nézve , fzorgalmatosan meg-órizzed Méheidet , hogy , vagy kőzöttők illyes bűdős Méhet meg-ne fzenvedj , vagy kőzel hozzájok , ha másét illy himlőft éfzre véfzel , vagy azt onnan el-vitesd , vagy , ha annak el-vitelét véghez nem viheted , inkább magad Méheit horgyad tőle távoly , mert bizonyos lehettfz benne , valamint egy Rihes juh , az egész nyáját meg-vesztegeti , fzinthe úgy egy himlős Kópú Mész- is , az egész Méheft meg-rontya. Mellyre nézve , rá vigyázz arra- is fzorgalmatosan , hogy , fem télbe , fem tavafzízal , fem femmiféle időben , gyenge , és mézetlen Méheidet , mindenfélce , akár hol vett mézzel ne táplállyad , mert könnyen meg-történhetik , hogy az olyan , imitt , amott vett , vagy fzerzett , méz kőzött , Bűdős , vagy Himlős Mésznek méze- is találkozik , mellyel , valamennyi Méhedet meg-találod mézeleni , bizonyos lehettfz benne , hogy bizonyosan reájok ragad a' himlő , és el-kapják a' bűdőséget , a' te magad illy gondatlanságod miatt- is.

Jobb azért mindenkor , ha tulajdon magad hagyfz Ófzfzel , mind Téltre , mind Tavafzra való elegendő mézet magad Mé-

Méhei számára , mellyel táplállyad őket
szükségeknék idején , de jól reá vigyázz ,
hogy tiszta , és minden hiba nélkül való
mézet szedgy , és azt úgy rejtsd - el , vala-
melly ahoz kézfittetett tiszta mézes kantá-
ban , hogy ahoz - is valamelly tiszttátalan
Méh újra ne férjen , és azt - is újra meg - ne
rontsa . Igy léssen osztán , hogy , ha Mé-
heid tiszttán tartatnak , tiszttán - is fognak
maradni , serényebben - is dolgoznak , 's te-
néked - is nagyobb hasznot fognak hajtani ,
's te - is holmi hitván babonaságokra nem
szorúlván , Istent fogod érette áldani , a' ki
néked értésedre adta azt .

Mit kell annak ahoz tudni , a' ki
Méhét akar tartani .

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Figl.

Fig. 1:

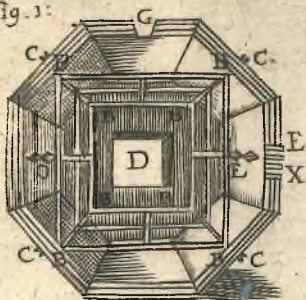

Fig. 3:

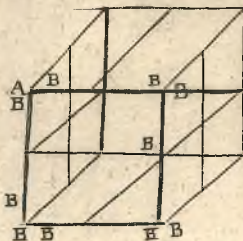
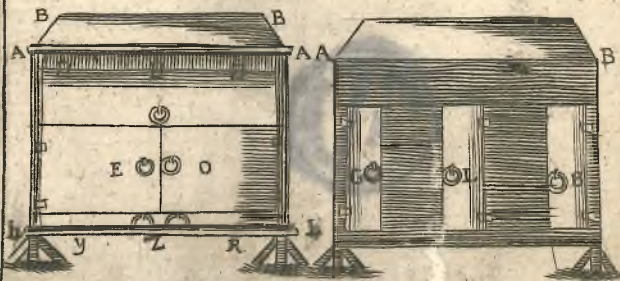
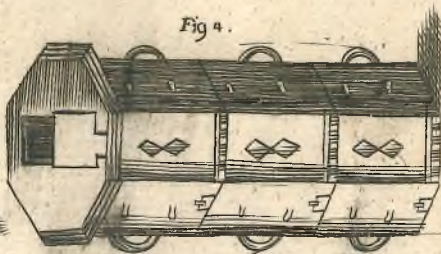

Fig. 2.

Fig. 4.

Philipp Binder. Sc. Binder.

40-

XIV. 5. szám

OSZK-Soros
Könyvrestaurátor Műhely
Klátyik Melinda
2008

4803. H. K. 40.

Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár

